

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Disertační práce

Analýza faktorů ovlivňujících finanční řízení malých a středních podniků a návrh na její využití ke zvýšení jejich výkonnosti a konkurenceschopnosti

**Analysis of Factors Influencing Financial Management of Small
and Medium Enterprises and A Proposal for Its Utilisation to
Increase Their Performance and Competitive Abilities**

Autor Ing. Marie Paseková

Obor 6208V Management a ekonomika

Školitel prof. Ing. Miroslav Nejezchleba, Csc.

Datum obhajoby: 2005

Děkuji všem, kdo mi radami a připomínkami pomohli dokončit tuto práci.

ABSTRAKT

Malé a střední podniky (dále MSP) tvoří v současnosti nejrozsáhlejší podnikatelskou oblast ve vyspělých ekonomikách. Problematika MSP je aktuální a hodna pozornosti, protože jsou vystaveny přímým vlivům vnějšího ekonomického prostředí, a přímé konfrontaci s ním, a v konkurenčním prostředí mohou uspět jen ty podniky, které jsou pro své rozhodování a řízení schopny účinného finančního řízení.

Cílem práce je formulovat teoretické aspekty finančního řízení malých a středních podniků při využití analýzy faktorů, které toto řízení ovlivňují a konečně také formulovat některá doporučení pro reporting v malých a středních podnicích.

Zvláštní pozornost je věnována zhodnocení řady relativních finančních ukazatelů pomocí statistické analýzy souboru účetních výkazů reálných malých a středních podniků. Analýza přináší nový pohled na posouzení vypovídací schopnosti jednotlivých ukazatelů.

ABSTRACT

Small and medium enterprises (further referred to as SMEs) represent the most extended entrepreneurial sphere in developed economies at present. The problems of SMEs are topical and deserve attention because SMEs are exposed to direct influences of the economic environment and direct confrontation with it, and only those enterprises can be successful in competitive environment that can have effective financial management for their decision making and management.

The aim of the dissertation is to evaluate the position of SMEs in the present economy, to formulate theoretical aspects of financial management of these enterprises and finally also to formulate some recommendations for reporting in SMEs.

Special attention has been paid to evaluation of a number of relative financial indicators using statistical analysis of a set of financial statements of really existing small and medium enterprises. The analysis brings a new attitude to the assessment of informative abilities of individual indicators.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1:	Kritéria rozdělení malých a středních podniků
Tabulka 2:	Vymezení malých a středních podniků v EU
Tabulka 3:	Výše finančních prostředků státního rozpočtu vynaložených na podporu MSP
Tabulka 4:	Počty podniků v souboru podle předmětu činnosti
Tabulka 5:	Relativní počty vzorků podle velikosti a předmětu činnosti
Tabulka 6:	Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných z rozvahy
Tabulka 7:	Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných z výkazu zisku a ztráty
Tabulka 8:	Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných výpočtem z primárních ukazatelů
Tabulka 9:	Definice vybraných poměrových ukazatelů získaných výpočtem.
Tabulka 10:	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek Z-skóre
Tabulka 11:	Celková zadluženost
Tabulka 12:	Míra zadluženosti
Tabulka 13:	Úrokové zatížení
Tabulka 14:	Krytí stálých aktiv vlastním kapitálem
Tabulka 15:	Krytí stálých aktiv dlouhodobým kapitálem
Tabulka 16:	Běžná likvidita (3. stupně)
Tabulka 17:	Pohotová likvidita (2. stupně)
Tabulka 18:	Okamžitá likvidita (1. stupně)
Tabulka 19:	Rentabilita tržeb
Tabulka 20:	Rentabilita celkového kapitálu
Tabulka 21:	EBIT / A

Tabulka 22:	Rentabilita vlastního kapitálu
Tabulka 23:	Obrat aktiv
Tabulka 24:	Doba obratu aktiv
Tabulka 25:	Doba obratu zásob
Tabulka 26:	Doba obratu (splatnosti) pohledávek
Tabulka 27:	Doba obratu (splatnosti) závazků
Tabulka 28:	Přidaná hodnota na pracovníka
Tabulka 29:	Produktivita práce
Tabulka 30:	Index důvěryhodnosti IN95
Tabulka 31:	Hodnoty ukazatelů vybraných podniků v roce 2003

OBSAH

1	Úvod a zdůvodnění výběru tématu	11
2	Cíle disertační práce	12
3	Postup a metody dosažení cíle práce	13
4	Teoretická východiska	14
4.1	Vymezení malých a středních podniků	14
4.2	Vývoj malého a středního podnikání v České republice	16
4.2.1	Vývoj počtu MSP	16
4.2.2	Vývoj zaměstnanosti v MSP	16
4.2.3	Vývoj ekonomických ukazatelů MSP	17
4.3	Postavení malých a středních podniků ve vybraných vyspělých ekonomikách	18
4.4	Specifika podnikání MSP	19
4.5	SWOT analýza malých a středních podniků	20
4.5.1	Silné stránky	21
4.5.2	Slabé stránky	21
4.5.3	Příležitosti	22
4.5.4	Rizika	23
4.6	Základní mikroekonomické souvislosti podnikání	24
4.6.1	Předmět a cíle ekonomické činnosti	25
4.6.2	Tržní podmínky pro malé a střední podniky	25
4.6.3	Náklady ekonomické činnosti	26
4.6.4	Cena produktu	28

4.6.5	Objem produkce	28
4.7	Finanční řízení malých a středních podniků	29
4.7.1	Cíle a principy finančního řízení	29
4.7.2	Faktory ovlivňující finanční řízení	32
4.7.3	Finanční analýza podniků.....	33
4.7.4	Zdroje informací pro finanční analýzu.....	33
4.7.5	Charakteristika ukazatelů finanční analýzy.....	34
4.7.6	Finanční plán a jeho postavení v řízení podniku.....	42
4.8	Výkonnost a konkurenceschopnost malých a středních podniků ...	48
4.9	Zdroje financování malých a středních podniků	49
4.10	Problémy financování malých a středních podniků	52
4.11	Podpora rozvoje MSP	55
4.12	Vliv vstupu ČR do EU na MSP	58
5	Analytické zpracování souboru účetních výkazů sledovaného vzorku podniků.....	60
5.1	Sledovaný vzorek podniků, klasifikace podniků.....	60
5.2	Metoda statistického zpracování účetních výkazů.....	65
5.3	Přehled statistických odhadů středních hodnot a směrodatných odchylek poměrových ukazatelů.....	66
5.3.1	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů zadluženosti.....	67
5.3.2	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů likvidity	73
5.3.3	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů rentability	77
5.3.4	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů aktivity.....	82

5.3.5	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek přidané hodnoty na pracovníka a produktivity práce	88
5.3.6	Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek indexu důvěryhodnosti	90
5.4	Časové průběhy statistických odhadů střední hodnoty a směrodatné odchylky poměrových ukazatelů	91
6	Návrh doporučení pro zvýšení výkonnosti a konkurenceschopnosti malých a středních podniků.....	92
6.1	Způsob hodnocení statistických ukazatelů	92
6.2	Doporučení pro reporting v malých a středních podnicích	93
6.3	Aplikace užití doporučených relativních ukazatelů u vybraných podniků	94
7	Závěr	96
8	Zhodnocení přínosu práce pro teorii a praxi	97
9	Nástin dalšího pokračování práce	98
	Literatura.....	99
	Publikace.....	103
	Curriculum vitae	109
	Příloha č. 1	111
	Příloha č. 2	115
	Příloha č. 3	123

1 ÚVOD A ZDŮVODNĚNÍ VÝBĚRU TÉMATU

Malé a střední podniky (dále MSP) tvoří v současnosti nejrozsáhlejší podnikatelskou oblast ve vyspělých ekonomikách. Takovéto podniky se rychleji přizpůsobují trhu, dokáží vyhovět moderním trendům v nabídce a uspokojovat požadavky i těch nejnáročnějších zákazníků. Zároveň se podílejí na tvorbě pracovních příležitostí a tedy velmi pozitivně ovlivňují vývoj zaměstnanosti. Ve své doktorské práci se zabývám malými a středními podniky. Problematika MSP je aktuální a hodna pozornosti, protože jsou vystaveny přímým vlivům vnějšího ekonomického prostředí, a přímé konfrontaci s ním, a v konkurenčním prostředí mohou uspět jen ty podniky, které jsou pro své rozhodování a řízení schopny účinného finančního řízení.

Důvody volby tématu disertační práce „Analýza faktorů ovlivňujících finanční řízení malých a středních podniků a návrh na její využití ke zvýšení jejich výkonnosti a konkurenceschopnosti“ jsou následující:

- V současné době existuje poměrně silná poptávka po publikacích, které se zabývají finančním řízením malých a středních podniků. Ve své práci chci předložit systém vnitropodnikových informací a ukazatelů, které by mohly být použity jako nástroje řízení a plánování.
- Hospodářská praxe MSP vyžaduje specifickou aplikaci obecných metod a postupů finančního řízení. Domnívám se, že v tomto ohledu by má práce mohla pracovníkům managementu MSP poskytnout několik postupů, nebo alespoň podnětů, využitelných v jejich práci.
- Práce chce poukázat na potřebu využívat informace získané z účetnictví pro rozhodování v ekonomické činnosti rozvoje MSP. Poukazuje na nutnost sledování peněžních toků a potřebu formulovat cíle podniku i v dlouhodobém výhledu.

Uvedená fakta dovolují formulovat předpoklad, že ekonomickou výkonnost a konkurenceschopnost malých a středních podniků je možné zvýšit potlačením vlivu závažných faktorů omezujících rozsah uplatnění finančního řízení. Proto je pozornost zaměřena na následující hypotézu:

Rozvinutí systému finančního řízení založeného na kvalitním reportingu, sledování peněžních toků, analýze hospodaření podniku a využívání finanční analýzy představuje pro MSP dosud plně nevyužívaný prostředek zvýšení ekonomické efektivnosti jejich činnosti a posílení jejich konkurenceschopnosti.

2 CÍLE DISERTAČNÍ PRÁCE

Cílem disertační práce je analýza faktorů, které ovlivňují finanční řízení MSP a zpracování návrhu ke zvýšení jejich výkonnosti a konkurenceschopnosti.

Analýza ke splnění hlavního cíle doktorské práce je zaměřena zejména na:

- formulaci teoretických přístupů a vyhodnocení teoretických aspektů finančního řízení MSP;
- zpracování výsledků předchozích analýz a specifikaci faktorů ovlivňujících finanční řízení MSP;
- analýzu vlivu těchto faktorů na konkurenceschopnost a výkonnost podniku, zhodnocení a porovnání možností zlepšení finančního řízení MSP;
- vytipování souboru ukazatelů vhodných pro reporting v malých a středních podnicích;
- zhodnocení postavení malých a středních podniků v současné ekonomice, jejich srovnání s postavením velkých podniků a vyhodnocení možností jejich zaměření v rámci budoucího rozvoje naší ekonomiky.

Doktorská práce by měla přispět ke zlepšení stavu řešení problematiky finančního řízení malých a středních podniků v podmínkách České republiky vytvořením teoretických a metodických základů pro práci jednotlivých vlastníků a řídicích pracovníků (managementu) v těchto podnicích.

3 POSTUP A METODY DOSAŽENÍ CÍLE PRÁCE

Doktorská práce obsahuje teoretickou, metodickou a analytickou část.

Cílem teoretické části práce je na základě studia domácích a zahraničních zdrojů vymezit malé a střední podniky a jejich postavení v ekonomice a dále posoudit význam finančního řízení v těchto podnicích.

Finanční řízení podniků je ovlivňováno velkým množstvím nejrůznějších faktorů (např. devizové kurzy, způsob placení, servis a podobně). Práce je zaměřena jen na faktory, které lze vyčíst z účetních výkazů.

Těžiště práce spočívá v analýze dostupných účetních výkazů souboru malých a středních podniků. Jednotlivé poměrové ukazatele budou zkoumány statistickými prostředky a bude posuzována jejich vypovídací schopnost. Výsledek zkoumání bude shrnut do několika doporučení pro vytvoření systému reportingu v malých a středních podnicích. Cílem bude poskytnout managementu MSP informace vhodné pro finanční řízení vedoucí ke zvýšení výkonnosti a posílení konkurenceschopnosti.

V práci budou použity následující metody a techniky:

- Teoretická rešerše.
- Analýzy sekundárních dat přístupných z periodik, ministerstva financí, webových stránek, ze statistických údajů Českého statistického úřadu, a to pro zpracování analýz týkajících se současné ekonomické situace, postavení MSP a financování MSP.
- Analýzy hospodaření MSP založenou na souboru dat získaných z účetních výkazů. Výzkum zaměřený na zvýšení konkurenceschopnosti MSP tak vede k potřebě shromáždit co nejrozsáhlejší soubor dat extrahovaný z účetních výkazů těchto podniků sledující dostatečně dlouhé časové úseky. Pro získání těchto informací budu čerpat údaje ze seminárních a diplomových prací studentů.
- Analyticko-syntetický přístup pro návrh metodiky při finančním rozhodování a řízení finančních toků MSP.

4 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

4.1 Vymezení malých a středních podniků

Česká republika od roku 2000 přijala pro definování malých a středních podniků definici stanovenou Evropskou unií, která je doporučována členským státem EU, Evropské investiční bance a i Evropskému investičnímu fondu. Zároveň je doporučena i jako rámec pro programy, politiku a předpisy platné v EU. Toto vymezení má formu doporučení a obsahuje následující kritéria:

- Počet zaměstnanců
- Obrat
- Bilanční suma
- Nezávislost [39]¹.

Počet zaměstnanců přitom představuje hlavní kritérium, ostatní hrají nutnou, ale doplňkovou roli. Např. obrat nelze použít jako jediné kritérium, neboť podniky v oblasti obchodu a distribuce mají obecně vyšší obrat, než např. výrobní podniky. Proto je nutné přihlídnout ke kritériu celkové bilanční sumy, jež ukazuje na celkové bohatství podniku.

Tabulka 1: Kritéria rozdělení malých a středních podniků (podle [51])²

Typ podniku	Počet zaměstnanců	Obrat	Bilanční suma
Nejmenší podniky	Méně než 10	Do 250 mil. Kč	
Malé podniky	10-49	Do 250 mil. Kč	Do 180 mil. Kč
Střední podniky	50-250	Do 1 450 mil. Kč	Do 980 mil. Kč

Kromě toho musí všechny podniky splňovat kritérium nezávislosti, tzn. že podnik může být ve vlastnictví velkých firem max. do výše podílu 25%.

Podle programů podpory malého a středního podnikání prostřednictvím Českomoravské záruční a rozvojové banky (ČMZRB) byly stanoveny následující parametry:

- malá firma má do 50 zaměstnanců. [45]³
- střední firma má méně než 250 osob.

¹ VALACH, J. Investiční rozhodování a dlouhodobé financování. Praha: EKOPRES, 2001. 405 s. ISBN 80-86119-38-6

² www.komora.cz/eu

³ Agentura rozvoj podnikání Praha: Závěry I. Národní konference o malém a středním podnikání v České republice – leden 1998

Definice MSP v užším pojetí stanovuje pouze 3 vymezení kritéria MSP:

- počet zaměstnanců
- roční obrát a velikost aktiv
- kritérium nezávislosti

Tabulka 2: Vymezení malých a středních podniků v EU (podle [51]⁴)

Podnik	Kritérium		
	Počet zaměstnanců	Roční obrát a aktiva (v EUR)	Vlastnická práva
Střední	50 – 250	Obrát menší než 40 mil. Aktiva menší než 27 mil	Méně než 25% kapitálu
Malé	10 – 49	Obrát menší než 7 mil. Aktiva menší než 5 mil.	Méně než 25% kapitálu
Mikro	9 a méně	Neuvádí se	

Velmi důležitým ukazatelem síly firmy je přidaná hodnota. Dle poznatků výzkumu na Ekonomické fakultě VŠB-TU v Ostravě [22]⁵ lze malé a střední firmy v ČR rozdělit z hlediska objemu přidané hodnoty následovně:

- velmi malá firma má přidanou hodnotu do 0,4 mil. Kč ročně,
- malá firma má přidanou hodnotu do 2 mil. Kč,
- střední do 50 mil. Kč ročně.

Rozdíly mezi malým a velkým podnikem jsou zpravidla definovány nejen zmíněnými kvantitativními kritérii, ale i kritérii vymezenými kvalitativně. Hranice mezi malými a velkými podniky jsou také závislé na existenci různých podmínek v různých regionech a mění se i v čase. Zásadní rozdíly mezi malým a velkým podnikem a jejich vzájemné interakce lze sledovat v několika oblastech. Jedná se o rozdíly:

- v organizačně právních formách a vnitropodnikových strukturách,
- ve vztahu vlastníků (podnikatelů) a managementu podniků,
- v možnostech odbytu a uplatňování marketingových strategií malých a velkých podniků,
- v oblasti kapitálové vybavenosti a přístupu k vnějším zdrojům financování včetně rozdílů ve finančním managementu malých a velkých podniků.

⁴ www.komora.cz/eu

⁵ MIKOLÁŠ, Z., FOLVARČNÁ, A. Malá a střední firma. Nakladatelství a vydavatelství František MAJ, 2000. ISBN 80-86458-02-4

Rozvoj MSP je zásadním způsobem ovlivňován i vnějším okolím. Svým pozitivním či negativním vlivem stimuluje nebo brzdí rozvoj podnikatelských aktivit malých a středních podniků. V této souvislosti musí být analyzována makroekonomická politika státu včetně konkrétních hospodářsko-politických opatření, jakož i specifické podmínky rozvoje jednotlivých regionů (infrastruktura, služby finančního sektoru, disponibilní zdroje).

Cílem hospodářské politiky státu vzhledem k MSP se tak stává vytvoření řady opatření v oblasti fiskální politiky, regionální a exportní politiky, vzdělávání, financování, informací, technologií a zaměstnanosti.

Ve vyspělých ekonomikách je vytvářeno více opatření a podpora malého a středního podnikání je důslednější, než v ekonomikách méně vyspělých. Systém podpor ve vyspělých zemích je výsledkem mnohaletého vývoje.

4.2 Vývoj malého a středního podnikání v České republice

Informace o vývoji malých a středních podniků v České republice byly čerpány z pramene [50]⁶.

4.2.1 Vývoj počtu MSP

Podle údajů ČSÚ vykazovalo činnost k 31. 12. 2003 v ČR 988 787 malých a středních podniků. Proti roku 2002 je to nárůst o 174 982 podniků, tj. 21,5 %.

Podíl počtu MSP na celkovém počtu podniků byl v roce 2003 celkem 99,81 %. Proti roku 2002 došlo k nárůstu počtu MSP u všech rozhodujících odvětví s výjimkou sektoru zemědělství. K největšímu nárůstu došlo podle očekávání v sektoru služeb o 66,3 % a tento sektor tvoří téměř 32 % všech MSP.

4.2.2 Vývoj zaměstnanosti v MSP

Počet zaměstnanců MSP vzrostl na 1 961 tis. a představuje podíl 62,21 % na počtu zaměstnanců podnikatelské sféry v ČR a oproti roku 2002 vzrostl tento podíl o 1,27 %. K absolutnímu poklesu zaměstnanosti došlo v zemědělství a v pohostinství.

⁶http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm

4.2.3 Vývoj ekonomických ukazatelů MSP

Výkony

V roce 2003 vytvořily MSP výkony ve výši 2 575 112 mil. Kč a proti roku 2002 došlo ke zvýšení o 217 357 mil. Kč. Podíl MSP dosáhl v roce 2003 52,01 % na celkových výkonech podnikatelské sféry. Tento podíl v posledním období stagnuje. V roce 2002 podíl představoval 52,2 %. Ukazuje se, že výkonnost velkých podniků, zejména s mezinárodní účastí má progresivnější charakter.

Pokud porovnáme výkony na 1 zaměstnance v MSP došlo v roce 2003 oproti roku 2002 ke zvýšení o 5,9 %.

Přidaná hodnota

V roce 2003 vytvořily MSP celkem 828 324 mil. Kč účetní přidané hodnoty a proti roku 2002 došlo ke zvýšení o 67 126 mil. Kč. Vývoj je obdobný jako u ukazatele výkonů. Podíl přidané hodnoty poklesl oproti roku 2002 z 52,9 % na 52,06 % v roce 2003. Důvody jsou stejné jako u ukazatele výkonu.

Pokud porovnáme účetní přidanou hodnotu na 1 zaměstnance v MSP došlo v roce 2003 oproti roku 2002 ke zvýšení o téměř 5,5 %.

Mzdy

Průměrné mzdy v sektoru MSP byly v roce 2003 pod celostátní úrovní, která dosáhla 15 537 Kč. V sektoru MSP byly průměrné mzdy ve výši 14 031 Kč a oproti roku 2002 došlo k nárůstu průměrných výdělků o 690 Kč, což je o více než 5 %. Mzdy celkem vzrostly v roce 2003 oproti roku 2002 o více než 6 %. To znamená, že se i nadále prohlubuje rozdíl mezi MSP a velkými podniky. Tomu odpovídá i narůstající rozdíl v produktivitě práce.

Investice

Podíl investic malých a středních podniků na celku v ČR dosáhl v roce 2003 49,55 %. Proti roku 2002 došlo k zvýšení o více než 5 %, což je příznivý vývoj. Nejvíce se na tomto vývoji podílejí sektory služeb, pohostinství, zemědělství, služeb a stavebnictví. V sektoru průmyslu je podíl pouze 30,8 %.

Zahraniční obchod

I když v absolutní hodnotě dosahuje vývoz malých a středních podniků od roku 1997 nepřetržitý nárůst (více než 72 %), podíl vývozu malých a středních

podniků na celkovém vývozu pokračuje v sestupné tendenci a představoval v roce 2003 pouze 34 %. Je to dáno zvyšujícím se exportem velkých podniků zejména s mezinárodním kapitálem, které jsou orientovány především na export.

Rovněž dovoz malých a středních podniků absolutně roste (proti roku 1997 o 78 %), podíl na celkovém dovozu stagnuje a za rok 2003 představuje 49,8 %.

4.3 Postavení malých a středních podniků ve vybraných vyspělých ekonomikách

Malé a střední podniky budou mít v tržních ekonomikách stále větší význam, o čem svědčí fakt, že v současnosti tvoří v celosvětovém měřítku přibližně 80 % podnikatelských subjektů. Na zaměstnanosti se podílejí 45 % a produkují zhruba 40 % HDP. Jejich dominantní postavení je zřetelné hlavně v USA, Japonsku a Německu.

Podle ekonomické aktivity se malé podniky řadí v USA na první místo ve světě. Američané věří, že vlastnění malého podniku je jedna z nejlepších cest, jak v USA zbohatnout. Bývalý prezident Clinton nedávno v rozhovoru pro časopis National Small Business Week zdůraznil, že malý podnik je v USA velkým podnikem. Malé a střední podniky se v USA podílejí 50 % na HDP ročně. Podle Johna Sloana, prezidenta podnikatelů, je v USA víc než 14 miliónů malých firem a prognóza jejich přírůstku v budoucnosti je podle něj asi 700 000 každý rok.

V Japonsku představuje malopodnikatelský sektor až 99 % všech podniků. Je zajímavé, že tyto podniky plní především subdodavatelskou službu velkým podnikům ve skladovém hospodářství, čím se dostávají do závislosti na velkých podnicích. Japonská hospodářská politika se velmi intenzívně zabývá existencí a růstem malých podniků, o čemž svědčí i finanční výpomoci poskytované státem, nízké úrokové sazby (1 – 6 %), anebo např. výhodné leasingy, které jsou jim poskytovány.

V Německu plní malé podniky rovněž významné národohospodářské funkce (společenskou, zaměstnavatelskou, nabídkovou a ekonomickou). Z celkového počtu podniků tvoří malé a střední podniky dohromady 99 % a podílejí se na celkovém HDP 51 % [40]⁷.

⁷ VEBER, J. a kol. Podnikání v malé a střední firmě. Praha: VŠE, 2005. 95 s. ISBN 80-7079-707-X

4.4 Specifika podnikání MSP

Malé a střední podniky mají nezastupitelné místo v ekonomice každé země. Zajišťují konkurenci velkým podnikům a tím i působí proti monopolním tendencím (včetně ovlivňování cenového vývoje), vytvářejí pracovní příležitosti a zvyšují tak kupní sílu obyvatelstva; celkově tak působí na rozvoj regionů. Jejich základním rysem je velká rozmanitost předmětu podnikání; působí v nejrozličnějších výrobních či obchodních oborech i ve službách cestovního ruchu [17]⁸.

Za přednost malých a středních podniků (především u malých a menších středních podniků) je považována jejich vyšší flexibilita a do značné míry i inovační kreativita. Kromě relativně nepříznivého obecného podnikatelského klimatu (výše daňového zatížení, složitost a nepřehlednost legislativy, problematičnost vymahatelnost práva aj.), jehož úskalí s větší intenzitou doléhají právě na malé a střední podniky.

Tento druh podniků se vyznačuje jednoduchými a přehlednými organizačními strukturami, které umožňují přímé vedení a kontrolu. Jednodušší organizační struktura obvykle znamená i nižší míru byrokratizace i nižší náklady na správu podniku. Krátká cesta informačních toků dává předpoklady pro větší pružnost a rychlejší reagování na potřeby trhu.

Výhodou je centralizované vedení majiteli podniků. Majitelé těchto podniků disponují větší volností při rozhodování, což umožňuje pružné reagování na často se měnící podmínky tržního prostředí.

V těchto podnicích dochází k přímým osobním kontaktům. Zaměstnanci ztrácejí anonymitu a více pocítují důležitost svých pracovních výkonů, projevují vyšší angažovanost a pocítují uspokojení z práce a z atmosféry malých týmů. Osobní vztahy umožňují vytvářet příjemné pracovní prostředí založené na důvěře a spolupráci vedoucí často k vysokému osobnímu nasazení bez ohledu na výši odměňování.

Malé a střední podniky si mohou dovolit osobní a stálý kontakt se zákazníky, dodavateli a zaměstnanci, což pozitivně ovlivňuje spolupráci mezi těmito subjekty.

Na druhé straně podnikatelé začínající s drobným podnikáním musí pracovat s omezeným množstvím finančních prostředků. Jejich přístup k finančním zdrojům je obtížnější. Samofinancování těchto podniků může být sice

⁸ KOVANICOVÁ, D. a kol. Finanční účetnictví světový koncept. Praha: Polygon, 2002. 518 s. ISBN 80-7273-062 -2

doplňováno bankovním a dodavatelským úvěrem, menší důvěryhodnost a úroveň ručení těchto podniků však ztěžují často přístup k těmto zdrojům, případně je prodražuje. Nevýhodou bývá i malý podíl dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku, kdy odpisy nevytvářejí dostatečnou rezervu a prostor pro reinvestování. Problémem bývá druhotná platební neschopnost jako následek platební nekázně odběratelů (vážné narušení finančních toků). Častým problémem je i nedostatečná zkušenost majitelů malých a středních podniků při řešení složitých finančních situací a provádění náročných finančních operací.

Malé podniky kladou důraz na kvalitu produkce jako na dlouhodobý cíl své úspěšnosti. Produkce v MSP je náročná na živou práci. V malých a středních podnicích je poměrně malý počet nevyučených a pomocných pracovníků. Převažují pracovníci s odbornou kvalifikací a širokými znalostmi. Protože se ale v malých podnicích neobjevují žádná trvalá výzkumná a vývojová oddělení, jejich potenciál často nemůže být plně využit. V prostředí MSP je rovněž obtížné plně využít kapacitu strojů a další techniky. Mají nedostatek prostředků pro vývoj nových výrobků a nižší stupeň technologického rozvoje. Podniky vynakládají vyšší náklady na respektování technických předpisů.

Pracovní profese jsou kumulovány. Na pracovníky je kladena velká zátěž jak po stránce profesionální tak i časové.

Nevýhody existují i v oblasti odbytu, především v omezenosti odbytových trhů. Malé podniky mohou vynakládat jen omezené množství prostředků na reklamu a tím mají ztížené možnosti ovlivňovat poptávku, vyznačují se menší konkurenceschopností v oblasti cenové tvorby oproti velkým podnikům. Většinou udržují osobní kontakty se zákazníky. Lokální trh a omezený počet odběratelů zhoršují odbytové možnosti. Setkávají se s nekalou konkurencí ze strany velkých podniků (hlavně v oblasti cen a reklamy) [42]⁹.

4.5 SWOT analýza malých a středních podniků

Pro utřídění analytických poznatků byla zvolena metoda SWOT analýzy. Byl proveden výčet silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Byly tak získány porovnatelné výhody a nevýhody, které mají zásadní význam pro orientaci a působení v konkurenčním prostředí, ve kterém se v EU budou malé a střední podniky nacházet [50]¹⁰.

⁹ VLACHYNSKÝ, K. a kol. Podnikové finance. II.část. Bratislava: Súvaha, spol.s r.o., 1994. ISBN 80-88727-08-1

¹⁰ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm

4.5.1 Silné stránky

Podnikatelské prostředí

- Image ČR jako dobrého místa pro umístění nových podnikatelských záměrů
- Tradice průmyslové a řemeslné výroby
- Tradice výzkumu a vývoje
- Vytvořený základ systému programů podpory MSP
- Nabídka nových průmyslových zón a nemovitostí pro podnikání
- Existence státních agentur na podporu rozvoje podnikání, investic a obchodu CzechInvest a CzechTrade a poradenských center pro MSP
- Geografická výhodnost a blízkost významných trhů
- Dobrá dopravní infrastruktura
- Existence zárodku sítě institucí podporujících rozvoj inovací

Rozvoj podnikání

- Technicky zdatná kreativní dovedností vybavená pracovní síla
- Relativně nízké výrobní náklady
- Schopnost zaměstnanců adaptovat se rychle na využití nových technologií a řídicích metod
- Diverzifikovaná výrobní základna a portfolio výrobků
- Relativně vysoká kvalifikovanost řídicích pracovníků v technických oblastech

4.5.2 Slabé stránky

Podnikatelské prostředí

- Nízká úroveň spolupráce mezi velkými výrobci (domácími i zahraničními) a potenciálními domácími subdodavateli
- Limitovaná možnost přístupu k finančním zdrojům pro rozvoj MSP
- Nedostatečně rozvinutý systém poskytování informací pro podnikatele
- Nedostatečně vybudovaná síť služeb pro podnikatele zajišťovaných soukromým sektorem
- Významné zanedbání nevyužívaných průmyslových areálů především v oblastech postižených restrukturalizací průmyslové výroby
- Komplikovaný daňový systém
- Pomalá práce soudů
- Nepřehlednost právního řádu

- Nevhodné podmínky pro využití alternativních druhů financování (rizikový kapitál, Public Private Partnership)
- Nízké využití informačních a komunikačních technologií a z toho plynoucí nedostatečná informovanost
- Zastaralá technologická základna části MSP
- Obtížný přístup do odbytových sítí v zahraničí
- Absence národní politiky rozvoje lidských zdrojů a z toho plynoucí Propojení systému vzdělání s potřebami trhu práce. Absence státní inovační politiky a z toho plynoucí nedostatečné propojení mezi výzkumem a vývojem vedoucí k nízkému komerčnímu využití výsledků V&V
- Nedostatečná podpora MSP schopných absorbovat výsledky výzkumu a vývoje a komercializovat je
- Zanedbatelný podíl soukromého kapitálu na financování aplikovaného výzkumu

Rozvoj podnikání

- Poměrně značná část výroby s nízkou přidanou hodnotou
- Nízká produktivita výroby v porovnání se zeměmi EU
- Nedostatečná znalost a zavádění moderních metod řízení
- Malá motivace MSP podporovat zkvalitnění pracovních podmínek pro zaměstnance
- Nízká úroveň využití informačních technologií při řízení MSP
- Nízká úroveň spolupráce mezi podniky, vzájemně příbuznými obory, podniky a vzdělávacími a výzkumnými ústavy

4.5.3 Příležitosti

Podnikatelské prostředí

- Investice do infrastruktury na podporu rozvoje a zavádění nových technologií
- Podpora využití intelektuálního vlastnictví a patentů
- Zkvalitnění nabídky na trhu nemovitostí pro podnikání tak, aby odpovídala potřebám podnikatelů a současně konkurovala evropským standardům
- Zefektivnění využití průmyslových zón a podpora systematické regenerace nemovitostí a pozemků vyčerpaných průmyslovou výrobou brownfields
- Rozvoj informačních a komunikačních technologií
- Zvýšení úrovně poradenských služeb pro podnikatele
- Zlepšení přístupu k finančním zdrojům na rozvoj MSP
- Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury pro poskytování školení v oblastech, které odpovídají potřebám podniků

- Využití přítomnosti zahraničních firem v ČR pro odbyt
- Využití možností vzdělávání při zaměstnání
- Zkvalitnění systému poskytování informací o nejnovějších trendech v oblasti vědy, výzkumu, vývoje pokrokových technologií, procesů a řídicích metod
- Zavádění nových technologií šetrných k životnímu prostředí

Rozvoj podnikání

- Přistoupení k EU usnadní přístup na evropský trh
- Podpora MSP při zavádění aplikací typu e-Commerce a e-Economy
- Příliv nových přímých zahraničních investic a posílení spolupráce mezi nadnárodními společnostmi a místními podnikatelskými subjekty
- Vytváření a podpora rozvoje sítí subdodavatelů, rozvoj klastrů s cílem zvýšit podíl přidané hodnoty na místní produkci
- Využívání programů na podporu inovací, rozvoje a využití nových technologií
- Podpora činností využívajících intelektuální potenciál pracovní síly
- Podpora procesu restrukturalizace klíčových oborů směrem k výrobám s vyšší přidanou hodnotou
- Vývoj programů zaměřených na podporu začínajících podniků s růstovým potenciálem
- Využití moderních způsobů řízení
- Využití spolupráce vysokých škol s výzkumnou a vývojovou základnou
- Participace v mezinárodních programech podpory výzkumu a vývoje

4.5.4 Rizika

Podnikatelské prostředí

- Nedostatek finančních zdrojů na zajištění podpory aplikovaného výzkumu a vývoje
- Nedostatečné propojení výzkumu a vývoje na průmyslovou výrobu a rozvoj strategických služeb
- Konzervativní přístup k podpoře inovací v oblasti vzdělávání i v praxi
- Rostoucí nezaměstnanost, především mladých lidí se znaky strukturální nezaměstnanosti
- Nedostatečné spojení mezi systémem vzdělávání a potřebami trhu práce
- Nedostatečné propojení mezi systémem celoživotního vzdělání a potřebami průmyslu
- Neodpovídající znalosti v oblasti marketingu a služeb zákazníkům
- Nefungující zákon o konkurzu a vyrovnaní

- Relativně vysoké daňové zatížení podnikatelů
- Nízká motivace zaměstnanců zapříčiněná systémem sociální podpory
- Zvýšená konkurence po vstupu ČR do EU

Rozvoj podnikání

- Pomalá transformace tradičních průmyslových oborů
- Vysoká cena využití internetu omezuje využití informačních a komunikačních technologií
- Nízká kapacita inovovat
- Omezený přístup k finančním zdrojům snižuje schopnost podniků využívat nové technologie
- Místně se projevující nedostatek kvalifikované pracovní síly v určitých oborech
- Nízká úroveň investic firem věnovaná rozvoji vlastních lidských zdrojů
- Rostoucí náklady (včetně nákladů na pracovní sílu) po vstupu do EU ovlivní konkurenceschopnost ČR
- Rostoucí konkurence na světových trzích
- Recese průmyslové výroby nebo jednotlivých sektorů
- Negativní vnímání úpadku, který je přirozeným procesem při selhání podnikatelského záměru
- Nedostatečný kredit a propagace „podnikatelství“

Z dlouhodobého hlediska jsou pro růst ekonomiky MSP rozhodující investice do lidského kapitálu a technologického pokroku. Zvyšování konkurenceschopnosti souvisí s intenzitou realizace výsledků výzkumu a vývoje ve formě konkrétních inovací, na úrovni vzdělanosti a kvalifikace pracovní síly a užití nových technologií k modernizaci a restrukturalizaci výroby.

4.6 Základní mikroekonomické souvislosti podnikání

Z hlediska podnikatele, či vlastníka MSP jsou mimořádně důležité mikroekonomické aspekty fungování podniku. Zcela základním je rozhodnutí o zřízení firmy, které vychází z rozhodnutí o předmětu činnosti firmy a stanovení cílů podnikání. Nutnou podmínkou úspěšnosti podnikatele je, aby při své činnosti vycházel z analýzy podmínek na trhu, na němž nakupuje zdroje a prodává produkty své činnosti. Podnikatelova rozhodnutí související s řízením jeho podniku jsou vyjádřením jeho úsilí o dosažení zvolených cílů podnikání v daném tržním prostředí.

4.6.1 Předmět a cíle ekonomické činnosti

Předmět (případně předměty) činnosti podniku může být zpravidla zařazen do jedné z následujících skupin

- Výroba výrobků – podnik nakupuje zdroje a pomocí vhodného technologického procesu produkuje výrobky, které pak prodává.
- Obchodní činnost – podnik nakupuje zboží za účelem jeho prodeje.
- Prodej služeb – podnik prodává své služby, typy poskytovaných služeb se mohou velmi výrazně lišit podílem nákladů na stroje a technologie v jejich ceně (chemická čistírna na jedné straně a konzultační právnická firma na straně druhé).

Mikroekonomie standardně předpokládá, že cílem podnikání je maximalizace zisku. Úloha maximalizace zisku se pak formuluje jako úloha statické nelineární optimalizace pro nalezení optimálního objemu produkce nebo optimální kombinace vstupů.

Praxe ukazuje, že chování podniku často neodpovídá sledování maximalizace zisku jako jediného cíle. Za hlavní příčinu toho jevu se považuje nedostatek vstupních informací a proměnlivost vnějších podmínek. Ekonomická teorie formulovala řadu alternativních cílů

- dosažení uspokojivé výše zisku,
- dosažení a udržení určitého podílu na trhu,
- dlouhodobé přežití,
- růst a expanze podniku,
- maximalizace tržní hodnoty podniku,
- maximalizace užitku manažerů (manažerské teorie podniku),
- maximalizace důchodu (tvořeného mzdou a podílem na zisku) zaměstnance.

Zdá se, že podstatnou souvislostí pro formulaci alternativního cíle podnikání je zahrnutí hlediska času. Za přímou analogii statické maximalizace zisku pak můžeme považovat kritérium maximalizace (současné) okamžité hodnoty očekávaných zisků [34]¹¹.

4.6.2 Tržní podmínky pro malé a střední podniky

V případě výrobního procesu, tj. výroby výrobků MSP bude pravděpodobně prodej výrobků, zboží či služeb realizovat na trhu v podmínkách dokonalé

¹¹ SOUKUPOVÁ, J., HOŘEJŠÍ, B., MACÁKOVÁ, L., SOUKUP J. Mikroekonomie. 2. vydání. Praha: Management press, 1999. ISBN 80-7261-005-8. 548 s.

konkurence. Může tedy vycházet z předpokladu, že objem jeho vlastní produkce bude cenu produktu na trhu ovlivňovat minimálně, případně vůbec.

V dokonale konkurenčním trhu je cena nezávislá na množství výrobků nabízeném jednotlivými výrobci. To znamená, že pro jednotlivý podnik poptávková křivka tvoří přímku, která probíhá ve výši ceny rovnoběžně s vodorovnou osou. Platí, že čím větší objem produkce podnik prodá, tím má vyšší tržby. Podnik v dokonalé konkurenci proto zvyšuje své tržby vyšší produkcí svého výrobku.

Zejména produkce služeb může být v některých případech natolik málo kapitálově náročná, že její nabídka může reagovat na změny poptávky velmi rychle a podmínky poskytování služeb na trhu odpovídají konkurenci nedokonalé (objemem své produkce více či méně ovlivňují cenu produktu). Je nutno počítat s tím, že výhoda zavedení nově poptávaného produktu na trh bude u tohoto typu hospodářské činnosti eliminována vznikem konkurenčních subjektů. V takovém případě by malý a střední podnik měl mít připravenou strategii rozvoje činnosti směřující ke zvýšení podílu fixního kapitálu (např. rozvoj technologie), k zajištění časté inovace, případně k prostému rozšiřování trhu svého produktu na větší území, apod..

U malých a středních firem existují příznivé podmínky, které jim dovolují těžit z jevu asymetrické informace. Typickým příkladem jsou firmy poskytující poradenské a konzultační služby, všeobecně pak firmy, které nabízejí produkty s vysokým obsahem know-how. Velkou výhodou poskytování produktů s touto vlastností je, že svou realizací na trhu přispívají k nepřetržitému nárůstu znalostí a zkušeností jejich poskytovatele.

4.6.3 Náklady ekonomické činnosti

V obecném pojetí je možno náklady podniku rozdělit na explicitní a implicitní. Explicitní náklady představují všechny reálně vynaložené náklady související se vznikem a provozem podniku. Náklady implicitní představují náklady vyplývající z nevyužití zdrojů nejlepším možným alternativním způsobem. Z hlediska kvantitativní analýzy nákladů je podstatné, že explicitní náklady je možno vyčíslit a informace o nich poskytuje účetnictví podniku, naproti tomu přímé vyčíslení implicitních nákladů možné není.

Klasická mikroekonomická teorie pracuje s explicitními náklady a jejich analýzu staví na předpokladu, že ceny jednotlivých složek nákladů se s nakupovaným množstvím složek nemění.

Obecně jsou celkové náklady vyjádřeny jako funkce složek (výrobních faktorů) $\{ F_i \}_{i=1,2,\dots,n}$:

$$TC = c(F_1, F_2, \dots, F_n), \quad (4.1)$$

a podobně celkový objem Q produkce je vyjádřen produkční funkcí

$$Q = q(F_1, F_2, \dots, F_n), \quad (4.2)$$

V případě dvou výrobních faktorů definuje funkce (4.1) v prostoru (rovině) výrobních faktorů pro danou hodnotu TC tzv. izokostu a funkce (4.2) pro danou hodnotu Q tzv. izokvantu.

Náklady je často účelné vyjádřit jako funkci objemu produkce, tzv. nákladovou funkcí

$$TC = f(Q), \quad (4.3)$$

Tato funkce přiřadí danému objemu Q produkce nejnižší možné náklady na podmnožině prostoru výrobních faktorů, kde se objem produkce rovná Q . (Poznamenejme, že funkce f obecně nemusí pro dané c a q existovat.)

Funkce (4.1) je často uvažována ve tvaru

$$TC = w.L + r.K, \quad (4.4)$$

kde w je cena jednotky práce, L je objem použité práce, r cena jednotky kapitálu a K objem použitého kapitálu [5]¹². Uvedený lineární model je zvláštním případem obecného modelu (4.1).

Při posuzování nákladů firmy vyrábějící určitý výrobek je důležité rozlišovat mezi podmínkami danými délkou sledovaného období.

V krátkém časovém období je objem použitého kapitálu konstantní. Celkové náklady (STC) v krátkém časovém období jsou tvořeny fixními náklady (FC) a variabilními náklady (VC):

$$STC = FC + VC \quad (4.5)$$

¹² FOTR, J. Strategické finanční plánování. Praha: Grada, 1999. 149 s. ISBN 80-7159-694-3

Zvláštní případ lineárního modelu (4.1) pak vede k

$$FC = r.K, \quad (4.6)$$

$$VC = w.L, \quad (4.7)$$

V dlouhém časovém období může podnik v určitém rozsahu měnit kombinaci složek nákladů. Substituce výrobních faktorů je pak v ideálním případě (cílem je zisk) diktována snahou

- o minimalizaci celkových nákladů pro daný objem produkce nebo
- o maximalizaci objemu produkce při nezměněné celkové výši nákladů.

4.6.4 Cena produktu

Zdrojem příjmu podniku je prodej jeho produktů na trhu. Velikost tohoto příjmu je dána objemem produkce realizované na trhu a jeho cenou. Velikost příjmu podniku může být obecně vyjádřena funkcí celkových příjmů

$$TR = p(Q), \quad (4.8)$$

kde Q je objem (prodané) produkce. V případě dokonalé konkurence bude celkový příjem vyjádřen lineární funkcí

$$TR = P.Q, \quad (4.9)$$

kde P je cena jednotky produkce. V případě nedokonalé konkurence je funkce (4.8) nelineární, prochází počátkem souřadného systému a má kladnou směrnici. Obvykle dosáhne maxima pro určitou hodnotu Q_m a pro $Q > Q_m$ klesá až k nule.

Je zcela evidentní, že smysl má jen taková ekonomická činnost podniku, která je schopna generovat zisk (alespoň pro nějaký rozsah produkce Q). Ekonomický zisk π , jako funkce objemu Q produkce, je definován výrazem

$$\pi(Q) = TR(Q) - TC(Q), \quad (4.10)$$

4.6.5 Objem produkce

Je-li cílem podnikání generování maximálního zisku, je potřeba hledat takový objem produkce Q , který vede k maximalizaci zisku π . Za předpokladů známých z diferenciálního počtu, hledáme lokální extrém funkce (4.10) jako řešení rovnice

$$\frac{d\pi(Q)}{dQ} = \frac{dTR(Q)}{dQ} - \frac{dTC(Q)}{dQ} = 0, \quad (4.11)$$

takové, že platí (ve stacionárním bodu je maximum)

$$\frac{d^2\pi(Q)}{dQ^2} = \frac{d^2TR(Q)}{dQ^2} - \frac{d^2TC(Q)}{dQ^2} < 0, \quad (4.12)$$

Rovnice (4.11) říká, že maxima zisku bude dosaženo při takovém objemu Q produkce, kdy se mezní náklady rovnají mezním výnosům.

4.7 Finanční řízení malých a středních podniků

Řízení je obecně charakterizováno jako cílevědomé usměrňování procesů. V rámci finančního řízení jsou tyto procesy reprezentovány finančními operacemi, které spočívají v získávání finančních prostředků s co nejnižšími náklady a v jejich správné alokaci.

4.7.1 Cíle a principy finančního řízení

Finanční řízení je možno charakterizovat dvěma základními znaky: na jedné straně se zajímá řízením přírůstků a úbytků na běžném účtu, či ve firemní pokladně (tzv. cash method) a na straně druhé řízením a modelováním budoucích výdajů a příjmů.

Úkolem finančního řízení podniku je poskytovat přehled o finanční situaci a finančních souvislostech hospodaření podniku. Jde o souhrn činností, jejichž cílem je řídit finanční hospodaření podniku. Těžištěm je zajišťování finančních zdrojů, zajištění jejich optimální struktury a jejich užití z hlediska cílů firmy. [29]¹³.

Předmětem finančního řízení malých a středních podniků je především předpovídání potřeby finančních prostředků a výběr nejvýhodnějších možností jak je získat, řízení daní, tzn. usměrňování daňových povinností firmy v souladu s požadavky, které vyplývají z daňových předpisů, usměrňování finančních vztahů s bankami a ostatními investory, formulace a řízení úvěrové politiky malých a středních podniků, zajištění platební schopnosti – solventnosti a likvidity podniku.

¹³ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

Finanční řízení podniku zahrnuje tyto oblasti zajišťování potřebné výše kapitálu, volba optimální kapitálové struktury s přihlédnutím ke struktuře majetku, nákladům na pořízení kapitálu a k finančnímu riziku, financování a řízení oběžného majetku – zásob, pohledávek, peněžních prostředků a výběr optimální formy krátkodobého financování, rozhodování o investování podnikového kapitálu do fixního (stálého) majetku a výběr optimální formy dlouhodobého financování, finanční analýza činnosti podniku zaměřená na analýzu likvidity a rentability vloženého kapitálu, finanční plánování tvorby a užití interních a externích finančních zdrojů z hlediska krátkodobého i dlouhodobého. [29]¹⁴, [38]¹⁵.

Finančním řízením v malých a středních podnicích bude záležitostí jedné osoby či útvaru.

Jádrem řízení je rozhodování a rozhodováním se rozumí výběr jedné možnosti z množiny alternativ, které vedou k řešení problému.

Podle Grünwalda [10]¹⁶ při výběru nejvhodnější alternativy nepřicházejí ve finančním řízení v úvahu formalizované optimalizační metody. Každá budoucnost je nejistá a subjekt rozhodování musí vzít na sebe odpovědnost za správné ocenění šancí a rizik. Znalosti, zkušenosti, intuice ve spojitosti s pečlivou analýzou situace na podkladě dostupných informací – to jsou předpoklady úspěšného rozhodování.

Pavelková [29]¹⁷ ve své publikaci uvádí, že finanční rozhodování patří ke složitým řídicím procesům a každé rozhodnutí předpokládá dobrou znalost ekonomické podstaty řízeného jevu, jeho souvislostí s jinými řízenými i nezávislými veličinami, zhodnocení dostupných informací a prognóz, zvážení rizik a nejistot.

Pro finanční rozhodování potřebuje podnik znát:

- varianty (strategie, alternativy),
- stavy okolí (vnější vlivy),
- efekty (užitečnost, vyjádřenou příslušnými ukazateli).

¹⁴ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

¹⁵ VALACH, J. Finanční řízení podniku. Praha: EKOPRESS, 2001. 324 s. ISBN 80-86119-21-1

¹⁶ GRÜNWARD, R.: Finanční analýza pro oceňování podniku. Praha: VŠE, 2001. 66 s. ISBN 80-245-0032-9

¹⁷ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

Základními fázemi finančních rozhodování jsou [38]¹⁸:

- vymezení finančního problému,
- konkrétní stanovení finančních cílů,
- analýza výchozích informací,
- stanovení jednotlivých variant,
- určení kritérií posouzení variant,
- volba optimální varianty a její realizace.

Volba optimální varianty je vyvrcholením celého procesu finančního rozhodování. Za optimální se většinou považuje taková varianta, která nejlépe splňuje stanovený cíl při obvyklém riziku. Při volbě varianty je možné vycházet také z optimistické strategie (tj. nezohledňovat riziko vůbec), nebo pesimistické strategie (volí se varianta s nejmenším rizikem) [38]¹⁹.

Finanční rozhodování je typem racionálního rozhodování, při kterém se pracuje převážně s hodnotovými údaji (daty). Obsahuje výrazné prvky předvídání, a to především při tvorbě finančních plánů. Zde se rozhodování odehrává na předem zvoleném časovém horizontu, což je období (kalendářní rok), kam až chce podnik svůj výhled zaměřit. Je pochopitelné, že čím je časový horizont vzdálenější, tím existuje větší nejistota a spolehlivost předpovědi klesá [31]²⁰.

Podnik se v procesu řízení může rozhodovat dlouhodobě (zde se projevuje nutnost respektovat zvýšený stupeň rizika a faktoru času). Dlouhodobá rozhodnutí se týkají fixního kapitálu a dlouhodobého kapitálu a taková rozhodnutí ovlivňují finanční situaci podniku na dlouhé období. Případné změny jsou těžko realizovatelné.

Rozhodnutí v krátkodobém časovém horizontu se vztahují ke krátkodobému majetku a kapitálu. Krátkodobé finanční rozhodování je méně riskantní, vliv času je méně výrazný a změny jsou snáze realizovatelné.

¹⁸ VALACH, J. Finanční řízení podniku. Praha: EKOPRESS, 2001. 324 s. ISBN 80-86119-21-1

¹⁹ VALACH, J. Finanční řízení podniku. Praha: EKOPRESS, 2001. 324 s. ISBN 80-86119-21-1

²⁰ SEDLÁČEK, J. Účetní data v rukou manažera. Brno: Computer Press, 2001. 212 s. ISBN 80-7226-562-8

U MSP bude převažovat rozhodování krátkodobé. K jejich rozhodování bude patřit:

- rozhodování o velikosti a struktuře jednotlivých složek oběžného majetku (optimalizace peněžních prostředků, výběr různých forem krátkodobých cenných papírů, rozhodování o pohledávkách, o optimální výši zásob materiálu, nedokončené výroby a hotových výrobků),
- rozhodování o optimální formě krátkodobého kapitálu, např. o možnostech využití obchodních úvěrů, různých variant krátkodobých finančních rezerv apod..

4.7.2 Faktory ovlivňující finanční řízení

Faktory ovlivňující finanční řízení lze rozdělit zhruba do třech skupin. Jsou to faktory vnitřní, vnější a dále obecné faktory ovlivňující každou ekonomickou činnost. Soubor vnitřních faktorů zkoumá mikroekonomická teorie. Vnější faktory jsou tvořeny podmínkami, v nichž podnik působí. Jsou to legislativa, daňový systém, dostupnost zdrojů cizího kapitálu, kupní síla obyvatelstva, přítomnost dalších ekonomických subjektů v regionu, dopravní infrastruktura a další.

Obecnými faktory ovlivňujícími každou ekonomickou činnost jsou faktory času a faktory rizika.

Finanční rozhodování podniku, zejména rozhodování dlouhodobého charakteru, je ovlivněno změnou parametrů v čase. Peněžní prostředky, které má podnik k dispozici okamžitě, nejsou ekvivalentní se stejnými peněžními prostředky, které získá v budoucnosti. Peníze, se kterými podnik disponuje v současnosti, mají pro něho větší hodnotu, než tytéž peníze, získané v budoucnosti. Je tomu tak proto, že současné peněžní prostředky může podnik finančně investovat a získávat tak úrokové výnosy. Proto je třeba při finančním rozhodování faktor času respektovat [29]²¹.

Faktor rizika říká, že bezpečná koruna má větší hodnotu než riziková koruna. Spočívá v tom, že ten, kdo rozhoduje (vybírá jednu z možných variant) si není jist výsledky možných variant, neboť obvykle varianta s větším rizikem může přinést i větší zisk a varianta s menším rizikem přináší obvykle menší zisk. Přitom riziko představuje možnost ztráty investovaných prostředků. Příčiny vzniku rizika mohou být vnější (např. přírodní katastrofy, hospodářské krize, inflace) nebo vnitřní (chybný odhad poptávky nebo chybné zaměření investice).

²¹ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

Riziko ztráty vynaložených prostředků se snižuje jejich rozložením do více akcií (portfolio), diverzifikací výrobního programu (neúspěch určitého výrobku je vyrovnán úspěchem jiných výrobků) ap. [31]²².

4.7.3 Finanční analýza podniků

V odborné literatuře existují různé definice finanční analýzy, které se v zásadě liší šíří svého pojetí.

Autoři Grünwald a Holečková [9]²³ uvádějí ve své publikaci následující definice:

„Finanční analýza je formalizovaná metoda, která poměřuje získané údaje mezi sebou a rozšiřuje tak jejich vypovídací schopnost, umožňuje dospět k určitým závěrům o celkovém hospodaření a finanční situaci firmy.“

„Finanční analýza je oblast, která představuje výraznou součást soustavy podnikového řízení. Je úzce spojena s finančním účetnictvím a finančním řízením podniku a propojuje tyto dva nástroje podnikového řízení.“

Podle Kovanicové [17]²⁴ finanční analýza vyhodnocuje údaje účetních výkazů a pomáhá odhalit slabé i silnější stránky finančního hospodaření firmy. Je pohledem do minulosti, ale současně i základnou, z níž se odvíjí podnikatelský záměr pro příští období.

Využití finanční analýzy je spojeno s řízením budoucího vývoje. Posláním finanční analýzy je přijmout pro kratší i delší časový horizont správný podnikatelský záměr a rozpracovat je do plánu na budoucí období.

4.7.4 Zdroje informací pro finanční analýzu

Zdrojem potřebných údajů o současném stavu a podniku a o cestě, kterou se v minulosti k tomuto stavu dopravoval, je především účetní evidence. Podklady a data pro finanční řízení a rozhodování poskytují výkazy finančního účetnictví:

²² SEDLÁČEK, J. Účetní data v rukou manažera. Brno: Computer Press, 2001. 212 s. ISBN 80-7226-562-8

²³ GRÜNWARD, R., HOLEČKOVÁ, J.: Finanční analýza a plánování podniku. Praha: VŠE, 2002. 186 s. ISBN 80-245-0422-7

²⁴ KOVANICOVÁ, D. a kol. Finanční účetnictví světový koncept. Praha: Polygon, 2002. 518 s. ISBN 80-7273-062 -2

- Rozvaha – zachycuje ke konkrétnímu datu celkovou výši aktiv podniku a zdroje jejich financování, včetně podrobnějšího členění aktiv podle likvidnosti a účelu použití; a pasiv jednak podle vlastníků kapitálu (vlastní a cizí kapitál), jednak podle lhůty splatnosti dluhů (krátkodobé a dlouhodobé).
- Výkaz zisku a ztráty - zobrazuje hospodářský výsledek (zisk či ztrátu) za sledované účetní období v členění na provozní, finanční a mimořádný.
- Výkaz peněžních toků - informuje o hlavních příčinách vývoje peněžních prostředků ve sledovaném účetním období, s rozdělením na běžnou provozní a mimořádnou, investiční a finanční činnost [11]²⁵.
- Výkaz změn vlastního kapitálu – podává informace o zvýšení nebo snížení jednotlivých složek vlastního kapitálu mezi dvěma rozvahovými dny.

Výsledky rozboru potřebuje především vedení podniku jako podklad pro operativní řízení i pro taktické a strategické rozhodování. Proto by výkazy a zprávy měly být uspořádané takovým způsobem, aby poskytovaly potřebné informace snadno a názorně.

Kovanicová [18]²⁶ uvádí, že předmětem zájmu analýzy účetních výkazů (finanční analýzy) jsou především tato hlediska:

- výnosnost (rentabilita), která charakterizuje úroveň výkonnosti a hospodárnosti,
- rychlost obratu prostředků (aktivita),
- likvidnost aktiv (přeměnitelnost aktiv na peníze),
- likvidita (dosažitelnost peněžních prostředků pro úhradu běžně splatných závazků),
- solventnost (dlouhodobá schopnost hradit finanční závazky).

4.7.5 Charakteristika ukazatelů finanční analýzy

Pod pojmem ukazatele rozumíme číselnou charakteristiku ekonomické činnosti firmy, založenou na datech postačujících k danému účelu analýzy, jakož i údaje z charakteristik odvozené. Nejčastěji se vyskytují ukazatele stavové, tokové, absolutní, rozdílové a poměrové, které vycházejí z dat účetní závěrky. Volba typu ukazatele je dána cílem finanční analýzy.

²⁵ FIBÍROVÁ, J.: Reporting moderní metoda hodnocení výkonnosti uvnitř firmy. Praha: Grada, 2003. 116 s. ISBN 80-247-0482-X

²⁶ KOVANICOVÁ, D. Abeceda účetních znalostí pro každého. Praha: Polygon, 2002. 415 s. ISBN 80-7273-066-5

Metody používané ve finanční analýze se rozdělují na metody, které využívají elementární matematiku (základní aritmetické operace) a na metody založené na složitějších matematických postupech a principech.

U malých a středních podniků je rychlost a operativnost zásahů do rozhodovacího procesu bezprostředně efektivní a návratnější než u velkých podniků. Malé a střední podniky by se měly zaměřit ve své finanční analýze především na výnosovou situaci ve vztahu ke kapitálu a k prodeji a na finanční stabilitu ve vztahu k platební schopnosti a zadluženosti. Těmto podnikům by mělo stačit pro hodnocení své finanční výkonnosti a finanční situace používání elementární technické analýzy:

- analýza absolutních ukazatelů (stavových i tokových)
- analýza trendů (horizontální analýza – srovnání vývoje v časových řadách)
- procentní rozbor (vertikální analýza – jednotlivé položky výkazů se vyjádří jako procentní podíly položek výkazů)
- analýza rozdílových ukazatelů (fondů finančních prostředků – rozdíl stavových ukazatelů)
- analýza cash flow
- analýza poměrových ukazatelů (vykázaný údaj se dává do poměru s jiným údajem)
- analýza soustav ukazatelů (pyramidální rozklady poměrových ukazatelů).

Nejužívanějším nástrojem finanční analýzy jsou poměrové ukazatele. Poměrový ukazatel charakterizuje vzájemný vztah mezi dvěma položkami účetních výkazů nebo položkami z nich odvozenými, a to pomocí jejich podílu. Poměrové ukazatele umožňují jednoduše získat rychlý obraz o základních finančních charakteristikách podniku. Jsou tu však i jiné důvody, které z poměrových ukazatelů učinily úhelný kámen finanční analýzy [17]²⁷:

- umožňují provádět analýzu časového vývoje finanční situace dané firmy,
- jsou vhodným nástrojem průřezové analýzy, tj. porovnávání finanční situace firmy s finanční situací podobných firem,
- mohou být používány jako vstupní údaje matematických modelů umožňujících popsat závislost mezi jevy, klasifikovat stavy, hodnotit rizika i předpovídat budoucí vývoj.

Z položek rozvahy a výsledovky lze vytvořit velké množství poměrových ukazatelů, navíc mohou některé poměrové ukazatele vznikat z ukazatelů rozdílových. Bez ohledu na jejich množství v teoretické i praktické oblasti existuje celková tendence třídit tyto ukazatele do následujících skupin:

²⁷ KOVANICOVÁ, D. a kol. Finanční účetnictví světový koncept. Praha: Polygon, 2002. 518 s. ISBN 80-7273-062 -2

- ukazatele zadluženosti (ukazatele finanční struktury, někdy též označované jako ukazatele dlouhodobé solventnosti nebo jako ukazatele finanční páky) – indikátory výše rizika, které firma podstupuje při dané struktuře vlastních a cizích zdrojů
- ukazatele likvidy (ukazatele krátkodobé solventnosti) – měří schopnost podniku uspokojit své běžné závazky
- ukazatele rentability (výnosnosti) – poměrují zisk s jinými veličinami, aby se zhodnotila úspěšnost při dosahování podnikových cílů
- ukazatele aktivity (resp. řízení aktiv) – měří efektivnost podnikatelské činnosti a využití zdrojů podle rychlosti vybraných položek rozvahy

Ukazatele zadluženosti

Ukazatele zadluženosti měří rozsah, v jakém podnik užívá k financování dluh. Ukazatele tedy slouží jako indikátory výše rizika, jež podnik podstupuje při dané struktuře vlastních a cizích zdrojů. Určitá výše zadlužení je obvykle pro firmu užitečná. Každý podnik by měl usilovat o optimální finanční strukturu, o nejvhodnější poměr vlastních a cizích zdrojů, protože ten rozhoduje o tom, za kolik podnik celkový kapitál pořídí. V konkrétních podmínkách teprve hlubší a komplexnější rozbor napoví, zda je struktura kapitálu optimální, či zda je podnik *podkapitalizován* (má nedostatečnou výši vlastního kapitálu vzhledem k podnikovým aktivitám, je příliš zadlužen se všemi důsledky z toho plynoucími) nebo zda je *překapitalizován* (nedostatečně využívá cizích zdrojů z důvodu přílišné opatrnosti, a proto vykazuje nadměrnou výši vlastního kapitálu).

Celková zadluženost, tj. poměr cizích zdrojů a aktiv, je tím nižší, čím je společnost konzervativnější. Podniky, které jsou málo zadlužené, mají také větší možnosti získat cizí zdroje na financování nových projektů v budoucnosti. Společnosti, jejichž zadluženost je již nyní vysoká, se budou muset vzdát potenciálních nových atraktivních podnikatelských příležitostí. Ukazatel celkové zadluženosti by měl dosahovat maximálně 0,5 [2]²⁸. Podle oboru podnikání a specifických podmínek podniků se tento ukazatel v praxi může od doporučené hodnoty lišit.

Míra zadluženosti vyjadřuje poměr mezi cizím a vlastním kapitálem. Při posuzování je velmi důležitý časový vývoj, který vyjadřuje zvýšení nebo snížení podílu cizích zdrojů. Při výsledku a vývoji nad 1,0 bude podnik velmi rizikový.

²⁸ BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. Jak posoudit finanční zdraví firmy. Praha: Management Press, 1996. 316 s. ISBN 80-85603-80-2

Ukazatel signalizuje bance a věřitelům, do jaké míry by mohli přijít o své nároky a akcionářům riziko ztrát [29]²⁹.

Úrokové krytí, tj. poměr zisku před nákladovými úroky a zdaněním a nákladovými úroky, měří, kolikrát by se mohl provozní zisk snížit před tím, než se společnost dostane na úroveň, kdy již nebude schopna zaplatit své úrokové povinnosti. Nesplnění těchto povinností může vést k tomu, že věřitelé navrhnou společnost do konkurzního řízení. Pokud má ukazatel hodnotu 1, znamená to, že je schopen splácet úroky i když má nulový zisk. Doporučená hodnota ukazatele je vyšší než 5 [2]³⁰.

Ukazatele likvidity

Poměrové ukazatele likvidity zkoumají, jestli je podnik likvidní. To znamená, jestli má dostatek prostředků na zaplacení závazků. V podstatě poměřují to, kolik má na zaplacení, s tím, co je nutno zaplatit. Podle toho, jakou míru jistoty požadujeme od toho měření, dosazujeme do čitatele majetkové složky s různou dobou likvidnosti, tj. přeměnitelnosti na peníze. Nejlikvidnější jsou pochopitelně peníze v hotovosti a na běžných účtech. Nejméně likvidní je dlouhodobý majetek, proto se v této souvislosti vůbec nevyužívá. Z tohoto důvodu se základní ukazatele odvozují od oběžných aktiv.

Neplatí, že by se mělo usilovat o co nejvyšší hodnoty těchto ukazatelů. Příliš vysoká likvidita není žádoucí. Ukazuje, že podnik má více oběžných aktiv, než je třeba a tato aktiva jsou vázána v zásobách nebo pohledávkách, což není efektivní a nepřispívá to k rentabilitě podniku.

Běžná likvidita, tj. poměr oběžných aktiv a krátkodobých závazků, vyjadřuje, kolikrát pokrývají oběžná aktiva krátkodobé závazky společnosti. Znamená to, jak je společnost schopna uspokojit své věřitele, kdyby proměnila veškerá svá aktiva v daném okamžiku v hotovost. Jestliže rostou krátkodobá pasiva rychleji než oběžná aktiva, běžný ukazatel likvidity se snižuje, a může to znamenat, že podnik má problémy s uspokojením potřeb věřitelů. Čím vyšší je hodnota ukazatele, tím je obecně pravděpodobnější zachování platební schopnosti podniku. Některé prameny uvádějí doporučenou hodnotu v rozmezí 1,5 až 2,0 [2]³¹, [16]³².

²⁹ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

³⁰ BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. Jak posoudit finanční zdraví firmy. Praha: Management Press, 1996. 316 s. ISBN 80-85603-80-2

³¹ BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. Jak posoudit finanční zdraví firmy. Praha: Management Press, 1996. 316 s. ISBN 80-85603-80-2

Pohotová likvidita, tj. poměr součtu krátkodobých pohledávek a finančního majetku ke krátkodobým závazkům. Tento ukazatel měří platební schopnost podniku po odečtení zásob z oběžných aktiv. Zásoby jsou totiž obvykle méně likvidní než ostatní oběžná aktiva a jejich případný prodej je většinou ztrátový. Zahrnují nejen zásoby hotového zboží, ale i polotovary, suroviny, materiálu atd. Vynechání zásob proto lépe vystihuje platební schopnost podniku než běžná likvidita. Hodnota ukazatele by se měla pohybovat v rozmezí od 1,0 – 1,5 [16]³³.

Okamžitá likvidita vyjadřuje poměr finančního majetku a krátkodobých závazků a udává schopnost podniku hradit právě splatné závazky naprosto nekompromisně. Do čitatele se dosazují pouze peníze v hotovosti a na běžných účtech a obvykle i jejich ekvivalenty, tj. volně obchodovatelné cenné papíry a šeky.

Hodnota okamžité likvidity může dosahovat i výši 1, což podniku v každém okamžiku zajišťuje schopnost dostát svým závazkům. Za běžných obchodních podmínek to však není třeba, výše tohoto ukazatele mezi 0,2 – 0,5 je považována za dostačující [16]³⁴.

Ukazatele rentability

Ukazatele rentability měří ziskovost firmy jako výnos jednotlivých skupin finančních zdrojů. Odpovídají na otázku: jaký zisk přináší investice do tohoto podniku? Ukazují kombinovaný vliv likvidity, aktivity a zadluženosti na zisk podniku.

Rentabilita celkového kapitálu (ROA), tj. poměr čistého zisku a aktiv, které byly investovány do podnikání bez ohledu na to, z jakých zdrojů jsou financovány. Zda jde o zdroje vlastní (akcionáři, společníci, apod.) nebo cizí (bankovní úvěry, finanční výpomoci apod.). Je-li do čitatele dosazen čistý zisk zvýšený o zdaněné úroky, znamená to, že požadujeme na ukazateli, aby poměřil vložené prostředky nejen se ziskem, ale i s těmi efekty, které vyplývají ze zhodnocení cizího kapitálu.

Hodnocení rentability pomocí zisku a celkových vložených prostředků se považuje – ve srovnání s ukazatelem rentability vlastního kapitálu – za

³² KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0

³³ KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0

³⁴ KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0

teoreticky správnější. Z praktického hlediska nelze z celkového zisku přesně určit tu část, která je výsledkem použití jen vlastního kapitálu [16]³⁵.

Rentabilita vlastního kapitálu (ROE), tj. poměr čistého zisku a vlastního kapitálu, patří mezi nejoblíbenější měřítka finanční výkonnosti, protože představuje míru výkonnosti, kterou vlastníci získávají ze svých investic. Platí, že ROE by měla být vyšší než ROA.

Tento ukazatel slouží k testování [9]³⁶:

- možné účasti vlastního kapitálu na zvyšování kapitálových zdrojů
- udržitelné míry růstu podniku, odvozené od tempa růstu vlastního kapitálu
- šance na udržení reálné hodnoty vlastního kapitálu v podmínkách inflace
- úrovně výnosnosti vlastního kapitálu ve srovnání s náklady na cizí kapitál

Rentabilita tržeb, tj. poměr čistého zisku a tržeb, vyjadřuje schopnost podniku transformovat zásoby na hotové peníze. Měří podíl čistého zisku připadající na 1 Kč tržeb. Ve vývojové řadě by měl vykazovat stoupající tendenci. Čím je vyšší, tím vyšší vlastní zdroje podnik vytváří. Jeho hodnota by měla být maximální.

Ukazatele aktivity

Ukazatele aktivity měří, jak efektivně podnik hospodaří se svými aktivy. Má-li jich více, než je účelné, vznikají mu zbytečné náklady a tím nízký zisk, má-li jich málo, přichází o tržby, které by mohl získat. Ukazatele aktivity udávají počet obrátek zásob za sledované období (obvykle za rok), ukazatele doby obratu udávají, jak dlouho jeden obrat trvá, tj. doba nutná k tomu, aby peněžní fondy přešly přes výrobní a zboží formy znovu do peněžní formy. Zvyšování počtu obrátek (zkracování doby obratu) vede ke zvyšování zisku, resp. k snižování potřebného kapitálu při dosahování stejného zisku. Pro posouzení je rozhodující jeho vývoj v časové řadě.

Obrat aktiv, tj. poměr tržeb a aktiv a zkoumá, kolikrát za rok pokryjí tržby podniku jeho aktiva. Charakterizuje intenzitu využívání aktiv a vypovídá o rentabilitě. U firem v odvětvích s vysokou kapitálovou náročností, jako je

³⁵ KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0

³⁶ GRÜNWALD, R., HOLEČKOVÁ, J.: Finanční analýza a plánování podniku. Praha: VŠE, 2002. 186 s. ISBN 80-245-0422-7

strojírenství, energetika nebo chemie, bude tento ukazatel dosti nízký – obvykle menší než jedna. Všeobecně platí, čím větší hodnota ukazatele, tím lépe [2]³⁷.

Obrat zásob, tj. poměr tržeb a zásob a udává, jak dlouho trvá jeden obrat, tj. doba nutná k tomu, aby peněžní fondy přešly přes výrobní a zboží formy znovu do peněžní formy. Pro posouzení je rozhodující vývoj ukazatele v časové řadě. Podnik se snaží o zvyšování počtu obrátek, což vede většinou ke zvyšování zisku, resp. ke snižování potřebného kapitálu při dosahování stejného zisku [29]³⁸.

Doba obratu pohledávek vyjadřuje poměr průměrného stavu pohledávek a tržeb. Ukazuje průměrnou dobu obratu pohledávek, tj. dobu, po kterou podnik musí v průměru čekat, než obdrží platby za prodané výkony. Zájemem prodávajícího je co nejkratší doba inkasa. Hodnota je závislá na obchodních zvyklostech a může se odlišovat u jednotlivých odběratelů i jednotlivých dodávek v souladu s uzavřenými obchodními smlouvami. Delší průměrná doba splatnosti pohledávek znamená větší potřebu úvěrů a tím i větší náklady.

Doba obratu závazků, tj. poměr krátkodobých závazků a tržeb a vyjadřuje průměrnou dobu, po kterou zůstáváme dluženi našim dodavatelům, tj. průměrný počet dní, který uplyne mezi nákupem a jeho úhradou. Je - li doba obratu pohledávek větší než doba obratu závazků, mohou nastat problémy s likviditou [16]³⁹.

Souhrnné ukazatele

Souhrnné ukazatele jsou založeny na výpočtu jedné souhrnné hodnoty.

Ideálním nástrojem finančního analytika by bylo získat univerzálně použitelný statisticky robustní model pro hodnocení podniku. Metodou přístupu je vybrat dostupné finanční ukazatele a pomocí statistických testů empirického materiálu vybrat takové, které dokáží rozlišit ohrožené podniky od podniků prosperujících. Podstatné omezení v oblasti hodnocení má kladný efekt ve snížení nákladů na získávání a ověřování dat, na druhé straně vyúsťuje ve snížení vypovídací schopnosti takových metod.

³⁷ BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. Jak posoudit finanční zdraví firmy. Praha: Management Press, 1996. 316 s. ISBN 80-85603-80-2

³⁸ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

³⁹ KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0

Altmanův model se používá pro jednodušší posouzení zdraví podniku. Jeho účelem je předpovědět špatnou finanční situaci podniku. Sestavuje se ze sedmi hodnot. Šest hodnot vychází ze závěrkových výkazů a jedna ze zprávy z kapitálového trhu. Altmanův index je nazýván také jako Z-skóre.

Původní verze z roku 1968 je vyjádřena vztahem [29]⁴⁰:

$$Z = 1,2 x_1 + 1,4 x_2 + 3,3 x_3 + 0,6 x_4 + 1,0 x_5 \quad (4.13)$$

kde:

x_1 – čistý pracovní kapitál / úhrnná aktiva

x_2 – nerozdělený zisk minulých let / úhrnná aktiva

x_3 – čistý zisk před zdaněním a před úroky / úhrnná aktiva

x_4 – tržní hodnota akciového kapitálu / cizí kapitál

x_5 – tržby / úhrnná aktiva

Jestliže se výsledná hodnota pohybuje v rozmezí 1,81 až 2,99 vypovídá to o nevyhraněné finanční situaci podniku. Při hodnotě menší než 1,81 má podnik velmi silné finanční problémy a naopak při výsledku větším než 2,99 má podnik uspokojivou finanční situaci.

V roce 1983 autor přizpůsobil index současné situaci a upravil váhy koeficientů [29]⁴¹:

$$Z = 0,717 x_1 + 0,847 x_2 + 3,107 x_3 + 0,420 x_4 + 0,998 x_5 \quad (4.14)$$

Je-li skóre větší než 2,9 označujeme tím silný podnik. Při intervalu $1,2 < Z < 2,9$ se podnik potýká s určitými potížemi a podnik s výslednou hodnotou nižší než 1,2 je adeptem na bankrot.

⁴⁰ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

⁴¹ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

Na základě matematicko statistických modelů ratingu a praktických zkušeností při analýze finančního zdraví podniku byl pro podmínky ČR Inkou Neumaierovou a Ivanem Neumaierem sestaven **index důvěryhodnosti IN95**:

$$IN95 = 0,22 x_1 + 0,40 x_2 + 9,50 x_3 + 0,51 x_4 + 0,10 x_5 \quad (4.15)$$

kde:

x_1 – aktiva/cizí zdroje

x_2 – čistý zisk před nákladovými úroky a zdaněním/nákladové úroky

x_3 – čistý zisk před nákladovými úroky a zdaněním /aktiva

x_4 – tržby/aktiva

x_5 – oběžná aktiva/(krátkodobé závazky+krátkodobý bankovní úvěr)

Výsledek IN95 větší než 2 představuje podnik s dobrým finančním zdravím. Podnik s hodnotou pohybující se mezi 1 a 2 není „ani zdravý ani nemocný“, tzn. jedná se o podnik, který by mohl mít problémy. Pokud je index IN95 menší než 1, znamená to, že se jedná o podnik se špatným finančním zdravím [29]⁴².

Jiné ukazatele

V rámci finanční analýzy lze využít dalších ukazatelů tvořeným různým způsobem, ve kterých poměříme libovolné hodnoty s počtem zaměstnanců v podniku, či opět libovolné hodnoty s výnosy či přidanou hodnotou. Takovýchto ukazatelů můžeme vytvořit nesčetně mnoho. Ve své práci budu pracovat pouze s ukazatelem přidané hodnoty na pracovníka a ukazatelem produktivity práce.

4.7.6 Finanční plán a jeho postavení v řízení podniku

Finanční plán je součástí podnikového plánu, který zahrnuje také plán prodeje, výroby, investic, výzkumu a vývoje. Je výsledkem finančního plánování. Finanční plánování (rozpočtování) patří stejně jako finanční analýza, účetnictví a kalkulace, k základním nástrojům finančního řízení.

⁴² PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

Finančním plánem si podnik stanovuje svůj záměr do budoucna. Vyhotovuje se formou rozpočtových výkazů, kterými jsou plánová rozvaha, plánová výsledovka a plánové peněžní toky. Úkolem finančního plánování je zejména posuzování a rozhodování o velikosti a druhu použitých finančních zdrojů, které jsou potřebné k financování majetku podniku a k zajištění likvidity a stability podniku [29]⁴³.

Podle Valacha [38]⁴⁴ finanční plánování omezuje finanční riziko, neboť musí předpokládat vnější a vnitřní rizika, kriticky posuzovat nejisté zisky, promítat důsledky současných rozhodnutí do dalších období, předvídat potřebu finančních zdrojů, posuzovat velikost a druh finančních zdrojů nutných k financování majetku a k zajištění likvidity, předvídat problematické situace, zpracovávat možné varianty finančního plánu při určitých předpokladech o budoucnosti a vybírat optimální variantu. Brealey a Mayers [3]⁴⁵ tvrdí, že finanční plánování se nesnaží minimalizovat riziko, neboť je to proces rozhodování o tom, která rizika se vyplatí, která lze vyloučit a která nestojí za to.

Finanční plán

- vychází z dosavadního vývoje a z dosažené úrovně podniku hodnocené finanční analýzou, z vývoje budoucího projevu a vývoje ekonomického prostředí,
- umožňuje stanovit a analyzovat vazby mezi investičními návrhy a finančními možnostmi podniku,
- umožňuje pracovat podniku s různými investičními a finančními variantami,
- omezuje finanční riziko,
- jeho úkolem je zajišťovat likviditu, dostatečný zisk před zdaněním a umožňuje sledovat základní podnikatelský cíl – růst tržní hodnoty podniku,
- jeho smyslem je projektování budoucích výsledků současným rozhodnutím [29]⁴⁶.

Z hlediska časového horizontu rozlišujeme dvě úrovně – dlouhodobé a krátkodobé finanční plánování. Dlouhodobé finanční plánování souvisí s

⁴³ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

⁴⁴ VALACH, J. Finanční řízení podniku. Praha: EKOPRESS, 2001. 324 s. ISBN 80-86119-21-1

⁴⁵ BREALEY, R. A., MAYERS, S. C. Teorie a praxe firemních financí. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-24-4

⁴⁶ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

rozhodnutími podniku, které mají dlouhodobý charakter a souvisí s potřebou získávání dlouhodobých finančních zdrojů. Krátkodobé finanční plánování souvisí s běžnou hospodářskou činností a spočívá především v plánování peněžních příjmů a výdajů, případným obstaráváním krátkodobých externích finančních zdrojů s cílem zajištění likvidity podniku.

Dlouhodobý rozvoj je spojován s potřebou získat externí zdroje (dlouhodobé úvěry, zdroje z emise cenných papírů, aj.). Úkolem finančního plánování je pak předvídat na několik let dopředu potřebu finančních zdrojů k financování fixního, ale i oběžného majetku.

Dlouhodobější opatření v investiční a technické oblasti, provázená účinným marketingem působí významně na vývoj zisku. Proto zisk jako finanční cíl může být vytyčen jen v rámci dlouhodobého horizontu. Dlouhodobý finanční plán podniku tedy odpovídá lhůtám investičních a výzkumně vývojových projektů.

Dlouhodobý finanční plán podniku obsahuje:

- analýzu finanční situace
- plán tržeb na základě prognózy a plánu prodeje
- plánovou výsledovku
- plán peněžních toků
- plánovou rozvahu
- rozpočet investičních výdajů
- rozpočet dlouhodobého externího financování

Krátkodobý finanční plán (obvykle roční) zpřesňuje a konkretizuje opatření k zabezpečení dlouhodobých záměrů činnostmi v tomto období. Navazuje bezprostředně na skutečnost očekávanou v běžném roce. Nejvýznamnější součástí ročního finančního plánu je plán zisku v následujícím členění: tržby, přímý materiál, přímé mzdy, ostatní přímé náklady, režie, zisk před zdaněním, daň z příjmů, zisk po zdanění. Vychází z očekávané skutečnosti běžného roku a reaguje především na nastávající změny v omezujících podmínkách: např. zavedení nových výrobků do výroby, uvedení investičního majetku do provozu, opuštění některých aktivit apod.

Finančním plánem tedy rozumíme formulaci jasného záměru podniku do budoucna, která má konečnou podobu prognózy budoucí souhrnné finanční situace. Vyhotovuje se obvykle formou rozpočtových výkazů, které jsou předobrazem budoucích účetních výkazů. Sestavuje se rozpočtová rozvaha, rozpočtový výkaz zisků a ztrát a rozpočet cash flow. Tyto výkazy, které vycházejí z detailnějších výrobních, investičních, personálních a dalších plánů a rozpočtů, jsou tedy v podstatě zadáním toho, jak by měly vypadat účetní výkazy na konci prognózovaného období.

Peněžní rovnováhu podniku zabezpečuje plán peněžních toků. Čistý zisk a odpisy se přejímají z plánové výsledovky. Položky tvořící pracovní kapitál (kromě krátkodobých bankovních úvěrů) sledují vývoj tržeb – buďto přímo úměrně nebo v jiné funkční závislosti. Dále je nutné zvážit peněžní toky z činnosti investiční, příjmy a výdaje týkající se dlouhodobých závazků, dlouhodobých úvěrů a emise akcií. Výplata dividend navazuje na zisk po zdanění podle plánové výsledovky. Pokud vzniká přebytek nebo nedostatek peněžních toků, lze jej řešit snížením nebo zvýšením krátkodobých bankovních úvěrů.

Změny položek aktiv a pasiv, které jsou zahrnuty v plánu peněžních toků, se promítají do výchozí rozvahy běžného roku a po zohlednění nerozděleného zisku vznikne plánová rozvaha [29]⁴⁷.

Celoroční údaje krátkodobého finančního plánu jsou potom rozčleněny na kratší časová období.

Souběžně s ročním plánem existují i finanční nástroje operativního řízení – rozpočty a kalkulace, které naplňují plánované finanční cíle dílčími zadáními v organizačním a výrobním průřezu. Finanční plány nelze uvést do života bez jejich rozpracování do rozpočtů odpovědnostních okruhů. Rozpočty vycházejí z finančního plánu, objeví-li se však v rámci rozpočtování důležitá informace, s níž finanční plán nepočítal, plán se upraví. Z hlediska finančního řízení je nejdůležitějším rozpočtem rozpočet příjmů a výdajů, sestavovaný i na kratší období než je rok (čtvrtletí, měsíce, týdny, dny).

Plány a rozpočty vyjadřují předpokládaná budoucí jednání podniku a přispívají ke koordinaci a komunikaci jednotlivých funkcí podniku a k odhalování úzkých profilů. V souvislosti se změnami v podnikatelském prostředí vzniká otázka, jaký je smysl plánů a rozpočtů v nestabilním a rychle se měnícím podnikatelském prostředí. Existují argumenty, které dokonce popírají význam plánů a rozpočtů. V dynamickém prostředí je obtížné odhadovat budoucí vývoj a základní faktory, které slouží jako vstupní údaje při sestavování plánů a rozpočtů (odhad prodeje, vývoj cen a další). Silná konkurence stále nutí malé a střední podniky hledat příležitosti a rychle reagovat na změny, a proto vedení podniku nemůže postupovat podle návodu vyjádřeného v plánech a rozpočtech, ale musí jednat pružně a rychle s ohledem na měnící se podmínky

⁴⁷ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

okolí. Tyto argumenty nesměřují proti jeho chápání jako návodu pro budoucí vývoj a pevného kritéria pro hodnocení [37]⁴⁸.

Základní funkce plánů a rozpočtů je podporovat rozhodovací proces a stanovit cíle a úkoly pro nadcházející období. Zároveň však nelze význam plánů a rozpočtů přeceňovat. Steiner [37]⁴⁹ význam plánování shrnul následovně:

„Plánování nemůže vyřešit všechny problémy manažerů ani garantovat úspěch. Mohou nastat neočekávané a nepředvídané události, které způsobí potíže navzdory propracovanému firemnímu systému plánů a rozpočtů. Některé společnosti jsou úspěšné i bez plánování, a to zejména díky benevolentnímu prostředí. Na druhé straně je nutné zdůraznit, že s důkladným systémem plánů a rozpočtů dosáhne podnik pravděpodobně lepších výsledků než bez plánů a rozpočtů. Plánování poskytuje významnou podporu pro lepší rozhodování. Jinými slovy, vše, co podnik chce uskutečnit, manažer uskuteční lépe se zevrubným plánem než bez něj.“

Steiner neuvádí žádný konkrétní význam plánování, spíše naopak uvádí, že od něj nelze očekávat řešení problémů a záruky úspěchů a není ani bezpodmínečně nutnou podmínkou úspěchu. To jsou důvody, proč řada malých a středních podniků nepřikládá plánování rozpočtování význam. Plány a rozpočty však přinášejí lepší východisko pro řízení a rozhodování. Jejich význam lze vidět především ve stanovení linie, kterou se chce podnik ubírat, a cílů, kterých chce dosáhnout. Při přípravě a hodnocení rozhodnutí může vedení posuzovat, jak jednotlivé kroky přispívají k dosažení těchto cílů.

Na finanční plánování navazuje finanční kontrola, při níž se porovnáváním finančního plánu s účetními výkazy zjišťují odchylky skutečnosti od plánu. Finanční kontrola poskytuje informace, na jejichž základě se navrhuje nápravná opatření k zajištění plánových cílů nebo se upravuje podnikový plán.

Operativní kontrola se zaměřuje na zisk, na příjmy a výdaje, na oběžná aktiva a krátkodobá pasiva. U odchylek těchto ukazatelů je potřebné rychle realizovat nápravu. Souběžně s finančními výsledky se podrobují operativní kontrole i další úseky činnosti podniku (odbyt, výroba, personální útvar, ...), čímž jsou poskytnuty informace, které dokreslují příčiny a souvislosti finanční situace.

Finanční kontrola navazuje na rozpočtovou kontrolu, účelem které je sledovat vývoj hospodaření jednotlivých vnitropodnikových útvarů.

⁴⁸ ŠOLJAKOVÁ, L. Manažerské účetnictví pro strategické řízení. Praha: Management Press, 2003. 146 s. ISBN 80-7261-087-2

⁴⁹ ŠOLJAKOVÁ, L. Manažerské účetnictví pro strategické řízení. Praha: Management Press, 2003. 146 s. ISBN 80-7261-087-2

Strategická kontrola sleduje dodržování plánovaných hodnot strategických finančních veličin, jako je finanční struktura, interní a externí finanční zdroje a investiční činnost. Strategická kontrola zahrnuje systém indikátorů příležitostí a hrozeb, vyplývajících především z vnějšího prostředí.

Při tvorbě finančního plánu může finanční manažer využít různé metody, techniky a modely. K základním metodám a modelům, které se využívají v procesu finančního plánování patří:

- metoda procentuálního podílu na tržbách,
- regresní metoda,
- metoda poměrových finančních ukazatelů,
- analýza nulového bodu,
- finanční modely (simulační a optimalizační) [29]⁵⁰.

Základní obrysy finančního plánu se získávají z plánu tržeb. Metoda procentuálního podílu na tržbách předpokládá stabilní poměr tržeb k některým nákladům (odpisy, úroky), k většině položek aktiv (dlouhodobý majetek, pracovní kapitál) a k zisku. Sestavuje se především plán peněžních toků, účelem výpočtu je zhruba vyjádřit objem výdajů na investiční činnost, jejich krytí čistým příjmem z provozní činnosti a změnou dlouhodobých externích zdrojů financování, pokud vychází přebytek nebo schodek peněžní činnosti z provozní a investiční činnosti celkem. Zvýšení dlouhodobých externích zdrojů řeší finanční manažer s ohledem na stanovenou finanční politiku podniku. Pokud by to z hlediska finanční politiky nebylo v daném rozsahu přijatelné, je nutné hledat cesty k vyrovnaní potřeb a zdrojů v korekci provozní a investiční činnosti. Na plán peněžních toků navazuje plánová rozvaha a plánová výsledovka posledního roku (nebo všech roků) plánovaného období.

Regresní metoda, na rozdíl od metody procentuálního podílu na tržbách, zohledňuje statisticky ověřenou skutečnost proměnlivého vztahu dvou veličin. Další postup při sestavování finančního plánu je obdobný jako u předešlé metody. Využití regresní metody je vhodné především pro plánování v delším období (je přesnější) a zpravidla v případech, kdy jsou k dispozici delší časové řady.

Metodu poměrových finančních ukazatelů je možné využít buď pro tvorbu plánové rozvahy, nebo pro korekce východiskové rozvahy sestavené pomocí metody procentuálního podílu na tržbách. Podstatou metody je využití vybraných poměrových finančních ukazatelů a plánovaných tržeb při tvorbě plánové rozvahy. Poměrové ukazatele vystupují jako vzorové hodnoty, které

⁵⁰ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

chce podnik v budoucnu dosáhnout. Mohou to být konkrétní finanční cíle podniku, průměrné hodnoty ukazatelů podniků působících ve stejném odvětví nebo poměrové ukazatele srovnatelného prosperujícího podniku.

Analýza nulového bodu zkoumá změnu velikosti zisku a prodejních cen výrobků na základě rozpouštění fixních nákladů na různou velikost produkce. Tuto metodu lze použít na zjišťování minima podnikatelské aktivity, tj. hranice, pod kterou by tržby neměly klesnout.

V rámci finančního plánování je možné využít finanční matematické modely, které lze rozdělit na dvě skupiny:

- simulační modely finančního plánu, které pomáhají finančnímu manažerovi vypracovat plánové finanční dokumenty v několika variantách podle zadaných předpokladů.
- optimalizační modely finančního plánu, jejichž aplikace umožňuje hledat nejlepší řešení při určitých předpokladech a omezeních.

4.8 Výkonnost a konkurenceschopnost malých a středních podniků

Hlavním obecným úkolem managementu podniku je dosáhnout takové úrovně zhodnocení kapitálu, která přesahuje úroveň jeho zhodnocení při alternativním, stejně rizikovém, užití. Cílem managementu je tedy dosáhnout a udržet potřebnou finanční výkonnost podniku. Vhodným ukazatelem výkonnosti je pak rozdíl rentability vlastního kapitálu (ROE) a výnosnosti kapitálu při alternativní investici (r_e) odpovídající stejné úrovni podstoupeného rizika. Hlavním úskalím při vyčíslení tohoto ukazatele je právě stanovení výnosnosti r_e .

Mezi základní faktory ovlivňující výši rizika patří ukazatel poměru podnikem vyprodukovaného zisku před úroky a zdaněním k celkovému kapitálu podniku, likvidita podniku, zadluženost podniku a konečně samotná velikost podniku (větší podnik má silnější postavení na trhu a vyšší stabilitu – vlastnictví většího podniku je spojeno s menším rizikem než vlastnictví podniku menšího). Výnosnost r_e je obvykle stanovována jako součet výnosnosti bezrizikového aktiva (státních pokladničních poukázek) a rizikové přírážky kalkulované na základě podnikem dosahované výše základních rizikových faktorů. Pro malé a střední podniky je obvykle nutno rizikovou přírážku odhadovat, což může být spojeno se značnou nejistotou (statistická vydatnost základních faktorů ovlivňujících výši rizika je u malých a středních podniků nižší než u podniků velkých).

Výkonnost podniku významně ovlivňuje jeho postavení na trhu. Podnik s nízkou výkonností postupně ztrácí svou konkurenceschopnost. Konkurenceschopností rozumíme schopnost podniku realizovat na trhu své

výkony při dosažení rozumné výše zisku. Podnik bude konkurenceschopný jen za předpokladu, že jeho produkty budou trvale dosahovat nadprůměrného poměru užité hodnoty a ceny.

V odborné literatuře se rozlišuje konkurenceschopnost v cenách a konkurenceschopnost v nákladech [30]⁵¹.

Konkurenceschopnost v cenách se ve své podstatě týká takových produktů, kterých je skutečný nedostatek a podnik, který je schopen je uvádět na trh dosahuje mimořádný, vysoký zisk. V současné době se jedná zejména o výrobní nebo obchodní využití znalostí. Zisk dosahovaný v takových činnostech je po určitou dobu neomezený. Konkurenceschopnost v cenách u některých komodit je spojená se subvencováním výrobků. Jako příklad mohou sloužit zemědělské produkty, u nichž jsou často používány ceny, zejména při vývozu, hluboko pod skutečnými náklady a znesnadňují tak přístup na trh těm výrobcům (nebo zemím) kteří subvencování nejsou.

Konkurenceschopnost v nákladech znamená, že výrobce je schopen daný výrobek vyrobit levněji (s nižšími náklady) než konkurence. Při použití běžných nebo pokrokových technologií se konkurenceschopnost v nákladech považuje za hlavní. Odtud pramení snahy o řízení nákladů tak, aby se vyhovělo cenovým nárokům spotřebitelů u jednotlivých výrobků a podnik jako celek realizoval zisk.

Aby podnik dosahoval trvale vysoké výkonnosti a udržel si svou konkurenceschopnost měl by si stanovit reálné a dosažitelné cíle, orientovat se na požadavky zákazníka, posilovat zodpovědnost každého pracovníka za výslednou kvalitu. Zajištění výkonnosti podniku v budoucnosti je podmíněno využitím příležitostí dalšího rozvoje. Pro podnik je proto velmi důležité pečlivě plánovat investice spojené s jeho růstem a technologickým rozvojem.

4.9 Zdroje financování malých a středních podniků

Pro každého podnikatele je nezbytná znalost veškerých možností finančních zdrojů, kterými pak může zabezpečovat chod své firmy.

Zdroje financování podniků:

- vlastní - vklady společníků, odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, zisk, rezervní fond,

⁵¹ PAVELKOVÁ, D a kol. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců, Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 1999 - 2004)

- cizí – rezervy, dlouhodobé závazky, krátkodobé závazky, bankovní úvěry,
- ostatní – leasing, faktoring a forfaiting, tiché společenství, rizikový kapitál.

Podnik může získat prostředky také na finančních trzích, a to dvojím způsobem:

- pomocí úvěrů,
- pomocí emise a prodeje cenných papírů.

Finanční rozhodování podniku je spojeno s oběma hlavními složkami finančního trhu:

- s peněžním trhem, kde se obchoduje s krátkodobými finančními instrumenty,
- s kapitálovým trhem, kde se obchoduje s finančními instrumenty delšími než jeden rok.

Podniky spoléhají na peněžní a kapitálové trhy, což je ale ovlivňováno mnoha faktory – např. podmínky ekonomiky a úvěrová dostupnost a úrokové sazby [43]⁵².

Pro MSP existují stejné možnosti a zdroje financování, jako pro velké podniky. Pomocí krátkodobých zdrojů se financuje především krátkodobý (oběžný) majetek. Ke krátkodobým zdrojům patří např. obchodní úvěr, zálohy, krátkodobé bankovní úvěry – např. kontokorent, závazky vůči zaměstnancům, vzniklé odložením daňových povinností. Realizace investičních projektů je především závislá na dlouhodobém financování. Tj. použití dlouhodobých zdrojů financování [43]⁵³.

Další možností finančních zdrojů představují podpůrné programy pro MSP. Ty mohou být poskytnuty ze strany vlády příslušné země, ze strany konkrétních podpůrných programů z Evropské unie. Podpůrné programy jsou často limitovány objemem disponibilních finančních prostředků vyčleněných ze státního rozpočtu pro příslušný kalendářní rok. Podpůrné programy nejsou ničím novým. Jsou podniky vyžadovány po celém světě a proto je některé státy vyhlášují na určité období.

Malým podnikatelským subjektům se vstupem do Evropské unie výrazně rozšířily jejich možnosti čerpat finanční zdroje nezbytné pro jejich rozvoj

⁵² VOJÍK, V. Vybrané kapitoly z managementu malých a středních podniků. Praha: VŠE fakulta podnikohospodářská, 2002. 110 s. ISBN 80-245-0409-X

⁵³ VOJÍK, V. Vybrané kapitoly z managementu malých a středních podniků. Praha: VŠE fakulta podnikohospodářská, 2002. 110 s. ISBN 80-245-0409-X

z podpůrných fondů, a to jednak v rámci národních programů podpory malého a středního podnikání, jednak z podpůrných a strukturálních fondů Evropské unie.

Drobní podnikatelé s méně než deseti zaměstnanci získali 47,5 % z počtu všech podpor, což představuje nejvyšší podíl. Malým podnikatelům s počtem zaměstnanců od 10 do 49 bylo poskytnuto 29,7 % počtu všech podpor a podnikatelům s počtem zaměstnanců od 50 do 249 pak 22,8 % počtu všech podpor. Největší počet podpor směřoval na území Moravskoslezského kraje (38,7 % zvýhodněných úvěrů, 21,5 % záruk a 11,6 % příspěvků) a Pardubického kraje (10,9 % příspěvků na úhradu úroků). Nejméně podpor získali podnikatelé z Jihočeského a Plzeňského kraje [50]⁵⁴.

Příspěvky na úhradu úroků byly rozděleny v následujícím členění: do oblasti průmyslové výroby (66,4%) na obchodní činnosti (10,6 %) a ubytovací služby (7,1 %). Velký objem záruk byl poskytnut také na projekty průmyslové výroby (47,3 %) a dále obchodní činnosti (15,2 %) a stavební výroby (12,3 %). Největší objem úvěrů byl poskytnut do průmyslové výroby (38,5 %) a do obchodní činnosti (23,7 %). Největší objem příspěvků byl poskytnut do průmyslové výroby (32,9 %), stavební výroby (24,4 %) a ostatních činností (21,5 %) [50]⁵⁵.

Tabulka 3: Výše finančních prostředků státního rozpočtu vynaložených na podporu MSP [50]⁵⁶

Rok	Zdroje programů (v mld.Kč)
1992	1046
1993	1205
1994	1594
1995	1856
1996	1833
1997	2082
1998	2237
1999	2688
2000	3715
2001	3554
2002	3787
2003	3952

⁵⁴ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm

⁵⁵ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm

⁵⁶ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm

Státní podpory pro malé a střední podniky jsou nepostradatelnou součástí podnikatelského prostředí, kde pozitivně ovlivňují rozvoj podnikání a zvyšují konkurenceschopnost malých a středních podniků. Přispívají k posílení stability a k rozvoji sektoru malých a středních podniků a kompenzují nedostatek vlastního kapitálu, obtížnou dostupnost bankovního úvěru a omezené možnosti ručení vlastním majetkem.

4.10 Problémy financování malých a středních podniků

Z průzkumů prováděných Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně [30]⁵⁷ vyplývají tyto závěry o financování malých a středních podniků:

- často nemají vyjádřen dlouhodobý cíl podnikání,
- pro své financování používají zejména zisk a odpisy,
- v průměru třetinu svých zisků po zdanění investují do obnovy a rozšíření majetku,
- významnou součástí financování jsou vložené vlastní zdroje,
- rizikový kapitál podniky využívají minimálně a mnoho podniků tuto formu financování nezná,
- z cizích zdrojů využívají MSP zejména leasing,
- úrokové sazby pro MSP jsou vyšší než činí průměr v ČR (jejich podnikání je rizikovější),
- podniky narážejí na nezáměr bank půjčovat MSP nebo nejsou schopny vyhovět nárokům na zástavy, případně banky tyto podniky apriori odmítají, aniž by jim stála za úvahu relace riziko-cena úvěru,
- průměrné hodnoty zadlužení v odvětví neovlivňují rozhodování o poměru vlastního a cizího kapitálu,
- jsou velmi často velkou měrou závislé na financování pomocí dodavatelského úvěru,
- dodavatelé MSP neposkytují skonta na výši nedobytných pohledávek nebo pohledávek po lhůtě splatnosti,
- minimální počet podniků využívá služeb faktoringových nebo forfaitingových společností,
- hotové peníze podniky používají přednostně na splácení dluhů, nebo je drží na běžných, příp. termínovaných účtech,
- podniky vesměs sledují peněžní příjmy a výdaje, ne všechny však peněžní toky také plánují,

⁵⁷ PAVELKOVÁ, D a kol. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců, Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 1999 - 2004)

- firmy zabývající se exportem nebo importem vůbec neřídí svá devizová rizika a produkují tomu odpovídající kursovní ztráty,
- jenom každý druhý podnik sestavuje finanční plán delší než 1 rok,
- programy pro podporu podnikání v podstatě nevyužívají mikropodniky (do 10 zaměstnanců), větší využití lze zaznamenat u středních podniků (50-250 zaměstnanců),
- malé podniky mají obvykle málo informací o podporách,
- management často nemá ekonomické vzdělání, neumí vyhodnotit a využít ekonomické informace (např. z účetnictví nebo finanční analýzy),
- mnohé MSP používají účetnictví jako pouze základ pro odvod daně, nikoliv jako nástroj řízení,
- vedení účetnictví je dnes většinou v rukách specializovaných pracovníků a je ve většině podniků zpracováváno interně (v mikropodnicích převažuje vedení účetnictví majitelem podniku),
- vnitropodnikové účetnictví vede cca 90 % podniků, přičemž třetina podniků vede pouze operativní evidenci. Nákladovým účetnictvím se zabývá polovina podniků,
- jenom každý druhý podnik se zabývá členěním nákladů na fixní a variabilní
- většina podniků se zabývá analýzou režijních nákladů,
- u podniků ještě pořád převažuje tvorba cen na principu nákladových cen, dvě třetiny podniků přihlíží i k cenám konkurence. Určování ceny na základě poptávky po výrobku je využíváno jen každým třetím podnikem.
- ekonomický software na podporu řízení využívá zhruba polovina podniků.

Malé a střední podniky jsou v porovnání s většími ekonomickými subjekty nuceny spoléhat při financování vlastního rozvoje, zejména investic, ve větším rozsahu na vlastní zdroje. České malé a střední podniky trpí především relativní nedostupností kapitálu ve formě dlouhodobých bankovních úvěrů, případně státních podpůrných programů.

V české ekonomice jsou podniky financovány z cizích zdrojů převážně prostřednictvím bankovních úvěrů. Banky, které poskytují podnikům většinu zdrojů financování, jsou pro Českou republiku klíčovými institucemi. V uplynulých letech však výrazně vzrostl podíl rizikových úvěrů v bankách. Téměř třetina úvěrů představuje klasifikované úvěry. Za tímto vývojem stojí celkové ekonomické problémy země, neschopnost podniků splácet úvěry následkem jejich zhoršující se finanční situace. Podniky často nejsou schopny splatit samotnou jistinu, takže pokles úrokových sazeb nemá na úvěrový proces podstatný vliv. Zhoršuje se i souhrnná kapitálová přiměřenost peněžních ústavů, protože rizikové půjčky rostou rychleji než celkový kapitál bank. Banky si dnes velice pečlivě vybírají klienty, kterým půjčí peníze. Stěžují si však, že i při dostatku peněžních prostředků, které by mohly rozpůjčovat, není dostatek dobrých podnikatelských projektů a podniků schopných úvěry splácet. Finanční

problémy klientů vyplývají často z nízké konkurenceschopnosti jejich výrobků, neefektivních technologií, nízké produktivity práce, ale i z neschopnosti využívat majetek, řídit pohledávky a závazky. Mnoho potenciálních dlužníků má nejasnou vlastnickou strukturu, nedokončenou restrukturalizaci, nezajištěný odběr svých produktů apod.

Poskytnutí bankovního obchodu banky vždy podmíní dodržením účelovosti. Klienta smluvně zavážou, že poskytnuté nebo garantované prostředky může použít pouze na dohodnutý účel. Aby banky předešly nedovolené manipulaci s hotovostí, čerpání úvěrových prostředků v hotovosti umožňují klientovi jen ve výjimečných a odůvodněných případech. Celková efektivnost každého bankovního obchodu se posuzuje při poskytování jednotlivých druhů úvěrů ve formě minimální efektivnosti konkrétního obchodu, která je dána rozdílem mezi stanoveným úrokem a náklady na obstarání úvěrových zdrojů. Při aktivních korunových obchodech banky používají úrokový systém odvozený od základní úrokové sazby vyhlášené ústředím banky a odchylky, kterou banka s klientem domluví. Faktem se stala skutečnost, že české banky dávají přednost velkým podnikům před menšími podnikateli, i když se tomuto tvrzení čeští bankéři brání. Úvěry pro malé a střední podnikatele jsou dostupné obtížně a pro začínající podnikatele bez patřičného kapitálového vybavení nebo silného ručitele téměř nemožné.

Malá dostupnost úvěrů pro malé a střední podniky má dva hlavní důvody. Prvním je klesající ziskovost většiny oborů malého a středního podnikání, která je zaviněna zčásti snižující se koupěschopností obyvatelstva a zčásti tlakem konkurence, zejména zahraniční. Druhým problémem je rizikovost těchto úvěrů – malí a střední podnikatelé jsou většinou rizikovějšími klienty, protože jejich podnikání podléhá více výkyvům trhu i celé ekonomiky a navíc často nemají dostatečné záruky v podobě kvalitních zástav. Dostupnost úvěrů pro malé a střední podniky je možné zlepšit využitím programů Českomoravské záruční a rozvojové banky, případně u některých projektů se lze ucházet o prostředky z programů mezinárodních institucí. Nicméně pro tyto podniky zřejmě z cizích zdrojů financování zůstane dostupnější leasing. Většina leasingových smluv má méně restriktivních ochranných ujednání než dohody o termínovaných půjčkách.

Leasing je značně rozšířená a dostupná forma financování, přestože je v konečném součtu o něco nákladnější. Kromě tradičních leasingových komodit jako jsou osobní automobily a počítače, nabral na objemu také leasing technologií, strojních zařízení, nemovitostí a dalších komodit. Dá se říci, že snadná dostupnost je dána výhodami leasingu (zejména otázka ručení) a velkou konkurencí leasingových společností. Asi nejzajímavější situace je u leasingu nemovitostí. Ten se začal prakticky používat teprve od roku 1997 z několika důvodů. Leasingové společnosti jej téměř neposkytovaly kvůli nemožnosti

zvláštního zkráceného odepisování, daňovým znevýhodněním, nedostatku zkušeností a velké kapitálové potřebě, kterou musely získávat od bank.

Zejména mladé flexibilní firmy, ale i všeobecně firmy, které mají velký potenciál pro rozvoj, by se měly zajímat o rizikový kapitál. Ten se v naší republice začíná prosazovat prostřednictvím domácích společností rizikového kapitálu a prostřednictvím zahraničních společností, které mají značný podíl na zahraničních investicích.

V naší legislativě neexistuje výraznější daňové zvýhodnění při zakládání malých a středních podniků, jakož i daňového i obecného zakotvení venture kapitálu. Za výrazné bariéry fungování venture kapitálu v porovnání se západoevropským standardem experti považují nepružnou byrokracii, nedostatečnou kvalifikaci většiny manažerů v oblasti financí a nefungující kapitálový trh. Na druhé straně vyzdvihují silný růstový potenciál české ekonomiky, otevřenost zahraničním investorům a vstřícnost k mezinárodním programům ekonomické pomoci, které nezdědka podporují zakládání venture kapitálových společností.

Zásadním předpokladem ke zlepšení nabídky finančních služeb je dokončená privatizace bank. Nicméně stále není patrné, do jaké míry mohou malé a střední podniky počítat s financováním svých investic. Je potřeba počítat s tím, že více než kdykoliv předtím bude ziskovost a efektivnost bankovního podnikání základním kritériem pro poskytování úvěrů, a dnes lze jen spekulovat, nakolik bude naplněno očekávání malých firem. Úlohou státu spolu s podpůrnými institucemi a podnikatelskými lobby bude těsně navázat na hranice vymezené obchodními politikami bank a přesně seřízenými nástroji ji doplnit, a tím rozšířit záběr disponibilního financování.

4.11 Podpora rozvoje MSP

Stejně jako v zemích EU je podpora malých a středních podnikatelů prováděna především s cílem zachování a zvýšení jejich konkurenceschopnosti. Podpora je prováděna jak formou nepřímou, tak i přímou [50]⁵⁸.

Nepřímá podpora napomáhá vytváření příznivého prostředí pro MSP především zjednodušováním administrativy a zmírňováním možných nepříznivých dopadů nové legislativy na MSP ulehčující přístup k informacím, vzdělávání a poradenství. Nepřímou podporu postupným zlepšováním podnikatelského prostředí řeší zejména opatření přijatá vládou usnesením č. 172/2003 k návrhům na zdokonalení podnikatelského a investičního prostředí.

⁵⁸ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.ht

Do oblasti nepřímých forem podpory lze zařadit i vytváření průmyslových zón, pro které byly využity dotační i úvěrové formy podpory a podpora rozvoje informačních služeb pro podnikatele.

Přímou finanční podporu představovaly zejména nástroje zvyšující přístup MSP k finančním prostředkům na realizaci jejich investičních záměrů nebo snižující náklady MSP v oblastech definovaných v programech podpory schvalovaných vládou.

MSP, registrované na území ČR, mají možnost získat podpory z prostředků státního rozpočtu pro své podnikatelské záměry z programů jmenovitě určených těmto podnikům i v rámci dalších programů podpory vyhlašovaných na podporu podnikání.

Pravidla pro poskytování podpor malým a středním podnikatelům z prostředků státního rozpočtu na podporu jejich výkonnosti, konkurenceschopnosti a pro zmírnění nevýhod vyplývajících z jejich malé ekonomické síly stanovuje zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Programy umožňují MSP získat na podporu realizace podnikatelských projektů záruky za úvěry a leasing, záruky za kapitálový vstup, záruky na návrh do obchodní soutěže, úvěry se sníženou úrokovou sazbou, příspěvky na úhradu úroků a dotace. Podporovány jsou poradenské, informační a vzdělávací služby, certifikace podle norem ČSN EN ISO 9001, ČSN EN ISO 14001, zavádění programu EMAS, marketing, internetové prezentace a účasti na mezinárodních výstavách a veletrzích. Podpory mohou být poskytnuty na projekty malých a středních podnikatelů z oblasti výroby, obchodu a služeb odpovídající schválenému seznamu ekonomických činností. Podpora je poskytována i prostřednictvím Státního fondu životního prostředí, který poskytuje podporu ve všech oblastech ochrany životního prostředí, a to včetně zavádění nových technologií s minimálním dopadem na životní prostředí.

Podpory malým a středním podnikatelům se staly nedílnou součástí podnikatelského prostředí, kde pozitivně ovlivňují rozvoj podnikání a zvyšují konkurenceschopnost MSP. Přispívají k posílení stability a k rozvoji sektoru MSP, kompenzují nedostatek vlastního kapitálu, obtížnou dostupnost bankovního úvěru a omezené možnosti ručení vlastním majetkem.

Efektivnost podpory měřená ekonomickými veličinami ukazuje, že každá vynaložená koruna podpory přináší mnohonásobné hodnoty podnikatelského projektu a po jeho realizaci i výrazné přírůstky účetní přidané hodnoty. Kromě nově vytvářených pracovních míst dochází ke zvýšení odvodu daní, zvýšení

poptávky po službách a výrobcích a tím je pozitivně ovlivněn ekonomický růst a sociální stabilita společnosti.

V programech podpory malého a středního podnikání realizovaných ČMZRB bylo v roce 2003 podpořeno 2 524 projektů a bylo poskytnuto 1 300 zvýhodněných úvěrů, 646 záruk, 529 příspěvků na úhradu úroků a 1 151 dotací.

Přínosem realizace projektů podpořených z programů zajišťovaných ČMZRB je kromě zlepšení ekonomických výsledků MSP, zvýšení celkového počtu zaměstnanců o 2 600, z toho bylo 275 občanů z problémových skupin obyvatelstva a 854 občanů v regionech s vyšší mírou nezaměstnanosti. Zvýšení počtu zaměstnanců bude realizováno v závislosti na době realizace podpořených projektů, tj. maximálně do 3 let.

Podpory poskytnuté ČMZRB zvýhodnily podnikatelům přístup k úvěrům na realizaci podnikatelských záměrů ve výši 9,6 mld. Kč, z toho 4,3 mld. Kč prostřednictvím záruk za úvěry, 4,0 mld. Kč pomocí příspěvků na úhradu úroků a 1,3 mld. Kč bylo přímo poskytnuto formou zvýhodněných úvěrů.

Z hodnocení podpor poskytnutých v roce 2000 vyplývá, že na 1 Kč veřejné podpory byl v průběhu tří let, tj. v roce 2003 dosažen přírůstek účetní přidané hodnoty v průměru 6,66 Kč. Přírůstek zaměstnanosti dosáhl v průměru 23 % proti původnímu stavu před poskytnutím podpory.

Podíl celkové výše finančních prostředků na podpory, poskytnuté podnikatelům v programech realizovaných ČMZRB v roce 2003, z celkových nákladů podpořených projektů je 15 %. Objem podpořeného bankovního úvěru činil 58,7 % nákladů podpořených projektů. Kromě prokazatelných ekonomických přínosů podpory je nutné zdůraznit rozvojovou podstatu většiny nástrojů poskytované podpory, neboť přímo ovlivňuje schopnost podnikatele uskutečnit projekt. To platí především pro nástroje podpory jako je záruka za úvěr, úvěr se sníženou úrokovou sazbou, návratná finanční výpomoc a dotace.

Podpory formou finančních příspěvků a dotací kompenzují především relativně vysokou úroveň nákladů na některé typy aktivit MSP, např. zavádění ISO, pronikání na zahraniční trhy či zlepšování designu.

Přínosem pro rozvoj MSP jsou podpory poskytované podnikatelskou samosprávou, svazy, asociacemi a Hospodářskou komorou ČR, a to zejména poskytováním informací a odborných poradenských služeb.

4.12 Vliv vstupu ČR do EU na MSP

Přestože řada MSP je již nyní konkurenceschopná na trzích zemí Evropské unie, představuje vstup České republiky do Evropské unie pro většinu MSP zásadní změnu. Vstupem České republiky do Evropské unie se MSP dostanou na Jednotný vnitřní trh Evropské unie, což jim přinese jak nesporné výhody, tak i některé problémy [50]⁵⁹.

Hlavní výhody jsou spojovány především s harmonizací tuzemské legislativy s legislativou Evropské unie a kam patří i stabilizace podnikatelského prostředí, zvýšení právní ochrany podnikání, rozsáhlý přístup na trh zboží bez vnitřních hranic, zlepšení možností investování v zemích Evropské unie, jasná pravidla hospodářské soutěže, snazší přístup k veřejným zakázkám, vyšší mobilita pracovníků, jednotné celní předpisy, zjednodušení certifikace výrobků a účast na společných programech Evropské unie.

Vstup České republiky do Evropské unie, doprovázený pozitivním vlivem evropského práva v oblasti podnikání a přebírání nejlepších zkušeností z podnikání v zemích Evropské unie, nepochybně přispěje k postupnému zlepšování podnikatelského prostředí pro MSP v České republice. Zároveň přinese MSP i nutnost vyrovnat se s vysokými nároky Evropské unie v oblasti dodržování ekologických požadavků, s přísnějšími předpisy na ochranu spotřebitele, pracovně právními předpisy a předpisy na ochranu bezpečnosti a zdraví zaměstnanců. Vstupem do EU se ČR zapojila do systému mimosoudní spolupráce při odstraňování překážek na vnitřním trhu ES.

Oblast podpory podnikatelským subjektům je upravena primárním právem ES a právními předpisy sekundární povahy, z nichž některé budou platit přímo (např. nařízení Komise 70/2001/ES) a povinnost se jimi řídit bude dána jak pro stát tak podnikatelské subjekty.

Důležitým faktorem, který ovlivní situaci MSP po vstupu České republiky do Evropské unie bude i změna chování přímých zahraničních investorů, kteří budou vnímat Českou republiku jako součást celého evropského ekonomického prostoru.

V období před vstupem byly hlavními důvody pro investování v ČR tyto:

- získávání nových odbytišť,
- přístup k levným surovinám a pracovní síle.

⁵⁹ http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.ht

Po vstupu dojde ke změně investiční motivace směrem k:

- zvyšování celkové efektivnosti,
- osvojování a vytváření zdrojů strategického charakteru, zejména inovace, znalosti, řízení a organizace,
- vyššímu využívání českých subdodavatelů při realizaci projektů zahraničních investorů v ČR.

Pro úspěšné fungování i v rámci Evropské unie budou muset MSP velmi často projít restrukturalizací zaměřenou na racionalizaci činnosti, budou muset najít cesty k motivaci řídicích pracovníků a zaměstnanců k produkční, výrokové a tržní inovativnosti, dosahování technologické a znalostní vyspělosti nezbytné pro dosažení potřebné velikosti přidané hodnoty a produktivity práce.

Mezi další náročné úkoly, které budou nuceni MSP urychleně realizovat, patří následující změny:

- důsledná orientace na zákazníka,
- osvojení spolupráce s výzkumnou a vývojovou sférou,
- orientace na světové trhy,
- přechod na strategii vytváření sítí,
- rozvoj informační společnosti,
- osvojování a využívání nejnovějších poznatků,
- zdokonalení podnikového řízení.

Národní a regionální ekonomiky budou stále více napojovány na nadnárodní instituce, trhy a Evropskou unii. Tomu se bude muset přizpůsobit i chování MSP, jejichž významnou ochranou proti zesílené konkurenci bude regionální spolupráce v sítích a návazně i spolupráce se sítěmi MSP v zahraničí. Jen tak pro ně bude možné získat dostatečné zdroje, znalosti, kapitál, nové technologie a odbytiště.

Podpora konkurenceschopnosti MSP v Evropské unii je směřována do hlavních priorit:

- regulatorní - znamená vytvoření příznivého prostředí pro MSP především zjednodušováním administrativních povinností a zmírňováním možných nepříznivých dopadů nové legislativy na MSP,
- finanční - spočívá v poskytování finančních zdrojů, ulehčujících přístup MSP k investicím,
- nefinanční – ulehčující MSP přístup k informacím, vzdělávání, poradenství.

5 ANALYTICKÉ ZPRACOVÁNÍ SOUBORU ÚČETNÍCH VÝKAZŮ SLEDOVANÉHO VZORKU PODNIKŮ

Analýza hospodaření MSP je založena na souboru dat z účetních výkazů. Data byla získána z účetních výkazů podniků přiložených k seminárním, bakalářským a diplomovým pracím studentů. Snahou bylo shromáždit co nejrozsáhlejší statistický soubor ukazatelů sledující co nejdelší časové období.

Statistická analýza je zaměřena na posouzení vypovídací schopnosti sledovaných relativních ukazatelů.

5.1 Sledovaný vzorek podniků, klasifikace podniků

Sledovaný statistický soubor byl tvořen 202 malými a středními podniky z moravského regionu. Podniky byly podle předmětu činnosti rozděleny do tří skupin – podniky zabývající se obchodní činností, poskytováním služeb a výrobou. U mnohých podniků byly k dispozici účetní výkazy v několika po sobě jdoucích letech. Celkově byly sledovány výkazy od roku 1997 do roku 2003. Jednu položku - vzorek - statistického souboru tvoří souhrn ukazatelů jednoho podniku za jeden rok. Přehled o složení statistického souboru poskytují tabulky 4 a 5.

Tabulka 4: Počty podniků v souboru podle předmětu činnosti

Obor činnosti	Počet podniků	Počet vzorků
Obchod	36	127
Služby	31	105
Výroba	135	451
Celkem	202	683

Tabulka 5: Relativní počty vzorků podle velikosti a předmětu činnosti

Obor činnosti	Počet (M) zaměstnanců			
	$0 < M \leq 10$	$10 < M \leq 50$	$50 < M \leq 250$	neznámý
Obchod	0,381	0,349	0,190	0,079
Služby	0,269	0,260	0,413	0,058
Výroba	0,044	0,307	0,609	0,040
Celkem	0,141	0,307	0,501	0,050

Záznam o každém podniku obsahuje, kromě předmětu činnosti a počtu zaměstnanců i velikosti vybraných absolutních ukazatelů. Ukazatele získané

z rozvahy přehledně definuje tabulka 6 a ukazatele získané z výkazu zisku a ztráty tabulka 7.

Tabulka 6: Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných z rozvahy

A	Aktiva	As	stálá	Asn	dlouhodobý nehmotný majetek		
				Ash	dlouhodobý hmotný majetek		
				Asf	dlouhodobý finanční majetek		
		Ao	oběžná	Aoz	zásoby		
				Aop	pohledávky	Aopk	krátkodobé
						Aopd	dlouhodobé
				Aof	finanční majetek		
Ar	ostatní						

K	pasiva (kapitál)	Kv	vlastní	Kvz	základní		
				Kvf	fondy		
				Kvm	výsledek hospodaření minulých let		
				Kvh	výsledek hospodaření		
		Kc	cizí	Kcd	dlouhodobý		
				Kck	krátkodobý		
				Kcb	bankovní úvěry a výpomoci	Kcbd	dlouhodobé
						Kcbk	krátkodobé
				Kcr	rezervy		
		Kr	ostatní				

Tabulka 7: Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných z výkazu zisku a ztráty

N	náklady	Np	provozní	Npv	výkonová spotřeba		
				Npp	náklady vynaložené na prodané zboží		
				Npz	mzdové náklady		
				Npo	odpisy		
				Npr	ostatní		
		Nf	finanční	Nfu	nákladové úroky		
				Nfr	ostatní		
		Nm	mimořádné				
Nd	daň z příjmu						

V	Výnosy	Vp	provozní	Vpt	tržby	Vptz	za zboží	
					Vptr	ostatní		
				Vpr	ostatní provozní výnosy			
		Vf	finanční	Vfu	výnosové úroky			
				Vfr	ostatní finanční výnosy			
		Vm	Mimořádné					

Popsaný primární soubor dat byl v dalším kroku rozšířen o vypočtené hodnoty absolutních a poměrových ukazatelů, Altmanova Z-skóre indexu důvěryhodnosti a indexu důvěryhodnosti IN95 k záznamu každého podniku.

Vypočtené absolutní ukazatele souhrnně definuje tabulka 8. Definice sledovaných poměrových ukazatelů jsou uvedeny v tabulce 9.

Tabulka 8: Definice vybraných absolutních ukazatelů získaných výpočtem z primárních ukazatelů

cash flow		
Fp	cash flow z provozní činnosti	$(V-N) + N_{po} + \Delta K_{cr} + \Delta K_{ck} + \Delta A_{op} + \Delta A_{oz}$
Fi	cash flow z investiční činnosti	$Fp - \Delta A_s$
Ff	cash flow z finanční činnosti	$\Delta K_{cd} + \Delta K_v$
Zisk		
Z1	čistý zisk	$V - N$
Z2	provozní zisk	$V_p - N_p$
Z3	Hrubý zisk	$V - N + N_d$
Z4	čistý zisk před nákladovými úroky	$V - N + N_{fu}$
Z5	čistý zisk před nákladovými úroky a zdaněním (EBIT)	$V - N + N_d + N_{fu}$
Z6	čistý zisk před odpisy, zdaněním a nákladovými úroky	$V - N + N_d + N_{fu} + N_{po}$
provozní kapitál		
Kp	čistý provozní kapitál	$A_o - K_{ck}$
Ostatní		
Va	přidaná hodnota	$V_{pt} - N_{pp} - N_{pv}$

Tabulka 9: Definice vybraných poměrových ukazatelů získaných výpočtem

zadluženost	
celková zadluženost	K_c / A
míra zadluženosti (finanční páka)	K_c / K_v
úrokové krytí (úrokové zatížení)	$(V - N + N_d + N_{fu}) / N_{fu}$
krytí stálých aktiv vlastním kapitálem (překapitalizování)	K_v / A_s
krytí stálých aktiv dlouhodobými zdroji (podkapitalizování)	$(K_v + K_{cd}) / A_s$
Likvidita	
běžná likvidita (3. stupně)	A_o / K_{ck}
pohotová likvidita (2. stupně)	$(A_{opk} + A_{of}) / K_{ck}$
okamžitá likvidita (1. stupně)	A_{of} / K_{ck}
Rentabilita	
rentabilita tržeb (ROS)	Z / V_{pt}
rentabilita celkového kapitálu (ROA)	Z_1 / A
rentabilita vlastního kapitálu (ROE)	Z_1 / K_v
	Z_5 / A
Aktivita	
obrat aktiv	V_{pt} / A
doba obratu aktiv [den]	$A / V_{pt} * 360$
doba obratu zásob [den]	$A_{oz} / V_{pt} * 360$
doba obratu (splatnosti) pohledávek [den]	$A_{opk} / V_{pt} * 360$
doba obratu (splatnosti) závazků [den]	$K_{ck} / V_{pt} * 360$
Jiné	
účetní přidaná hodnota na 1 zaměstnance	V_a / M
produktivita práce	V_{pt} / M

Posouzení vypovídací schopnosti jednotlivých relativních ukazatelů je založeno na rozdělení vzorků do pokud možno homogenních statistických podsouborů a následném výpočtu odhadů směrodatných odchylek jednotlivých ukazatelů v těchto podsouborech. Homogenitou podsouborů se přitom rozumí, že podsoubory obsahují vzorky, u nichž se dá – z ekonomických důvodů – předpokládat, že se ve velikostech ukazatelů budou lišit co nejméně. Velikost odhadu směrodatné odchylky nějakého ukazatele pak vypovídá o homogenitě podsouboru z hlediska statistického. Vysoká hodnota odhadu směrodatné odchylky nějakého ukazatele v daném podsouboru je interpretována jako příznak toho, že ukazatel je pro zařazení vzorku do dané podskupiny málo významný a naopak.

Poněkud problematickou je volba ekonomického kritéria a jeho škálování. Ideální by bylo pracovat s expertním posudkem podniků, který by vedl k rozdělení podniků do skupin např. podle stupně „finančního zdraví“, podle dosažené ekonomické přidané hodnoty nebo dokonce podle čisté současné hodnoty podniku podle metody INFA zavedené Inkou Neumaierovou. Protože údaje z účetních výkazů neposkytují hlubší informace o podniku bylo pro klasifikaci podniků užito souhrnného ukazatele – Altmanova indexu Z-skóre.

Aby se snížila různorodost vzorků je jako jeden z příznaků užitých pro rozdělení vzorků do podsouborů zvolen obor činnosti podniku. Vzhledem k dostupnému popisu oboru činnosti podniků ve sledovaném souboru a vzhledem k jeho rozsahu byly podniky rozděleny na podniky zabývající se výrobou, obchodem a poskytováním služeb.

V posledním kroku přípravy dat na statistické zpracování tak byly podniky uvnitř skupin příslušnosti k oboru činnosti rozděleny do tří skupin důvěryhodnosti podle velikosti Z-skóre [31]⁶⁰:

- Skupina **Z-** podniků se Z-skóre menším než nebo rovným 1,2, u nichž lze předpokládat finanční problémy.
- Skupina **Z₀** podniků se Z-skóre z intervalu (1,2; 2,9) v neurčité finanční situaci.
- Skupina **Z+** podniků se Z-skóre větším než 2,9, u nichž lze předpokládat příznivou finanční situaci.

⁶⁰ SEDLÁČEK, J. Účetní data v rukou manažera. Brno: Computer Press, 2001. 212 s. ISBN 80-7226-562-8

5.2 Metoda statistického zpracování účetních výkazů

Pro všechny sledované poměrové ukazatele byly vypočítány odhady střední hodnoty (μ) a směrodatné odchylky (σ) z výběrových podmnožin celkového souboru vzorků.

Uvažujeme náhodný výběr $\{X_1, X_2, \dots, X_n\}$ z rozdělení, které má střední hodnotu μ_0 a rozptyl σ_0^2 , které je představováno hodnotami nějakého ukazatele v podsouboru vzorků. Protože veličiny $X_1, X_2, \dots, X_n$ mají stejné rozdělení, jako rozdělení z něhož výběr pochází, mají i stejné momenty jako toto rozdělení, tj. $E(X_i) = \mu_0$ a $E[(X_i - \mu_0)^2] = D(X_i) = \sigma_0^2$. Pro výběrový průměr

$$\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i \quad (5.1)$$

pak získáme střední hodnotu

$$E(\bar{X}) = \mu_0 \quad (5.2)$$

a rozptyl

$$D(\bar{X}) = \frac{\sigma_0^2}{n}. \quad (5.3)$$

Pro odhad střední hodnoty μ a směrodatné odchylky σ pak obdržíme výpočtové vzorce

$$\mu = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i \quad (5.4)$$

a

$$\sigma = \sqrt{\frac{n \sum_{i=1}^n X_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n X_i \right)^2}{n(n-1)}} \quad (5.5)$$

Výběrové podmnožiny byly tvořeny jednak všemi vzorky příslušejícími podnikům se stejným oborem činnosti a jednak vzorky spadajícími do jednotlivých skupin podle Z-skóre (Z^- , Z_0 a Z^+) v rámci každého oboru činnosti. Odhady μ a σ pak byly normovány dělením odhadem střední hodnoty (μ_0) z výběrové podmnožiny (U) obsahující všechny vzorky, které byly k výpočtu odhadů pro daný ukazatel použity (odhad μ v příslušném poli tabulky je pak roven 1).

Protože u některých podniků neúplnost primárních dat nedovolila výpočet některých ukazatelů, byly v takových případech vzorky z výběrových podmnožin vyňaty. Z tohoto důvodu jsou v tabulkách odhadů μ a σ jednotlivých

ukazatelů ve výběrových podmnožinách vždy uváděny počty (N) vzorků užitých k výpočtu.

5.3 Přehled statistických odhadů středních hodnot a směrodatných odchylek poměrových ukazatelů

Výsledky statistického zpracování sledovaných ukazatelů jsou souhrnně uvedeny v tabulkách 10 až 30. V tabulkách je uveden odhad úhrnné střední hodnoty ukazatele a pak odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatele ve výběrech podle oboru činnosti skupin podle Z-skóre. V každém výběru je rovněž uveden počet použitých vzorků.

Legenda k tabulkám:

- μ odhad střední hodnoty
- σ odhad směrodatné odchylky
- N počet vzorků
- U výběrová množina obsahující všechny vzorky
- Z- výběrová množina vzorků se Z-skóre menším než nebo rovným 1,2
- Zo výběrová množina vzorků se Z-skóre z intervalu (1,2; 2,9)
- Z+ výběrová množina vzorků se Z-skóre větším než 2,9

Tabulka 10: Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek Z-skóre

Z-skóre					
(ukazatel nebyl normalizován)					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	4,578	7,640	2,899	3,940
	σ	2,823	42,339	1,476	16,708
	N	127	105	451	683

Z hlediska průměrné velikosti Z-skóre se jako nejúspěšnější dá považovat obor služeb, následuje oblast obchodu a nejnižší průměrné hodnoty Z-skóre dosahovaly podniky ve výrobě.

5.3.1 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů zadluženosti

Tabulka 11

Celková zadluženost					
$\mu_0 = 0,599$					
Výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	1,089	0,926	0,992	1,000
	σ	0,422	0,531	0,465	0,470
	N	127	105	451	683
Z-	μ	1,840	1,738	1,341	1,442
	σ	0,600	0,472	0,582	0,584
	N	3	10	41	54
Zo	μ	1,250	1,100	1,040	1,075
	σ	0,318	0,420	0,414	0,409
	N	36	39	209	284
Z+	μ	0,998	0,660	0,841	0,869
	σ	0,413	0,400	0,445	0,442
	N	88	56	201	345

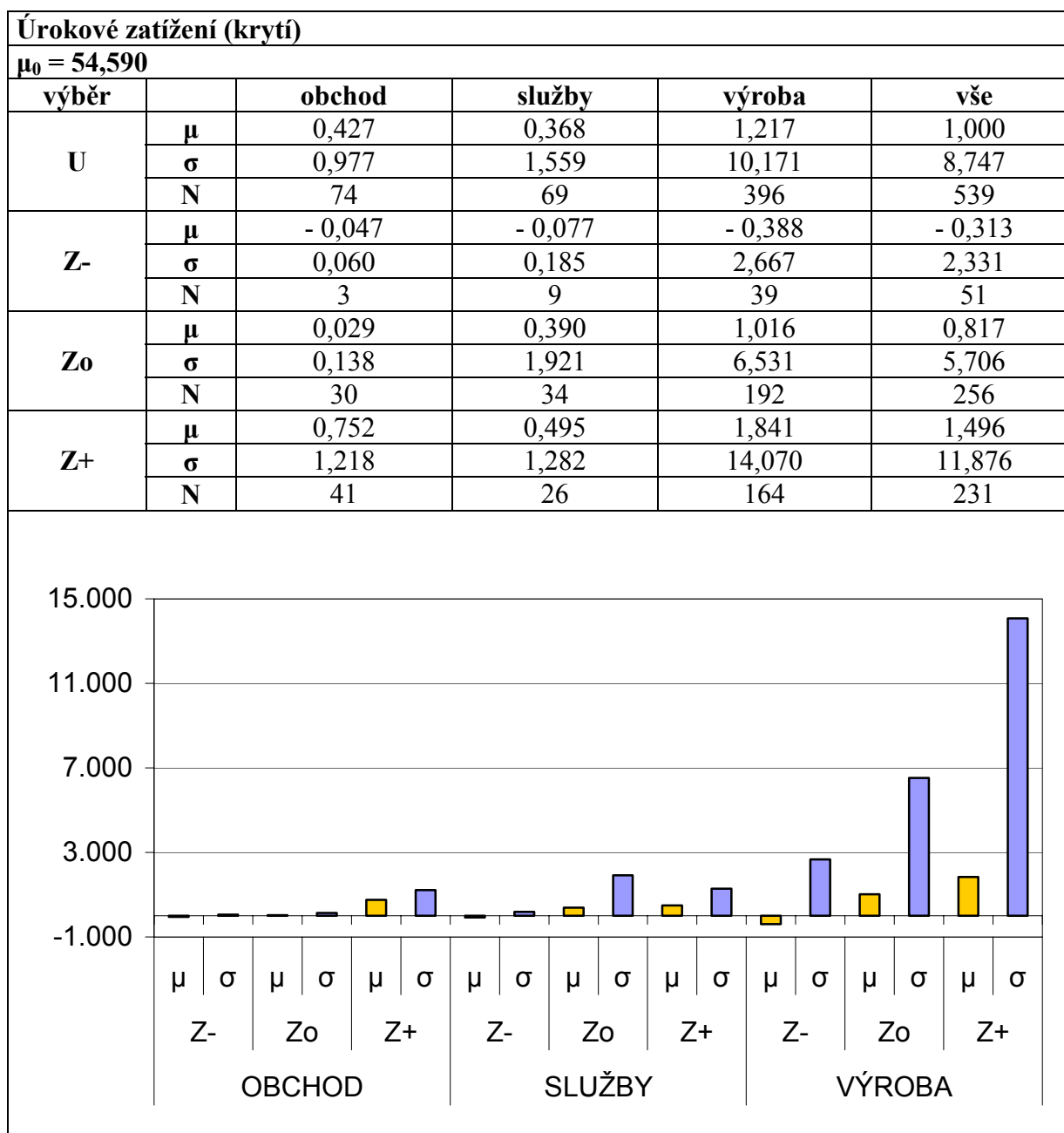
Maximální velikost odhadu střední hodnoty ukazatele je 1,840 ve výběru OZ-. Rozpětí odhadu střední hodnoty ve výběrech je 1,180, což převyšuje nejvyšší hodnotou odhadu směrodatné odchylky 0,600 méně než dvakrát.

Tabulka 12

Míra zadluženosti					
$\mu_0 = 4,860$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	- 8,384	0,610	0,705	- 1,000
	σ	112,749	2,854	6,263	48,869
	N	127	105	451	683
Z-	μ	- 0,459	0,201	0,239	0,193
	σ	0,833	2,984	2,225	2,302
	N	3	10	41	54
Zo	μ	- 31,219	1,157	1,037	- 3,035
	σ	212,164	4,343	8,940	75,790
	N	36	39	209	284
Z+	μ	0,687	0,302	0,454	0,489
	σ	0,949	0,758	1,986	1,622
	N	88	56	201	345

Maximální hodnota odhadu směrodatné odchylky dosahuje hodnoty asi 212 pro výběr OZ_o . Odhad směrodatné odchylky se u tohoto ukazatele převyšuje rozpětí odhadu střední hodnoty více než 6-ti násobně.

Tabulka 13

Největší velikost odhadu směrodatné odchylky dosahuje 14,070, ve výběru VZ+, a převyšuje rozpětí odhadu střední hodnoty ukazatele více než 6 krát.

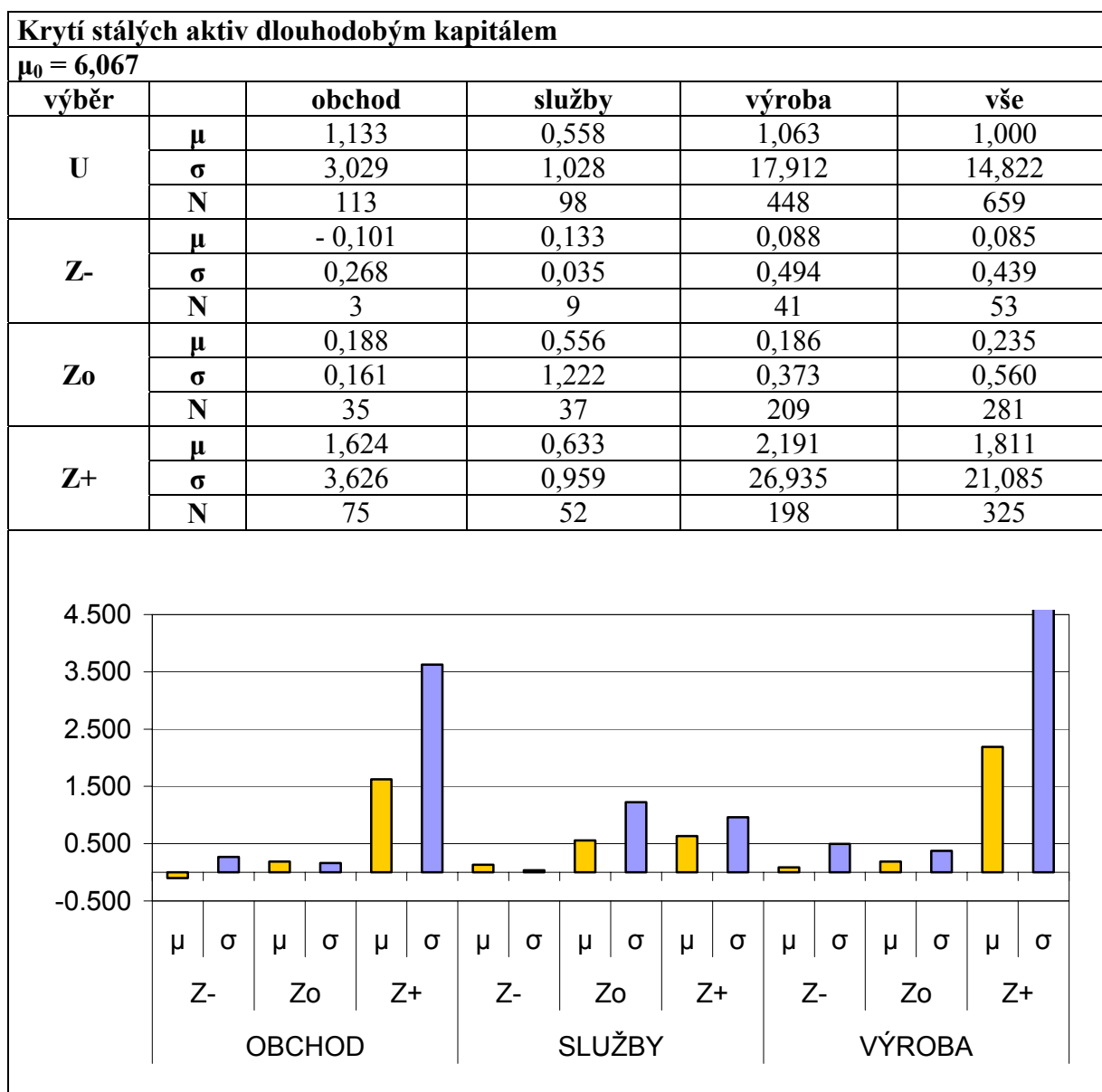
Tabulka 14

Krytí stálých aktiv vlastním kapitálem					
$\mu_0 = 5,714$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	1,011	0,542	1,097	1,000
	σ	2,429	1,107	19,019	15,715
	N	113	98	448	659
Z-	μ	- 0,169	- 0,011	0,036	0,017
	σ	0,232	0,069	0,497	0,442
	N	3	9	41	53
Zo	μ	0,145	0,513	0,158	0,203
	σ	0,180	1,315	0,399	0,600
	N	35	37	209	281
Z+	μ	1,462	0,658	2,309	1,849
	σ	2,880	1,021	28,599	22,355
	N	75	52	198	325

Sektor	Výběr	μ (Yellow)	σ (Blue)
OBCHOD	Z-	~100	~200
	Zo	~100	~100
	Z+	~1,400	~2,800
SLUŽBY	Z-	~10	~10
	Zo	~400	~1,200
	Z+	~600	~1,000
VÝROBA	Z-	~10	~400
	Zo	~100	~300
	Z+	~2,200	~3,000

Maximální hodnota 28,599 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 11 krát.

Tabulka 15

Maximální hodnota 26,935 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 11 krát.

Mezi ukazateli zadluženosti se jeví skutečnost, že největší vypovídací hodnotu má ukazatel celkové zadluženosti. Tabulka 11 ukazuje poměrně malé hodnoty směrodatné odchylky ve všech výběrech. Souhrnně lze říci, že celková zadluženost je největší v oboru obchodu, nižší v podnicích poskytujících služby a nejnižší ve výrobě (dále pokles ve směru OSV). V rámci každého oboru činnosti je ukazatel největší v kategorii Z-, nižší pro skupinu Zo a nejnižší pro skupinu Z+ (dále pokles ve směru Z).

Doporučená [29]⁶¹ velikost ukazatele je 0,3 až 0,6. Tomu odpovídá při normování střední hodnotou $\mu_0=0,599$ rozpětí 0,5 až 1,0. Uvnitř intervalu doporučených hodnot leží odhady pro výběry Z+ ve všech oborech činnosti (dále OZ+, SZ+, VZ+).

Ukazatel míry zadluženosti (Tabulka 12) je zatížen poměrně velkými hodnotami směrodatných odchylek, snižujícími jeho vypovídací schopnost. Zajímavá je skutečnost, že ve všech oborech činnosti lze pozorovat výrazné maximum směrodatné odchylky ve výběrech Zo. Lze ji interpretovat tak, že vzorky v kategorii Zo se ve výši míry zadluženosti vzájemně výrazně liší, zatímco v kategoriích Z- a Z+ jsou rozdíly mnohem menší. Z časového průběhu ukazatele vyplývá, že velká hodnota směrodatné odchylky ve výběru ZO může být vyvolána nahodilou poruchou u některého z vzorků v roce 2001.

Z hlediska velikosti směrodatných odchylek se vypovídací schopnost ukazatelů úrokového zatížení a obou ukazatelů krytí stálých aktiv jeví poměrně malá. Vysoké hodnoty směrodatné odchylky ve výběrech VZ+ mohou být systematickým znakem. Není ovšem vyloučeno, že jsou způsobeny neznámou nahodilou poruchou v některém ze vzorků v roce 2002, případně 2003, jak ukazuje časový vývoj odhadu směrodatné odchylky.

Pro ukazatel úrokového zatížení je doporučována [29]⁶² hodnota větší než 0,5, což při normování $\mu_0=54,59$ odpovídá mezi asi 0,09. Tomuto doporučení, podle očekávání, vyhovují výběry OZ+, SZo, SZ+, VZ0 a VZ+.

⁶¹ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

⁶² PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

5.3.2 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů likvidity

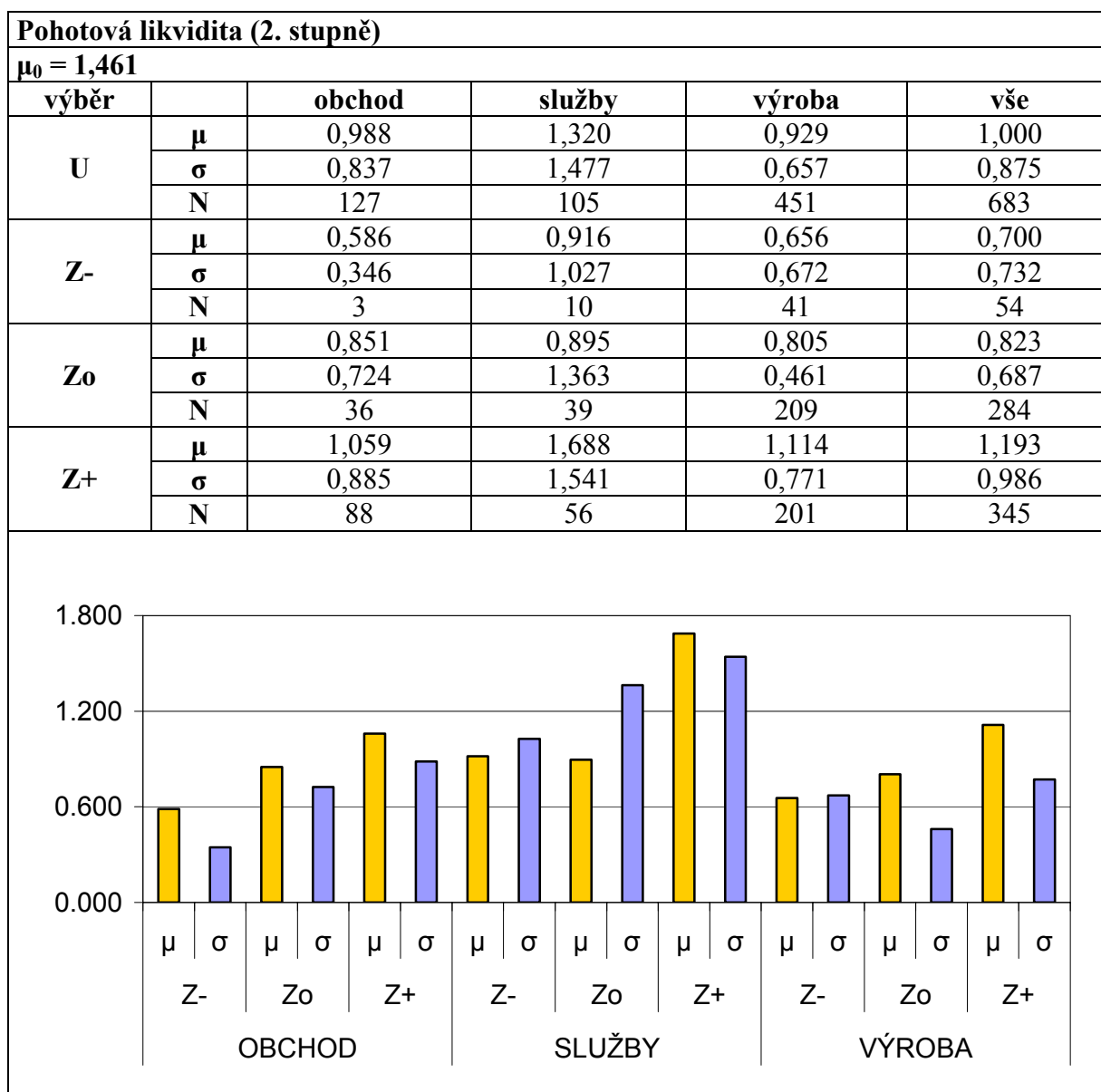
Tabulka 16

Běžná likvidita (3. stupně)					
$\mu_0 = 2,289$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	1,071	0,985	0,984	1,000
	σ	1,060	0,957	0,784	0,847
	N	127	105	451	683
Z-	μ	0,852	0,657	1,035	0,955
	σ	0,982	0,609	1,205	1,103
	N	3	10	41	54
Zo	μ	1,005	0,705	0,939	0,915
	σ	0,997	0,842	0,681	0,753
	N	36	39	209	284
Z+	μ	1,106	1,238	1,020	1,077
	σ	1,096	1,021	0,695	0,870
	N	88	56	201	345

Sektor	Kategorie	μ (žlutá)	σ (modrá)
OBCHOD	Z-	0,852	0,982
	Zo	1,005	0,997
	Z+	1,106	1,096
SLUŽBY	Z-	0,657	0,609
	Zo	0,705	0,842
	Z+	1,238	1,021
VÝROBA	Z-	1,035	1,205
	Zo	0,939	0,681
	Z+	1,020	0,695

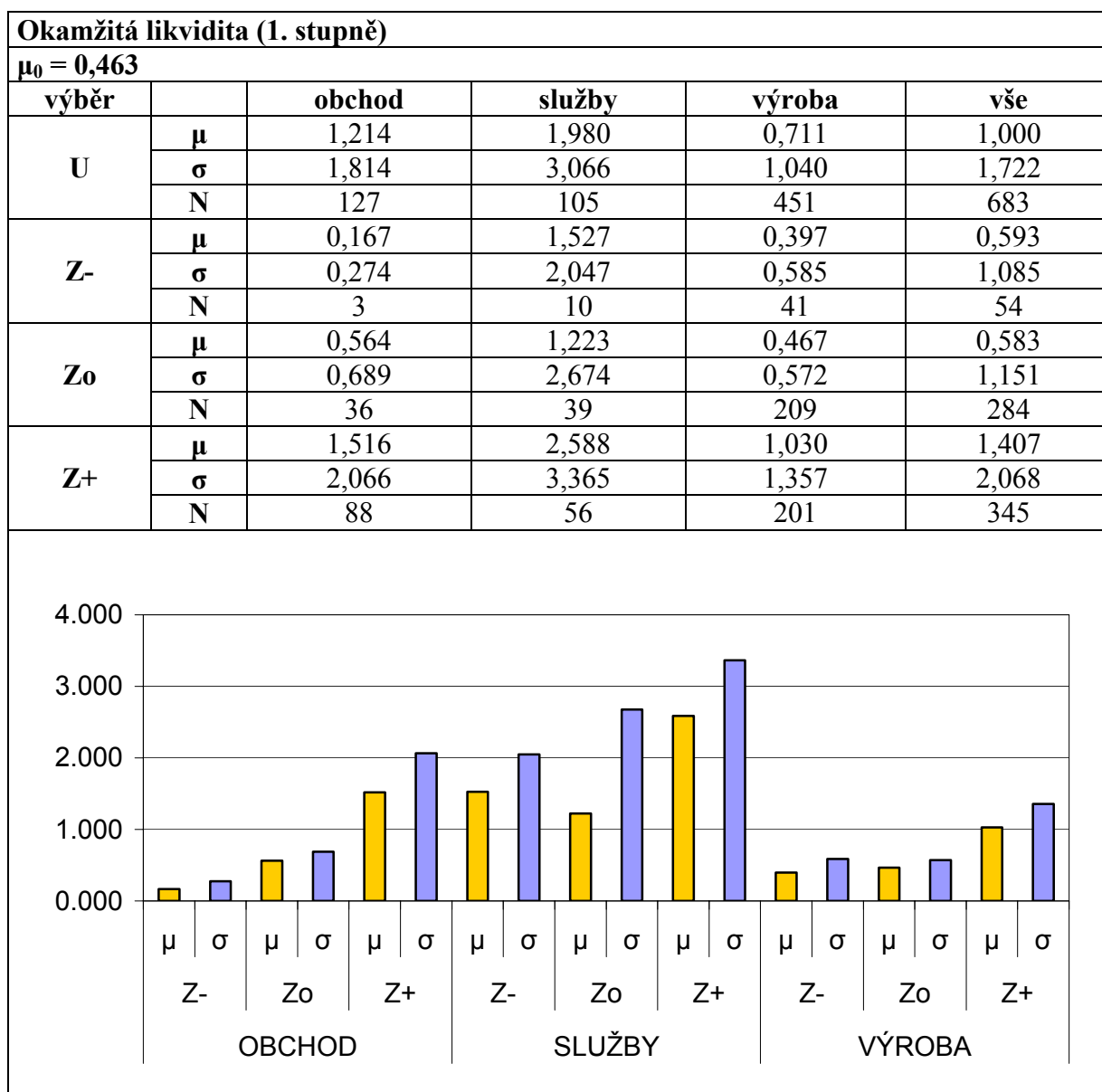
Maximální hodnota 1,205 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot jen o málo více než dvojnásobně.

Tabulka 17

Maximální hodnota 1,541 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru SZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot méně než 1,5 krát.

Tabulka 18

Maximální hodnota 3,365 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru SZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot méně než 1,5 krát.

Všechny tři ukazatele likvidity (Tabulky 16, 17 a 18) jsou charakteristické tím, že odhad směrodatné odchylky v každém výběru je přibližně stejné velikosti jako odhad střední hodnoty, což svědčí o dobré vypovídací schopnosti ukazatelů. Všechny tři ukazatele likvidity vykazují nárůst střední hodnoty ve směru Z a ve všech případech vykazují ukazatele maximum ve výběru SZ+.

Horní meze intervalů doporučených hodnot [29]⁶³ pro likviditu 3., 2., a 1. stupně jsou po řadě 2,5, 1,5 a 0,5 a po normování 1,09, 1,03 a 1,08. Pro všechny obory činnosti podniků jsou tyto hladiny v kategorii Z+ překročeny, výjimkou je pouze likvidita 3. stupně ve výběru VZ+. Tendence k překročení horní meze intervalu doporučených hodnot sílí od likvidity 3. stupně přes likviditu 2. stupně k likviditě 1. stupně a to zejména v oboru služeb.

Zjistí-li finanční analytik, že ukazatele likvidity nějakého podniku překračují horní meze doporučených hodnot, bude, po zvážení stavu financí podniku a jeho zvláštností, pravděpodobně konstatovat, že stav sice není kritický, ale doporučí podniku, aby investoval peněžní prostředky do cenných papírů nebo je využil jiným efektivním způsobem. V případě, že je vysoká likvidita nalezena jako statistická charakteristika skupiny v nějakém smyslu úspěšných podniků, je interpretace této skutečnosti obtížnější. Lze přinejmenším konstatovat, že v rozporu s daným zjištěním nejsou dvě alternativní hypotézy:

A) Zdroje úspěšnosti úspěšných podniků jsou natolik účinné, že podniky hospodaří s relativním přebytkem volných finančních prostředků. Managementu chybí motivace ke zlepšení hospodaření v této oblasti. Důvody mohou být subjektivní, ale i objektivní, založené na předpokladu, že očekávané přínosy nejsou, ve srovnání s dobře využívanými hlavními zdroji úspěšnosti, významné.

B) Vztah mezi výší ukazatelů likvidity a úspěšností podniku je kauzální. Podniky hospodaří za podmínek, kdy je optimální přibližně ta úroveň likvidity, které dosahují.

Zdá se, že v případě středních a malých podniků, které jsou případnou platební neschopností ohroženy více než podniky velké, je pravděpodobnost správnosti hypotézy B) poměrně vysoká. V případě správnosti hypotézy B) by bylo žádoucí pro oblast malých a středních podniků posunout intervaly doporučených hodnot jednotlivých ukazatelů směrem k vyšším hodnotám.

⁶³ PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A.: Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2

5.3.3 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů rentability

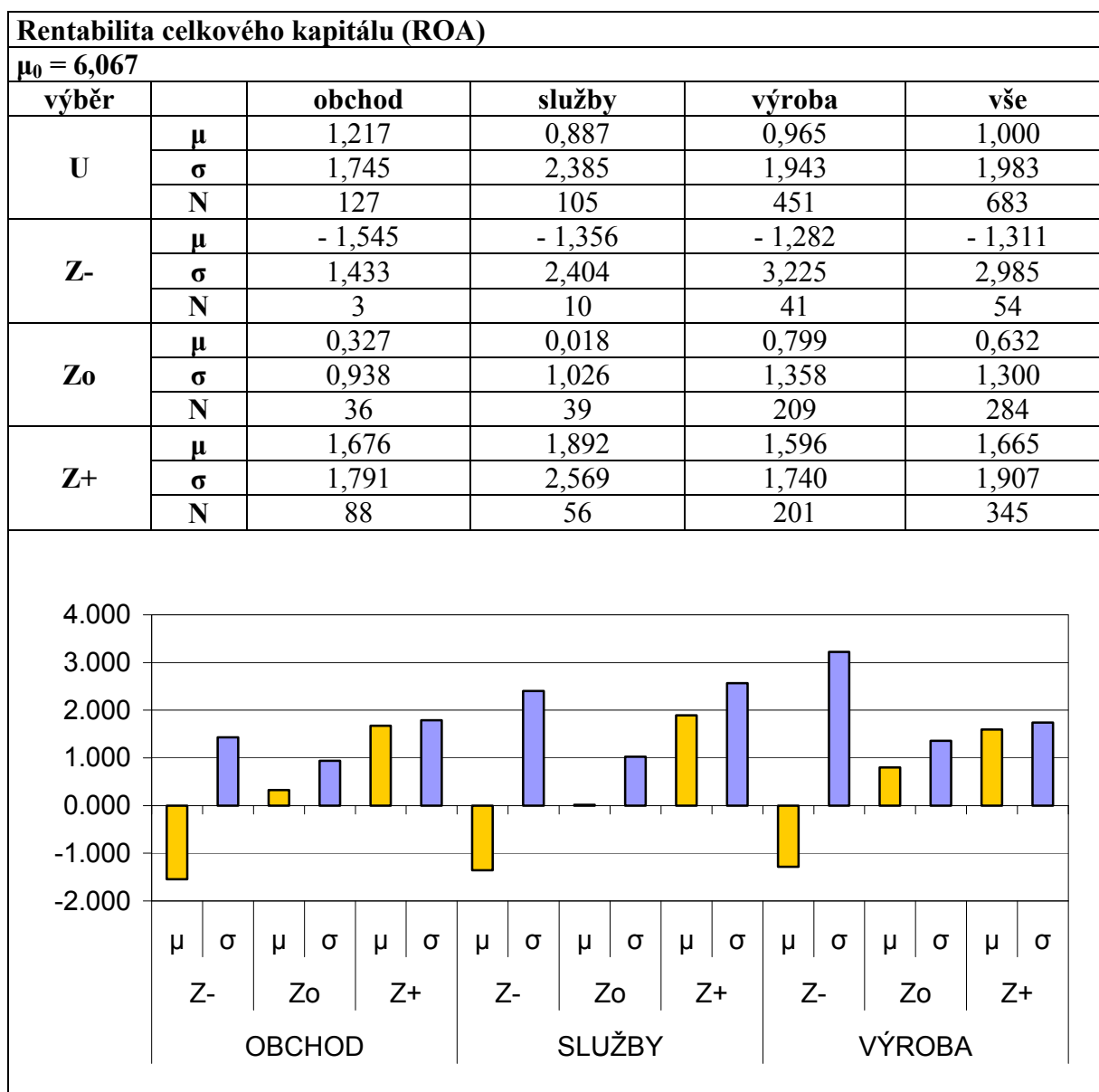
Tabulka 19

Rentabilita tržeb					
$\mu_0 = 0,330$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	0,058	- 0,046	1,510	1,000
	σ	0,082	0,744	17,675	14,372
	N	127	104	448	679
Z-	μ	- 0,117	- 0,898	9,428	7,134
	σ	0,112	1,262	46,719	41,201
	N	3	9	41	53
Zo	μ	0,047	0,001	1,263	0,934
	σ	0,088	0,131	15,482	13,268
	N	36	39	207	282
Z+	μ	0,069	0,059	0,141	0,109
	σ	0,071	0,814	0,171	0,355
	N	88	56	200	344

The bar chart displays the estimated mean values (μ) and standard deviations (σ) for three sectors: OBCHOD, SLUŽBY, and VÝROBA. The Y-axis represents the value, ranging from -1.000 to 11.000. The X-axis shows the sectors and their respective Z-scores. The bars are color-coded: yellow for μ and blue for σ . The chart shows that the standard deviation for VÝROBA is significantly higher than for the other sectors, reaching up to 46,719 for Z-.

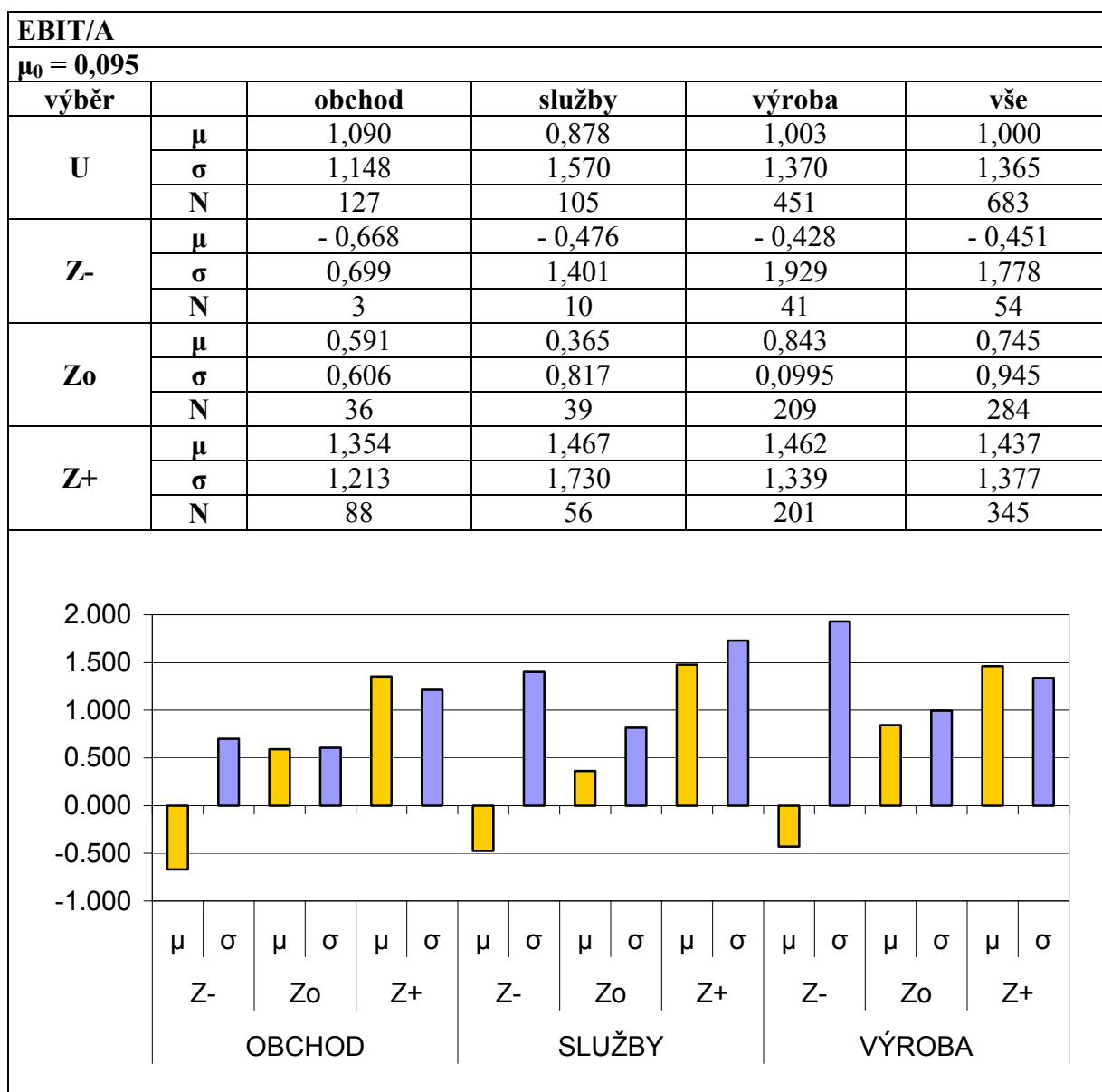
Maximální hodnota 46,719 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 4 krát.

Tabulka 20

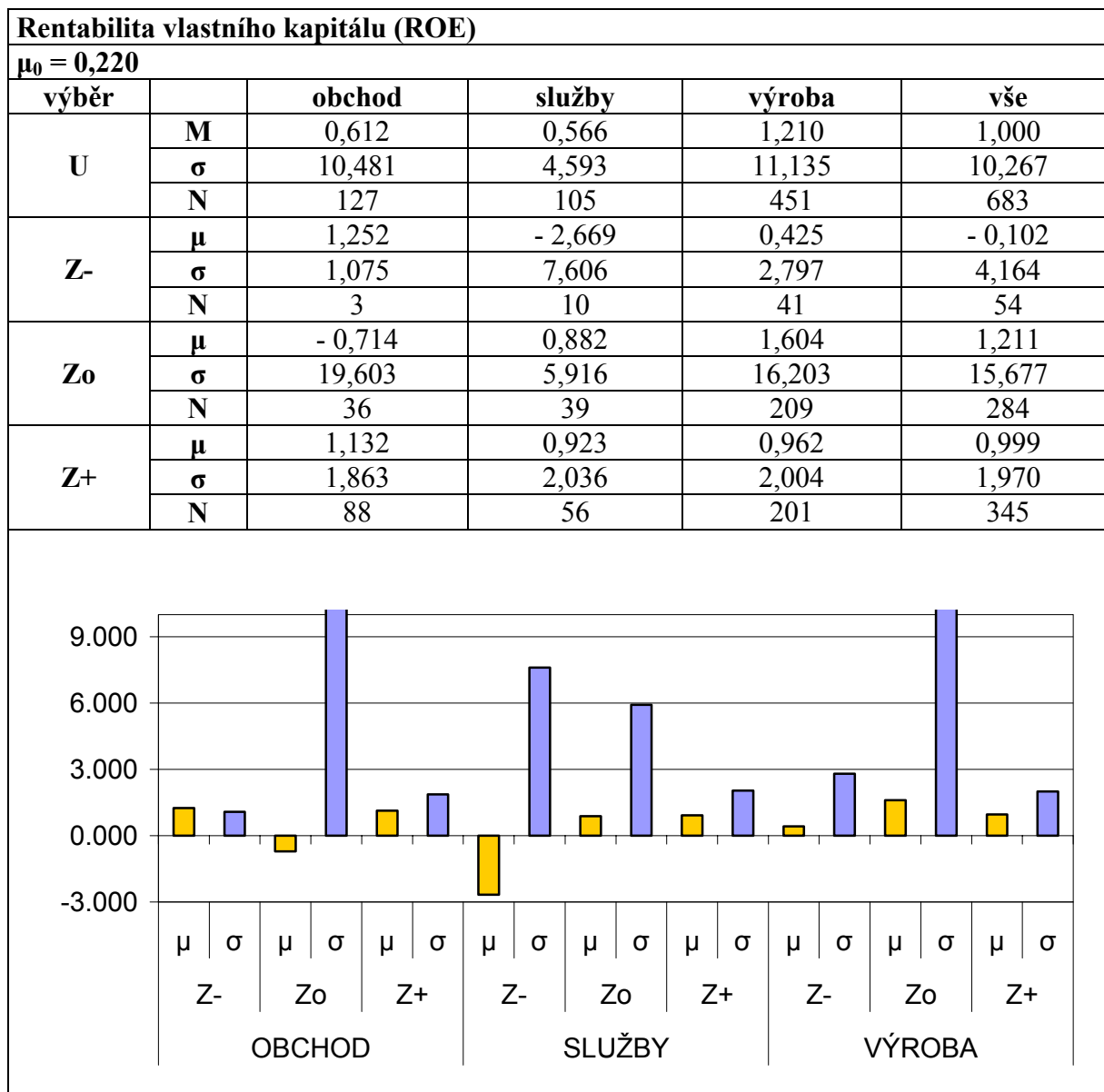
Maximální hodnota 3,225 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a je menší než rozpětí odhadů středních hodnot.

Tabulka 21

Maximální hodnota 1,929 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a je menší než rozpětí odhadů středních hodnot.

Tabulka 22

Maximální hodnota 19,603 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru ZO a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 4 krát.

Mezi sledovanými ukazateli rentability (Tabulky 19 až 22) má asi nejnižší vypovídací schopnost rentabilita vlastního kapitálu. Vzhledem k časovému průběhu příslušných charakteristik je obtížné posoudit, do jaké míry jsou vysoké hodnoty odhadů směrodatné odchylky ve výběrech OZO a VZO způsobeny nahodilostmi v souboru vzorků (poruchou). Podobně lze hodnotit i rentabilitu tržeb. U tohoto ukazatele je alespoň patrný nárůst střední hodnoty ve směru Z v oblasti obchodu a služeb. Oblast výroby je problematická.

Vypovídací schopnost rentability celkového kapitálu a poměru EBIT/A je srovnatelná s ukazateli likvidity. U těchto obou ukazatelů je zcela zřejmý nárůst ve směru Z ve všech třech oborech činnosti.

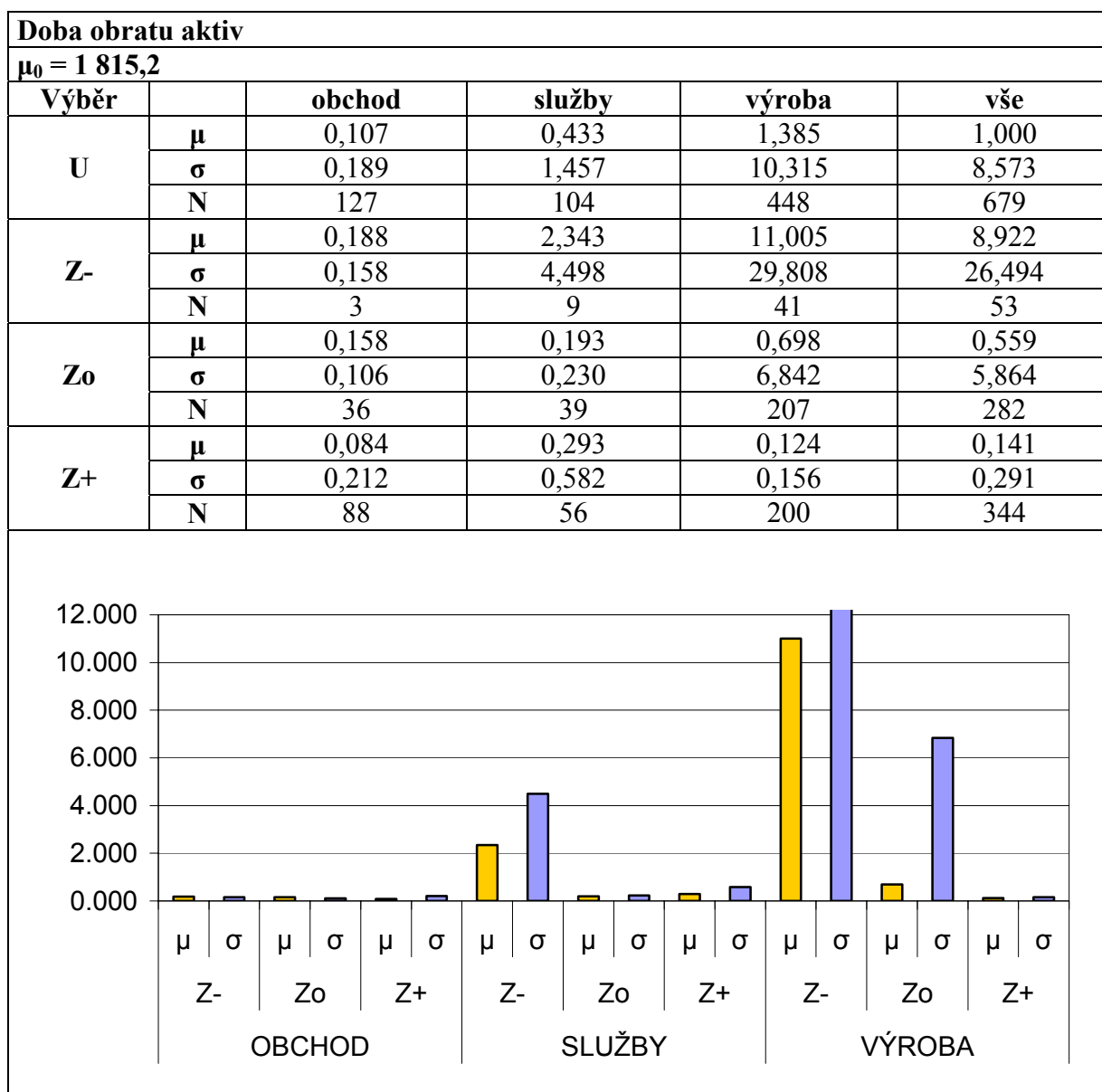
5.3.4 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek ukazatelů aktivity

Tabulka 23

Obrat aktiv					
$\mu_0 = 2,071$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	1,648	0,879	0,846	1,000
	σ	1,085	0,620	0,557	0,760
	N	127	105	451	683
Z-	μ	0,749	0,187	0,358	0,348
	σ	0,427	0,222	0,370	0,364
	N	3	10	41	54
Zo	μ	0,800	0,713	0,628	0,661
	σ	0,321	0,298	0,306	0,311
	N	36	39	209	284
Z+	μ	2,026	1,118	1,172	1,381
	σ	1,091	0,703	0,608	0,859
	N	88	56	201	345

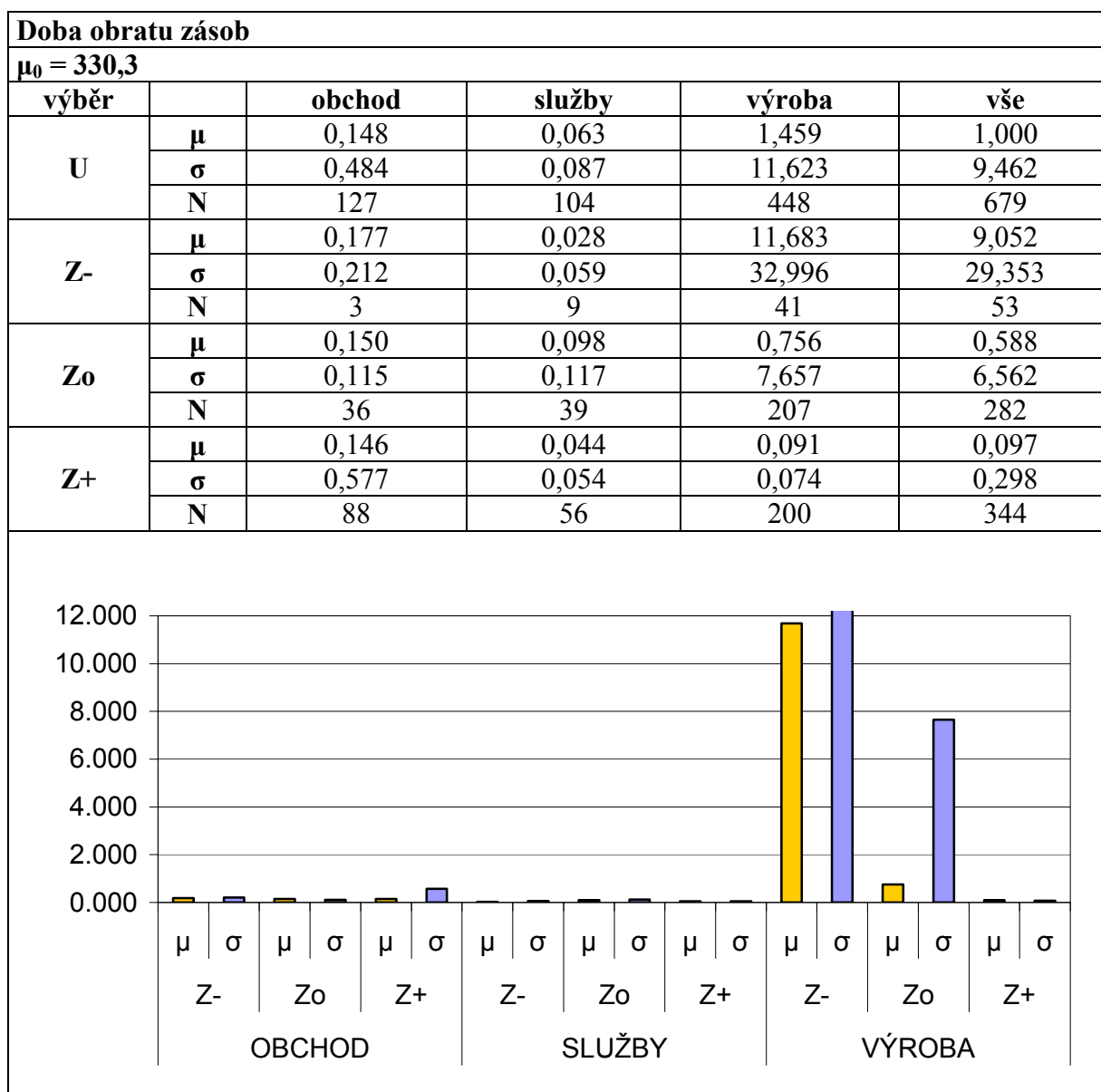
Maximální hodnota 1,091 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru OZ+ a je menší než rozpětí odhadů středních hodnot.

Tabulka 24

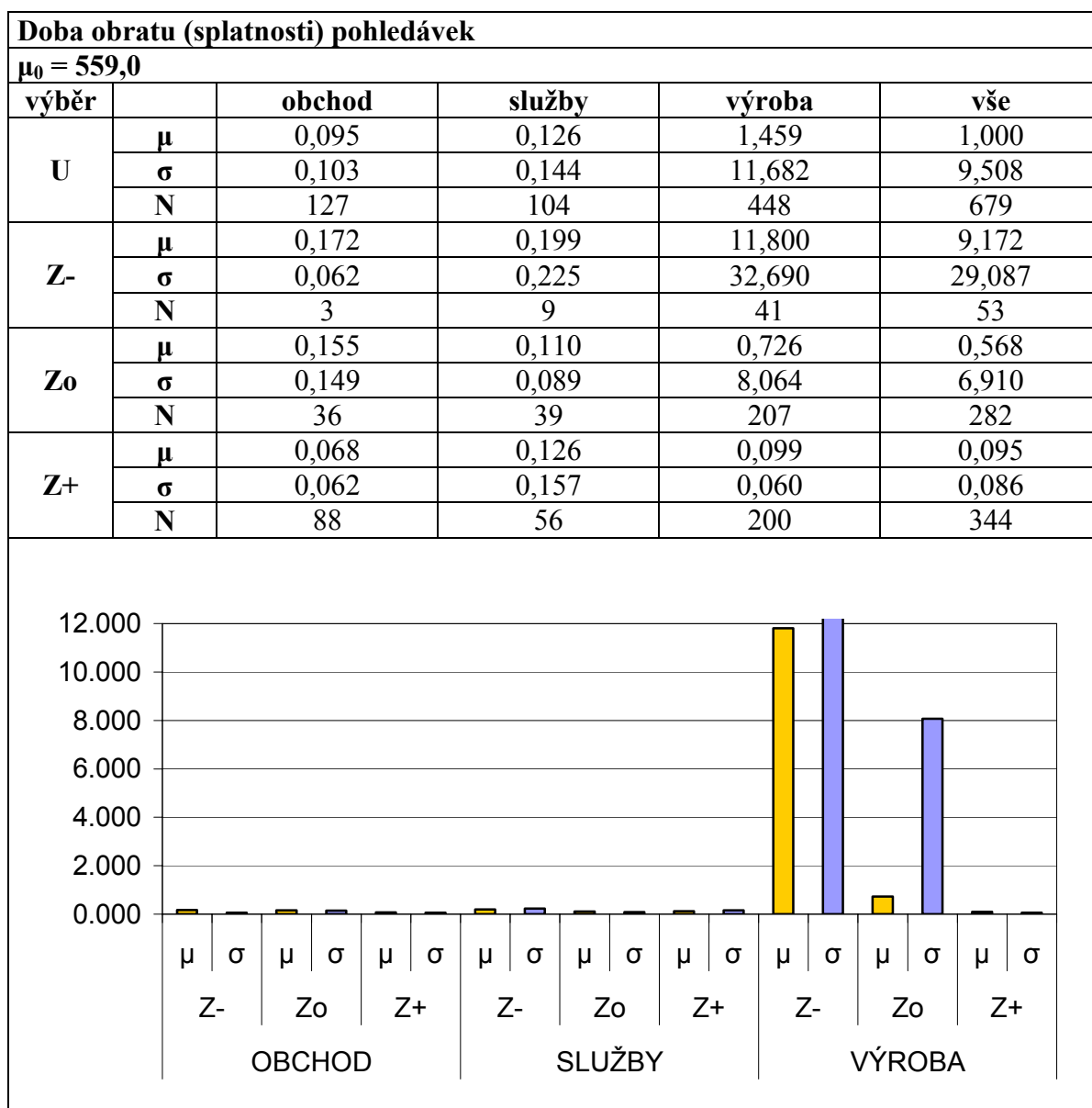
Maximální hodnota 29,808 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot téměř 3 krát.

Tabulka 25

Maximální hodnota 32,996 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot téměř 3 krát.

Tabulka 26

Maximální hodnota 32,690 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot téměř 3 krát.

Tabulka 27

Doba obratu (splatnosti) závazků					
$\mu_0 = 873,4$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	0,081	0,153	1,457	1,000
	σ	0,069	0,290	12,834	10,441
	N	127	104	448	679
Z-	μ	0,176	0,703	12,053	9,453
	σ	0,107	0,811	36,993	32,807
	N	3	9	41	53
Zo	μ	0,120	0,145	0,701	0,550
	σ	0,067	0,078	8,179	7,008
	N	36	39	207	282
Z+	μ	0,063	0,070	0,067	0,067
	σ	0,059	0,039	0,037	0,044
	N	88	56	200	344

Sector	Category	μ (Yellow)	σ (Blue)
OBCHOD	Z-	127	104
	Zo	36	39
	Z+	88	56
SLUŽBY	Z-	41	53
	Zo	207	282
	Z+	200	344
VÝROBA	Z-	12,834	32,807
	Zo	8,179	7,008
	Z+	0,037	0,044

Maximální hodnota 36,993 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ- a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 3 krát.

Z tabulek 23 až 27 vyplývá, že ukazatelem aktivity s nejvyšší vypovídací hodnotou je obrat aktiv. Odhad směrodatné odchylky je ve všech výběrech malý. Střední hodnota ukazatele vykazuje v každém oboru činnosti zřetelný nárůst ve směru Z.

Poněkud problematické jsou ukazatele doby obratu (doba obratu aktiv, zásob, pohledávek a závazků). Povaha problému je nejlépe patrná na výběru VZ-. Vysoká hodnota doby obratu je typicky způsobena malým čitatelem v definičním vztahu. V takovém případě i malé odchylky jmenovatele od střední hodnoty v jednotlivých vzorcích způsobují velké změny ukazatele. Z toho plyne, že doby obratu jsou dobře využitelné v kategoriích Z⁺ a Z₀, ale jejich vypovídací schopnost je mnohem menší pro kategorii Z⁻.

5.3.5 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek přidané hodnoty na pracovníka a produktivity práce

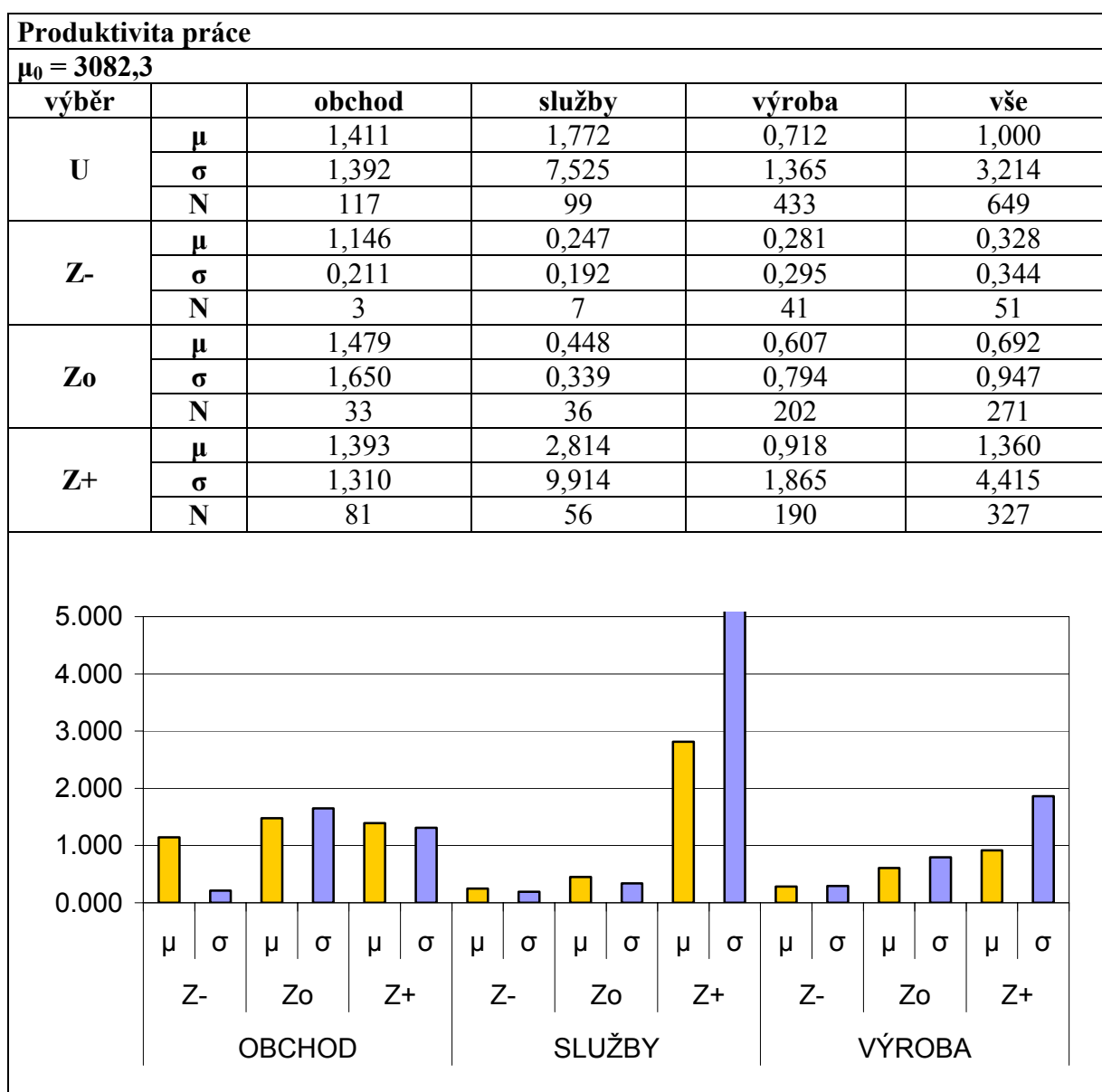
Tabulka 28

Přidaná hodnota na pracovníka					
$\mu_0 = 729,9$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	1,047	1,739	0,818	1,000
	σ	2,522	6,818	1,936	3,283
	N	117	99	433	649
Z-	μ	0,991	0,328	0,398	0,423
	σ	1,328	0,504	0,283	0,432
	N	3	7	41	51
Zo	μ	1,655	0,527	0,781	0,854
	σ	3,360	0,427	1,291	1,643
	N	33	36	202	271
Z+	μ	0,801	2,695	0,949	1,211
	σ	2,110	8,975	2,593	4,364
	N	81	56	190	327

Sektor	Výběr	μ (Yellow)	σ (Blue)
OBCHOD	Z-	1	1
	Zo	2	3
	Z+	1	2
SLUŽBY	Z-	0.5	0.5
	Zo	0.5	0.5
	Z+	2.5	9.0
VÝROBA	Z-	0.5	0.2
	Zo	1.0	1.5
	Z+	1.0	2.5

Maximální hodnota 8,975 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru SZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot téměř 3 krát.

Tabulka 29

Maximální hodnota 9,914 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru SZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 3 krát.

Ukazatele „přidané hodnoty na jednoho zaměstnance“ a „produktivity práce“ (Tabulky 28 a 29) sice mají poměrně nízkou hodnotu odhadu směrodatné odchylky (s výjimkou výběru SZ+), ale monotónní nárůst ve směru Z lze pozorovat jen v oblasti služeb a výroby, zatímco v oblasti obchodu je největší odhad střední hodnoty ve výběru ZO. Tato skutečnost je mimořádně zajímavá, ale rozsah statistického souboru nedovoluje formulovat nějaký jednoznačný závěr.

5.3.6 Odhady středních hodnot a směrodatných odchylek indexu důvěryhodnosti

Tabulka 30

Index důvěryhodnosti (IN95)					
$\mu_0 = 8,867$					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
U	μ	0,575	0,896	1,097	1,000
	σ	0,730	3,230	6,907	6,039
	N	74	69	397	540
Z-	μ	0,036	-0,040	-0,200	-0,158
	σ	0,095	0,262	1,943	1,699
	N	3	9	39	51
Zo	μ	0,233	0,457	0,910	0,771
	σ	0,127	1,324	4,416	3,862
	N	30	34	193	257
Z+	μ	0,864	1,795	1,623	1,508
	σ	0,875	4,963	9,528	8,206
	N	41	26	165	232

Maximální hodnota 9,528 odhadu směrodatné odchylky je ve výběru VZ+ a převyšuje rozpětí odhadů středních hodnot více než 4 krát.

Zajímavé výsledky poskytuje tabulka 30 zobrazující index důvěryhodnosti IN95. Odhad směrodatné odchylky je téměř ve všech výběrech srovnatelný s velikostí odhadu střední hodnoty. Výjimkou jsou výběry v oblasti výroby a SZ+, kde jsou odhady směrodatné odchylky výrazně vyšší. Odhady střední hodnoty ukazatele jsou ve výběrech OZ-, SZ- a VZ- pod úrovní rozhodovací hladiny indexu pro zařazení podniku do skupiny s nízkou důvěryhodností (hladina IN95=1). V ostatních výběrech jsou odhady střední hodnoty ukazatele nad

rozhodovací hladinou pro vysokou důvěryhodnost ($IN_{95}=2$). Trend hodnocení podniku podle Z-skóre a podle indexu důvěryhodnosti je týž. Index důvěryhodnosti se však jeví jako výrazně méně přísný.

5.4 Časové průběhy statistických odhadů střední hodnoty a směrodatné odchylky poměrových ukazatelů

Výsledky statistického zpracování sledovaných ukazatelů jsou souhrnně uvedeny v příloze č. 3. V tabulkách jsou uvedeny odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatele ve výběrech podle oboru činnosti v jednotlivých letech. U každé dvojice odhadů je uveden počet použitých vzorků.

Z „Analýzy vývoje ekonomiky České republiky a odvětví v působnosti MPO za rok 2004“ lze vyčíst, že nejsilnější makroekonomické vlivy mohly podniky ovlivnit v roce 2002. V tomto roce došlo ke značnému poklesu hrubého domácího produktu. Došlo také k významnému nárůstu přímých zahraničních investic (prodej státního podílu a. s. Transgas). Na druhé straně je rok 2002 rokem nejnižších hrubých hmotných investic v průmyslu v období od roku 2000 do roku 2004.

6 NÁVRH DOPORUČENÍ PRO ZVÝŠENÍ VÝKONNOSTI A KONKURENCESCHOPNOSTI MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ

6.1 Způsob hodnocení statistických ukazatelů

Statistické zpracování vzorků účetních výkazů umožnilo posoudit, jak se liší sledované střední hodnoty relativních ukazatelů u jednotlivých oborů činnosti podniků a v rámci těchto oborů pak sledovat rozdíly těchto ukazatelů u podniků rizikových, průměrných a úspěšných. Odhady směrodatné odchylky ukazatelů ve skupinách dovolují usuzovat na možné tolerance při hodnocení velikosti ukazatelů, respektive míru významu daného parametru pro zařazení podniku do dané skupiny úspěšnosti podle daného ukazatele.

Časové průběhy vývoje průměrných hodnot jednotlivých ukazatelů pro obory činnosti podniků byly sledovány proto, aby poskytly dodatečné informace k zjištění možných příčin občasného výskytu velkých hodnot odhadů směrodatné odchylky. Z tohoto pohledu je důležité, že v žádném ze sledovaných časových průběhů ukazatelů se neobjevil současný nárůst odhadu směrodatné odchylky ve všech třech skupinách oborů činnosti podniků. Takový nárůst by velmi pravděpodobně svědčil o účinku silného vnějšího vlivu, který by představoval poruchu, či šum, zkreslující prováděné šetření. Na druhé straně je zřejmé, že působení vnějších vlivů nelze vyloučit a bylo by velmi obtížné kvantitativně vyhodnotit jejich vliv na výsledek analýzy.

Z hlediska zahrnutí vzorků účetních výkazů podniků v několika po sobě následujících letech je hlavním problémem skutečnost, že tyto vzorky nejsou statisticky nezávislé. Tento nedostatek je daný za snahu o uplatnění statistické metody při hodnocení sice maximálního dosažitelného, nicméně ze statistického hlediska stále poměrně malého souboru dat.

6.2 Doporučení pro reporting v malých a středních podnicích

Podniky potřebují znát informace o své finanční situaci, výkonnosti a tocích peněžních prostředků. Tyto informace jsou nezbytné při řízení vývoje podnikatelského subjektu (operativní řízení), pro formulaci a řešení rozhodovacích úloh spojených s vývojem situace na trhu (taktické řízení) a pro rozhodovací úlohy o budoucím vývoji (strategické řízení). Metodou, která umožňuje vytvořit komplexní systém informací a ukazatelů výsledků činnosti uvnitř podniku ve srozumitelné a uživatelsky přístupné podobě je reporting.

Podstatným požadavkem na reporting je, aby poskytoval obraz hospodaření průběžně. Z hlediska dynamiky je nejnáročnější operativní řízení. Pro jeho potřebu je vhodné volit periodu aktualizace údajů poskytovaných reportingem nepřekračující rozpětí několika týdnů. Komplexní obraz stavu hospodaření podniku v daném okamžiku lze získat z aktuálně sestavovaných účetních výkazů. Tento postup přináší některá úskalí. Prvním je technické řešení. Současný způsob vedení účetnictví s použitím výpočetní techniky umožňuje tento problém relativně snadno a efektivně zvládnout. Závažnější je problém konzistence výstupních údajů a to zejména v souvislosti s periodicky prováděnými účetními operacemi, jejichž perioda se liší od periody sestavování účetních výkazů (chyba vzorkování). Metodickým řešením je započtení alikvotních podílů periodických operací spadajících do období, pro které je soubor účetních výkazů právě sestavován. Takový postup odpovídá účetní zásadě věrného a poctivého zobrazení - "true and fair view".

Způsob členění a využití získaných informací bude jistě v konkrétním případě záviset na požadavcích a potřebách managementu. Obecně lze doporučit průběžné sledování zejména těch relativních ukazatelů, jejichž vypovídací schopnost se zdá být nejvyšší. Na základě analýzy, která byla provedena lze doporučit sledování ukazatele Celkové zadluženosti, ukazatelů Likvidity všech tří stupňů, Rentabilitu celkového kapitálu, ukazatele poměru EBIT k celkovým aktivům a konečně Obrat aktiv.

Význam jednotlivých ukazatelů nelze přeceňovat. Užitečné je sledovat časový vývoj ukazatelů. Náhlá změna ukazatele může indikovat podstatnou změnu v systému hospodaření podniku, na kterou je pak možno reagovat vhodným řídicím zásahem.

Pro správné posouzení finančního zdraví podniku může napomoci porovnání vypočtených hodnot ukazatelů s jinými srovnatelnými podniky (benchmarking). Má-li být srovnání s určitými žádoucími hodnotami ukazatelů smysluplné, je třeba mít k dispozici hodnoty typické právě pro podobné, a tedy srovnatelné,

podniky. Je přitom potřeba počítat s obtížemi. V současné době je dostupnost účetních dat malých podniků velmi nízká. Ministerstvo financí publikuje hodnoty vhodné pro srovnání pouze pro podniky s počtem zaměstnanců vyšším než 100.

Velmi důležitou součástí reportingu je sledování příjmů a výdajů peněžních prostředků. V rámci relativně krátké navrhované periody vzorkování lze doporučit přímou metodu sledování peněžních toků. Operativní sledování cash-flow dovoluje efektivně plánovat optimální využití těchto prostředků při současné minimalizaci souvisejících rizik.

Reporting je mj. prostředkem pro odhalení vnitřních rezerv či nedostatků v hospodaření podniku. Nelze však přehlížet, že rozvoj podniku nezávisí jen na optimalizaci využití vnitřních zdrojů, ale že významným zdrojem zlepšení jeho finanční situace může být čerpání podpor malého a středního podnikání ze státního rozpočtu. Pro podnik je proto mimořádně užitečné státní programy podpory sledovat a využívat.

6.3 Aplikace užití doporučených relativních ukazatelů u vybraných podniků

Ze souboru vzorků byly vybrány tři typické vzorky příslušející výrobnímu podniku (Pv), podniku (Ps) poskytujícímu služby a obchodnímu podniku (Po). Soubor hodnot doporučených ukazatelů pro tyto vzorky (podniky) je uveden v tabulce 31.

Tabulka 31: Hodnoty ukazatelů vybraných podniků v roce 2003

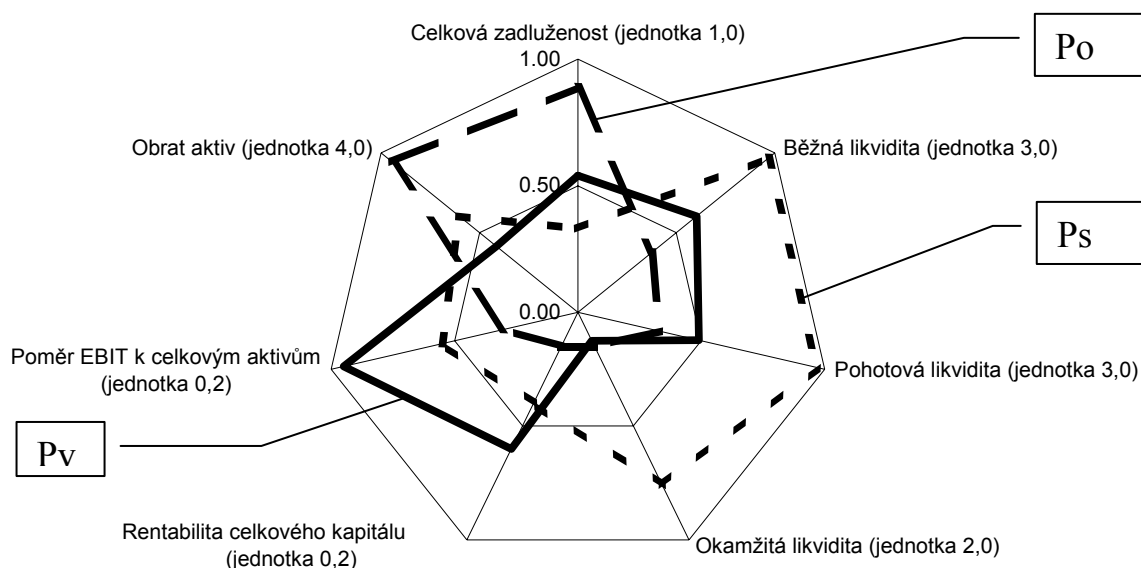
Podnik	Pv	Ps	Po
Obor činnosti	výroba	služby	obchod
Počet zaměstnanců	26	13	18
Celková zadluženost	0,54	0,33	0,89
Běžná likvidita	1,81	2,91	1,13
Pohotová likvidita	1,47	2,91	0,99
Okamžitá likvidita	0,25	1,52	0,30
Rentabilita celkového kapitálu	0,12	0,08	0,03
Poměr EBIT k celkovým aktivům	0,19	0,11	0,06
Obrat aktiv	1,66	2,41	3,77
Z-skóre	3,24	4,61	4,16

Zadluženost výrobního podniku Pv překračuje horní mez doporučeného pásma o 8 %. Situace zřejmě není kritická, nicméně podnik by měl usilovat o posílení podílu vlastního kapitálu. Ukazatele likvidity odpovídají obecným doporučením. Ukazatele rentability a aktivity je obtížné komentovat bez detailní znalosti ekonomiky podniku.

U podniku Ps poskytujícího služby vykazuje ukazatel zadluženosti poměrně malou hodnotu. Vhodnou formou financování případné investice je zřejmě úvěr nebo jiná forma cizího kapitálu. Vysoké hodnoty ukazatelů likvidity ukazují na přebytek volných peněžních prostředků. Podnik může uvažovat o jejich investování např. nákupu akcií nebo dluhopisů. O ukazatelích rentability a aktivity platí totéž co v případě podniku Pv.

U obchodního podniku Po ukazatel zadluženosti překračuje horní mez intervalu doporučených hodnot téměř o 80 %. Tato míra zadluženosti se ukazuje být příliš vysokou. Podnik by měl usilovat o patřičnou změnu kapitálové struktury. Podle ukazatelů likvidity podnik nemá dostatečné množství disponibilních peněžních prostředků, podnik by měl věnovat zvýšenou pozornost zajištění své schopnosti k úhradě závazků. Hodnota ukazatele rentability je ve srovnání s předešlými dvěma podniky velmi nízká. Podnik by měl hledat cesty ke zvýšení svého zisku. Ukazatel aktivity napovídá, že zvýšení zisku by mělo být dosaženo zejména snížením nákladů.

Graf 1: Grafické znázornění hodnot ukazatelů vybraných podniků v roce 2003

Z grafu vyplývá, že mezi srovnávanými podniky existují značné rozdíly. Tyto rozdíly pravděpodobně vyplývají z různých oborů činnosti. Výrobní podnik Pv je charakterizován relativně vysokými ukazateli rentability na jedné straně, a nízkým obratem aktiv. Podnik Ps poskytující služby dosahuje vysoké úrovně likvidity a má nejnížší celkovou zadluženost. Ostatní ukazatele dosahují průměru. Obchodní podnik Po má vysoký obrat aktiv při značné celkové zadluženosti. Jeho likvidita je nízká.

7 ZÁVĚR

Malé a střední podniky tvoří významnou roli v české ekonomice. Jsou doplňujícím článkem ve všech oborech činnosti k velkým podnikům. Zabývají se doplňkovými a malosériovými činnostmi.

Pro malé a střední podniky je důležité získávání zakázek. Tyto zakázky mohou však získat, pokud budou mít rozumné ceny, vynikající služby a odpovídající kvalitu. Z hlediska finančního řízení si malé a střední podniky budou nejvíce všímat své zadluženosti, dostatečného množství disponibilních peněžních prostředků a minimalizace zásob materiálu.

Aby malé a střední podniky mohly využívat také podpor, které nabízí stát, je zapotřebí, aby disponovaly kvalifikovanou pracovní silou, která by byla schopna zformulovat žádost o tyto podpory. Zdá se, že situaci v této oblasti by pomohla řešit nějaká instituce, která by podnikům poskytovala specializované služby.

8 ZHODNOCENÍ PŘÍNOSU PRÁCE PRO TEORII A PRAXI

Teoretický přínos práce spočívá především v posouzení řady relativních finančních ukazatelů založeném na statistické analýze souboru účetních výkazů reálných malých a středních podniků.

Analýza přináší nový pohled na posouzení vypovídací schopnosti jednotlivých ukazatelů. Závěry v této oblasti nelze samozřejmě považovat za zcela jednoznačné a univerzálně platné. Jsou výsledkem zkoumání jen omezeného počtu vzorků. Rovněž použití sdruženého ukazatele Z-skóre pro zařazení vzorků do skupin úspěšnosti (Z-, Zo a Z+) lze považovat za značné, i když - podle mého názoru - oprávněné a užitečné, zjednodušení.

Z hlediska posouzení výsledků analýzy v rámci všeobecně přijímaného kvantitativního posuzování některých ukazatelů je důležitá skutečnost, že v naprosté většině případů vyhovují odhady středních hodnot ve výběrech Z+ standardním doporučením. Za určité potvrzení oprávněnosti použité metody statistického hodnocení ukazatelů je možno považovat relativní shodu v klasifikaci vzorků podle Z-skóre a indexu IN95.

Z hlediska **praktického** využití je významné, že výsledky analýzy mohou být použity pro srovnávání při posuzování příslušných ukazatelů v případě hodnocení srovnatelného malého nebo středního podniku. V tomto smyslu je určitým nedostatkem, že klasifikace vzorků podle oborů činnosti je velmi hrubá (obchod, služby a výroba).

Praktickým výsledkem práce je také formulace doporučení pro reporting v malých a středních podnicích.

9 NÁSTIN DALŠÍHO POKRAČOVÁNÍ PRÁCE

Domnívám se, že poznávací hodnotu statistického souboru lze významně zvýšit jeho podstatným rozšířením. Jejím záměrem je v budoucnu navázat spolupráci s dalšími vědeckými a vysokoškolskými pracovišti a spolupracovat s nimi jak při sběru dat, tak při jejich zpracování a interpretaci získaných výsledků.

Z hlediska teoretického by bylo určitě přínosné zabývat se analýzou dat v rámci jednotlivých regionů České republiky, uplatnit jemnější klasifikaci podniků podle oboru činnosti i podle jejich velikosti. Cenná by byla možnost získat data dovolující i mezinárodní srovnání.

Pokračování výzkumu by mohlo mít značný teoretický i praktický význam v nalezení a popsání skupin podniků (shluků) na základě jejich společných vlastností. U každé takové skupiny podniků by bylo možno najít typické hodnoty ukazatelů.

LITERATURA

- [1] BARROW, C. *Základy drobného podnikání*. Praha: Grada Publishing, 1996. ISBN –80.7169-232-8
- [2] BLAHA, Z. S., JINDŘICHOVSKÁ, I. *Jak posoudit finanční zdraví firmy*. Praha: Management Press, 1996. 316 s. ISBN 80-85603-80-2
- [3] BREALEY, R. A., MAYERS, S. C. *Teorie a praxe firemních financí*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-24-4
- [4] DOUCHA, R. *Finanční analýza podniku*. Praha: VOX, 1996. 221 s.. ISBN 80-902111-2-7
- [5] FOTR, J. *Strategické finanční plánování*. Praha: Grada, 1999. 149 s. ISBN 80-7159-694-3
- [6] FOTR, J., DĚDINA, J. *Manažerské rozhodování*. Praha: Ekopress, 1997. 207 s. ISBN 80-901991-7-8
- [7] GERBER, M. E. *Podnikatelský mýtus*. Praha: Management Press, 1995. 199 s. ISBN 80-85943-36-0
- [8] GRÜNWALD, R., TERMER, T., HOLEČKOVÁ, J. *Finanční analýza a plánování*. Praha: NAD ZLATO, 1993. ISBN 80-900383-8-7
- [9] GRÜNWALD, R., HOLEČKOVÁ, J. *Finanční analýza a plánování podniku*. Praha: VŠE, 2002. 186 s. ISBN 80-245-0422-7
- [10] GRÜNWALD, R. *Finanční analýza pro oceňování podniku*. Praha: VŠE, 2001. 66 s. ISBN 80-245-0032-9
- [11] FIBÍROVÁ, J. *Reporting moderní metoda hodnocení výkonnosti uvnitř firmy*. Praha: Grada, 2003. 116 s. ISBN 80-247-0482-X
- [12] HISRIC, R. D. – PETERS, M. P. *Založení a řízení nového podniku*. Praha: Victoria Publishing, 1996. 501 s. ISBN 80-85865-07-6
- [13] KOHOUT, P. *Investiční strategie pro třetí tisíciletí*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-942-X
- [14] KOLEKTIV AUTORŮ. *Finanční řízení v praxi*. Praha: Alena Pavlíková, 3x3, 1998. 467 s. ISBN

- [15] KONEČNÝ, M. *Finanční analýza a plánování*. Brno: PC-DIR spol. s r.o, 1996. ISBN 80-214-0841-3
- [16] KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. *Poklady skryté v účetnictví. Díl I a II*. Praha: Polygon, nakladatelství agentury BOVA, 1995. ISBN 80-901778-4-0
- [17] KOVANICOVÁ, D. a kol. *Finanční účetnictví světový koncept*. Praha: Polygon, 2002. 518 s. ISBN 80-7273-062-2
- [18] KOVANICOVÁ, D. *Abeceda účetních znalostí pro každého*. Praha: Polygon, 2002. 415 s. ISBN 80-7273-066-5
- [19] MAŘÍK, M. *Určování hodnoty firem*. Praha: Ekopress, 1998. ISBN 80-86119-09-2
- [20] MAŘÍK, M. a kol. *Metody oceňování podniku*. Proces ocenění, základní metody a postupy. Praha: EKOPRES, 2003. 402 s. ISBN 80-86119-57-2
- [21] MAŘÍKOVÁ, P. – MAŘÍK, M. *Moderní metody hodnocení výkonnosti a oceňování podniku*. Praha: Ekopress, 2001. ISBN 80-86119-36-X
- [22] MIKOLÁŠ, Z., FOLVARČNÁ, A. *Malá a střední firma*. Nakladatelství a vydavatelství František MAJ, 2000. ISBN 80-86458-02-4
- [23] MČOCH, J. *Inovace a výnosnost podniku*. Praha: Linde Praha a. s., 2002. 187 s. ISBN 80-7201-302-5
- [24] MURPHY, M. *Small business Management*. London: Financial Times Management, 1996. 282 p. ISBN 0 273 61601 3
- [25] NEJEZCHLEBA, M. *Jak sestavovat a číst finanční a hospodářské rozborů podniků*. Ostrava: AKS, 1994. 67 s.
- [26] NEUMAIEROVÁ, I. *Řízení hodnoty*. Praha: VŠE, 1998. ISBN 80-7079-921-8
- [27] NEUMAIEROVÁ, I., NEUMAIER, I. *Výkonnost a tržní hodnota firmy*. Praha: Grada Publishing. 215 s. ISBN 80-247-0125-1
- [28] OGEROVÁ, B., FIBÍROVÁ, J. *Řízení nákladů*. Praha: HZ Editio, 1998. 155 s. ISBN 80-86009-24-6

- [29] PAVELKOVÁ, D., KNÁPKOVÁ, A. *Řízení podnikových financí – studijní pomůcka pro distanční studium*. Zlín: UTB, 2003. 312 s. ISBN 80-7318-128-2
- [30] PAVELKOVÁ, D. a kol. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 *Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců*, Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 1999 - 2004)
- [31] SEDLÁČEK, J. *Účetní data v rukou manažera*. Brno: Computer Press, 2001. 212 s. ISBN 80-7226-562-8
- [32] SEDLÁČEK, J. *Cash Flow*. Brno: Computer Press, 2003. 190 s. ISBN 80-7226-875-9
- [33] SMEJKAL, V., RAIS. K. *Řízení rizik*. Praha: Grada Publishing, 2003. 270 s. ISBN 80-247-0198-7
- [34] SOUKUPOVÁ, J., HOŘEJŠÍ, B., MACÁKOVÁ, L., SOUKUP J. *Mikroekonomie*. 2. vydání. Praha: Management press, 1999. ISBN 80-7261-005-8. 548 s.
- [35] STANĚK, V. *Zvyšování výkonnosti procesním řízením nákladů*. Praha: Grada Publishing, 2003. 236 s. ISBN 80-247-0456-0
- [36] SYNEK, M. a kol. *Manažerská ekonomika*. Praha: Grada Publishing, 2000. 475 s. ISBN 80-247-9069-6
- [37] ŠOLJAKOVÁ, L. *Manažerské účetnictví pro strategické řízení*. Praha: Management Press, 2003. 146 s. ISBN 80-7261-087-2
- [38] VALACH, J. *Finanční řízení podniku*. Praha: EKOPRESS, 2001. 324 s. ISBN 80-86119-21-1
- [39] VALACH, J. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. Praha: EKOPRES, 2001. 405 s. ISBN 80-86119-38-6
- [40] VEBER, J. a kol. *Podnikání v malé a střední firmě*. Praha: VŠE, 2005. 95 s. ISBN 80-7079-707-X
- [41] VEJDĚLEK, J. *Jak zlepšit podnikové plánování*. Praha: Grada, 1999. 100 s. ISBN 80-7169-666-8

- [42] VLACHYNSKÝ, K. a kol. *Podnikové financie*. II.část. Bratislava: Súvaha, spol.s r.o., 1994. ISBN 80-88727-08-1
- [43] VOJÍK, V. *Vybrané kapitoly z managementu malých a středních podniků*. Praha: VŠE fakulta podnikohospodářská, 2002. 110 s. ISBN 80-245-0409-X
- [44] VOSOBA a kol. *Řízení firemních financí, aktivní využívání firemních zdrojů*. Praha: Ekopress 1998. 287 s. eISBN 80-86119-05-X
- [45] Agentura rozvoj podnikání Praha: Závěry I. Národní konference o malém a středním podnikání v České republice – leden 1998
- [46] DAVIDSON, R. A. *Comparison of small and medium sized enterprises in Europe and in the USA*, International Small Business Journal, London, Feb 2003, <http://proquest.umi.com>

Internetové zdroje:

- [47] www.cmzrb.cz
- [48] [www. mfcr.cz](http://www.mfcr.cz)
- [49] [www. mmr.cz](http://www.mmr.cz)
- [50] http://www.mpo.cz/CZ/Podpora_podnikani/Male_a_stredni_podnikani/default.htm
- [51] www.komora.cz/eu

PUBLIKACE

1. PASEKOVÁ, M. Vzdělávání v novém tisíciletí. Praha: *Hospodářské noviny – příloha Kariéra*, č. 23 (5. února 2001)
2. PASEKOVÁ, M., PAVELKOVÁ, D. Zlínská univerzita vstoupila do projektu rozvoje regionu. Praha: *Hospodářské noviny – příloha Kariéra*, 24. května 2001
3. PAVELKOVÁ, D., PASEKOVÁ, M. European Union Regional Training for Institution Building. In. *Teoretické aspekty veřejných financí - sborník ze 7. mezinárodní vědecké konference*. Praha: Vysoká škola ekonomická, fakulta financí a účetnictví, katedra veřejných financí, 30. – 31. březen 2001. ISBN 80-7083-547-8
4. PASEKOVÁ, M. *Proces účtování v podmínkách institucí veřejné správy*. Spoluaautor učebních textů Veřejné finance – 2001
5. PASEKOVÁ, M. *Základy účetnictví*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2001. s. 130. ISBN 80-7318-024-3
6. PAVELKOVÁ, D., HURTA, J., KRÁL, M., BÍLEK, L., HÝBLOVÁ, E., ZEMAN, V., PASEKOVÁ, M. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců. Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 2001
7. PAVELKOVÁ, D., PASEKOVÁ, M. Náklady kapitálu a finanční řízení podniku. In. *Finanční řízení podniků a finančních institucí - sborník ze 3. mezinárodní konference*. Ostrava: VŠB – TU, katedra financí, 11. – 12. září 2001. s. 361-366. ISBN 80-7078-923-9
8. PASEKOVÁ, M. Klasifikace majetku z hlediska funkce. In. *Setkání pracovníků kateder účetnictví VŠ, VOŠ a jejich spolupracovníků - sborník přednášek z mezinárodní konference*. Ostrava: VŠB – TU, katedra účetnictví, září 2001. ISBN 80-86122-92-2
9. PASEKOVÁ, M. New Directions in European education/Business Partnerships. In. *Global Business and Economic Development - sborník příspěvků z 6. mezinárodní konference*. Bratislava, Slovakia, The Faculty of Management, Comenius University, listopad 2001. ISBN 0-9660656-5-4
10. PASEKOVÁ, M. Opravná položka k nabytému majetku. In. *Výukové programy a nové trendy v oblasti účetní a auditorské teorie a praxe - sborník přednášek z pedagogické konference*. Praha: Vysoká škola ekonomická, fakulta financí a účetnictví, listopad 2001. s. 108-111. ISBN 80-245-0274-7

11. PASEKOVÁ, M., HÝBLOVÁ E. *Finanční účetnictví*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2002. s. 237. ISBN 80-7318-086-3.
12. PASEKOVÁ M., HÝBLOVÁ E., ŠNĚDAROVÁ M. *Finanční účetnictví – pracovní sešit*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2002. s. 110. ISBN 80-7318-093-6
13. PASEKOVÁ, M. Přechodné položky v českých účetních výkazech. In. *Ekonomické a adaptační procesy 2002 pro české průmyslové regiony před vstupem do EU - sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Ostrava: VŠB – TU, 3. – 4. září 2002. s. 66–68. ISBN 80-7329-006-5
14. PASEKOVÁ, M., Účtová osnova pro podnikatele, In. *2. pedagogická konference pořádaná VŠE v Praze dne 7. prosince 2002 – sborník příspěvků*. Praha: Vysoká škola ekonomická, fakulta financí a účetnictví, prosinec 2002. s. 34-37. ISBN 80-245-0494-4
15. PAVELKOVÁ, D., HURTA, J., KRÁL, M., BÍLEK, L., HÝBLOVÁ, E., ZEMAN, V., PASEKOVÁ, M. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců. Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 2002.
16. PASEKOVÁ, M. Uplatnění akruálního principu v účetnictví. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2002, 10. roč., č. 20, s. C 157–162, ISSN 1210-6739
17. PASEKOVÁ, M., Účetní uzávěrka a závěrka. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2002, 10 roč., č. 24, str. C 183–196. ISSN 1210-6739.
18. PASEKOVÁ, M., PAVELKOVÁ D. Financování malých a středních podniků. *E + M*, 2002, 5. roč. č.4. s. 56-61. ISSN 1212-3609
19. PASEKOVÁ, M., HÝBLOVÁ, E., The Financial Management of Small and Medium-Sized Enterprises. In. *Global Business and Economic Development - Strategies for Sustainable Globalization: Business Responses to Regional Demands Global Opportunities*, sborník přednášek z 7. mezinárodní konference. Bangkok, Thajsko: 11. – 14. leden 2003. s. 1349–1357. ISBN 0-960656-4-6
20. PASEKOVÁ, M. Malé a střední podniky v mikroekonomickém prostředí. In. *MendelNet 2002/3 - sborník příspěvků z konference studentů doktorského studia, 3. díl – Sekce financí a informatiky*. Brno: Mendelevo zemědělská a lesnická univerzita v Brně, leden 2003. s. 140–143. ISBN 80-7302-045-9 (soubor), ISBN 80-7302-048-3 (3. díl)
21. HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M. Tvorba a využití multimediálního CD Základy účetnictví, In. *Internet a konkurenceschopnost PC - sborník*

- přednášek z konference*. Zlín: UTB FAME, březen 2003. s. 153–155. ISBN 80-7318-112-6
22. PASEKOVÁ, M. Structure of Costs of Small and Medium Enterprises from Microeconomical Point of View. In. *Podniky v podmínkách procesu globalizace a integrace - sborník příspěvků z konference konané dne 24.-25. dubna 2003*. Polsko, Katowice 2003. s. 257-261. ISBN 83-88402-52-8
23. HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M. E-learningový kurz základy účetnictví v praxi. In. *eLearning ve vysokoškolském vzdělávání - sborník příspěvků z konference*. Zlín: Academia centrum UTB, FAME, červen 2003. s. 76–81. ISBN 80-7318-138-X
24. HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M. Interaktivní výukový nástroj pro předmět Základy účetnictví. In. *Finance a účetnictví ve vědě, výuce a praxi - sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Zlín: Academia centrum UTB, FaME, květen 2003. s. 55. ISBN 80-7318-130-4
25. PASEKOVÁ, M. Mikroekonomické podmínky existence malých a středních podniků. In. *Ekonomika a management 2003 – bez hranic - sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Praha: VŠE, fakulta podnikohospodářská, září 2003. s. 33. ISBN 80-239-1538-X
26. ŠNÉDAROVÁ, M., PASEKOVÁ, M. Testování znalostí z předmětu finanční účetnictví na vysoké škole. In. *Výuka a výzkum v odvětvových ekonomikách a podnikovém managementu na vysokých školách - sborník z vědecko-pedagogické konference s mezinárodní účastí*. Lázně Bohdaneč: Univerzita Pardubice, říjen 2003. s. 271-275. ISBN 80–7194-623-0
27. PASEKOVÁ, M. Harmonizace výkaznictví malých a středních podniků. In. *Předpoklady a podmínky zapojení ČR do Eurozóny – sborník příspěvků z konference*. Zlín: Academia centrum UTB FaME, prosinec 2003. ISBN 80-7318-160-6
28. SIKOROVÁ, E., PASEKOVÁ, M. Analýza právního a podnikatelského prostředí v podmínkách České republiky. *E + M*, 2003, 6. roč. č.4. s. 92-95. ISSN 1212-3609
29. RAŠKA, Z., PAVELKOVÁ, D., PASEKOVÁ, M. Role of Capital Markets at Companies Management in the Czech Economic Environment. In. *Modernity of industry and services – 2003 theory and practice - sborník příspěvků z konference*. Katowice, Polsko, 2003. ISBN 83-85587-12-8
30. PASEKOVÁ, M. *Základy účetnictví*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2003. s. 165. ISBN 80–7318–125–8

- 31.PASEKOVÁ, M. Aktiva a pasiva. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 9, s. C 59–64. ISSN 1210-6739
- 32.PASEKOVÁ, M. Metoda účetnictví 1. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 14-15, s. C 97–104. ISSN 1210-6739
- 33.PASEKOVÁ, M. Metoda účetnictví 2. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 16, s. C 105–112. ISSN 1210-6739
- 34.PASEKOVÁ M. Metoda účetnictví 3. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 17, s. C 119–124. ISSN 1210-6739
- 35.PASEKOVÁ M. Metoda účetnictví 4. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 18, s. C 125–129. ISSN 1210-6739
- 36.PASEKOVÁ M. Dlouhodobý majetek. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2003, 11 roč., č. 22, s. C 159–166. ISSN 1210-6739
- 37.PAVELKOVÁ,D., HURTA, J., KRÁL, M., BÍLEK, L., HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M., RAŠKA, Z., KNÁPKOVÁ, A., KOLČAVOVÁ, A. Ekonomické (hodnotové) procesy a konkurenceschopnost podniku - dílčí výzkumná zpráva CEZ: J22/98:265300021 Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců. Zlín: FaME UTB ve Zlíně, 2003.
- 38.PASEKOVÁ, M., HÝBLOVÁ E. *Základy účetnictví – multimediální pomůcka pro distanční vzdělávání* Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky, 2003. s. 24 + CD. ISBN 80-7318-141-X
- 39.PASEKOVÁ, M., DRÁBKOVÁ, L. HÝBLOVÁ, E., Financial Reporting of Small (Sized) Enterprises. In. *Proceedings of the 8th International Conference on Global Business&Economic Development: „Managinig Business in a Volatile Environment:Balacing Local and Global Challenge*.s. 1213 Guadalajara, Mexico, Thajsko, 7. – 10. leden 2004. ISBN 0-9747415-0-7
- 40.PASEKOVÁ, M., ŠNÉDAROVÁ, M. *Finanční účetnictví v příkladech 1.* díl. Zlín: FaME, UTB, 1. vydání 2004. ISBN 80 – 7318 – 199 – 1
- 41.PASEKOVÁ, M., ŠNÉDAROVÁ, M. *Finanční účetnictví v příkladech 2.* díl. Zlín: FaME, UTB, 1. vydání 2004. ISBN 80-7318-214-9
- 42.PASEKOVÁ, M. *Finanční účetnictví*. Zlín. FaME, UTB, 2. upravené vydání 2004. ISBN 80 – 7318 – 197 – 5
- 43.HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M. Využití výukových programů v distančním vzdělávání. In. *Distanční vzdělávání v České republice – současnost a budoucnost – sborník přednášek z III. Národní konference*.

Brno: Národní centrum distančního vzdělávání, 30. 6. – 2. 7. 2004. s.110 – 113. ISBN80-86302-02-4

- 44.PASEKOVÁ, M., ŠNĚDAROVÁ, M. Finanční účetnictví v testech. In. *E-learning ve vysokoškolském vzdělávání 2004 – sborník přednášek z konference*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 18. a 19. května 2004. s. 109 – 112. ISBN 80-7318-190-8
- 45.PASEKOVÁ, M. Goodwill a oceňovací rozdíl k nabytému majetku. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2004, 12. roč., č. 14-15, s. C 87–94. ISSN 1210-6739
- 46.ŠNĚDAROVÁ, M., PASEKOVÁ, M. How to evaluate Property and Liabilities in accounting. In. *Modernity of industry and services new challenges -sborník z mezinárodní vědecké konference*. Polsko: Katowice, 14. – 16. říjen 2004, str.116-121. ISBN 83-85587-15-2
- 47.PASEKOVÁ, M., OTRUSINOVÁ, M. Vymezení nákladů a výnosů a jejich zobrazení v účetních výkazech. In. *Účetnictví a účetní výkaznictví v ČR po vstupu do EU s dopadem do výuky – sborník z pedagogické konference*. Praha: VŠE, katedra finančního účetnictví, 20. listopad 2005, str. 110 – 120. ISBN 80-245-0771-4
- 48.SIKOROVÁ, E. BAŠTINCOVÁ, A. PASEKOVÁ, M. České účetnictví v kontextu světového vývoje včetně daňových aspektů a v návaznosti na vstup České republiky do Evropské Unie. *Acta academia karviniensia*, 2004, č. 2/2004 s. 144 -155. ISSN 1212-415X
- 49.PASEKOVÁ, M., OTRUSINOVÁ, M. Co lze vyčíst z účetních výkazů. In. *Účetnictví a daně po vstupu České republiky, Polské republiky a Slovenské republiky do EU – sborník z mezinárodní vědecké konference*. Ostrava: VŠB – TU, ekonomická fakulta, katedra účetnictví, únor 2005. s 87 – 93. ISBN 80-248-0762-9
- 50.PASEKOVÁ, M. *Základy účetnictví*. 3. vydání. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. s. 165. ISBN 80–7318–256-4
- 51.PASEKOVÁ, M. Mikroekonomické aspekty hospodaření malých a středních podniků. *E + M*, 2005, . roč. VIII, č.1/2005. s. 6 - 12. ISSN 1212-3609
- 52.OTRUSINOVÁ, M.,PASEKOVÁ, M. Archivace a skartace účetních písemností účetních jednotek v praxi. *Účetnictví v praxi*, 2005, 9. roč. IX, č. 3/2005, s.14 – 16. ISSN 1211-7307
- 53.PASEKOVÁ, M. OTRUSINOVÁ, M. Determinace cenných papírů v účetnictví dní. In. *Finance a účetnictví ve vědě, výuce a praxi - sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Zlín: Academia centrum UTB, duben 2005. s. 138 v plném znění na CD 17 stran. ISBN 80-7318-288-2

54. HÝBLOVÁ, E., PASEKOVÁ, M. The Ability of Accounting Information to Express the Evaluation of Financial Positions and an Enterprise's Performance. In. *Proceedings of the 9th International Conference on Global Business and Economic Development: „Management Challenges in Times of Global Change and Uncertainty“*. Seoul, Korea, May 25-28, 2005. p. 1792 – 1795. ISBN 978-0-9747415-4-3
55. PASEKOVÁ, M., OTRUSINOVÁ, M. Účetní doklady a jejich použití v praxi. *Účetnictví v praxi*, 2005, 9. roč. IX, č. 5/2005, s.15-19. ISSN 1211-7307
56. PASEKOVÁ, M., Oceňování cenných papírů k rozvahovému dni – 1. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2005, 13 roč., č. 9, s. C 35 - 38. ISSN 1210-6739
57. PASEKOVÁ, M., Oceňování cenných papírů k rozvahovému dni – 2. část. *Daňová a hospodářská kartotéka*, 2005, 13 roč., č. 10, s. C 32 - 38. ISSN 1210-6739

CURRICULUM VITAE

Osobní data

Příjmení, jméno, titul	Paseková Marie, Ing.
Rodné jméno	Mlynářová
Datum a místo narození	12.7.1960, Zlín
Bydliště	Benešovo nábřeží 3745, 760 01 Zlín 1

Vzdělání

VŠ: 1986 - Vysoká škola ekonomická v Praze, obchodní fakulta, obor - ekonomika vnitřního obchodu.

Postgraduální studium 1995 - pedagogické minimum, VUT v Brně, fakulta elektroniky a informatiky.

The Association of Chartered Certified Accountants, Ministerstvo financí České republiky, Certificate in International Financial Reporting Standards, 2004

Jazykové znalosti

Angličtina – aktivně

Ruština – pasivně

Němčina - pasivně

Průběh zaměstnání

1979 – 1991	Potraviny Brno, závod 06-05 Zlín	personální referent, metodik informační soustavy
1991 – 1992	mateřská dovolená	účetní poradce, živnostenský list
1992 – 1994	SPŠ Zlín	učitelka odborných předmětů
1994 – 2000	ISŠT Zlín	učitelka odborných předmětů
2000 – dosud	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, fakulta managementu a ekonomiky, ústav financí a účetnictví	odborná asistentka

Pedagogická, vědecko-výzkumná činnost

Pedagogická

přednášky a semináře Finanční účetnictví

přednášky a semináře Základy účetnictví

přednášky a semináře Mezinárodní účetní standardy

Vědecko-výzkumná práce

- zodpovědná řešitelka projektu Solidaridad, program Sokrates, Comenius, action 1, 1997 – 1998
- zodpovědná řešitelka projektu CA1-98-II-50 Globalization - European Challenges, program Sokrates, Comenius, 1999 – 2000
- spoluřešitelka projektu EURTIB – program Leonardo da Vinci CZ/99/1/082608/PI/I.1.1.b/FPC European Union Regional Training for Institution Building Course“, (2000-2001)
- spoluřešitelka úkolu MSM 265300021: "Výzkum konkurenční schopnosti českých průmyslových výrobců", vedoucí týmu pro oblast Ekonomické (hodnotové) procesy (1999-2004)
- spoluřešitelka projektu FRVŠ č.j. Fondu 3/2002. „Tvorba a využití multimediálních CD pro kurz Základy účetnictví“
- řešitelka projektu FRVŠ č. j. F5 2571/2003. „Tvorba a využití multimedializace pro kurz Finanční účetnictví“

Stáže a studijní pobyty:

- VŠE Praha, kurz Manažerské účetnictví, duben 1992
- Bata Junior Achievement, Praha, Applied Economy, srpen 1993
- Liberální institut, Praha, Ekonomie pro učitele budoucích manažerů, srpen 1994
- Institut Enseniament Secundari, “Manuel Sanchis Guarner” de Silla, Valencia , Španělsko (duben 1998)
- Escola Secundaria, Dr. Jaime Magalhaes Lima, Aveiro, Portugalsko (květen 1999)
- Comenius project GB41189 New Directions for School-Business Partnerships, Rotterdam, Holandsko (duben 2000)
- Liceo Scientifico G. Tarantino, Gravina, Itálie (říjen 2000)
- Universita v Klagenfurtu, Rakousko (únor 2001)
- Pohjois – Savo Polytechnic, Varkaus, Finsko (březen 2001)

PŘÍLOHA Č. 1

VÝVOJ MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ PODLE ODVĚTVÍ

Průmysl

Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků v průmyslu v roce 2003 se zvýšil proti roku 2002 o 3 015 podniků, tj. o 1,95 %.

Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích v průmyslu vzrostl v roce 2003 proti roku 2002 o 14 tis., tj. o 2,17 %. Podíl počtu zaměstnanců v malých a středních podnicích v průmyslu na počtu zaměstnanců v průmyslu celkem v ČR v roce 2003 vzrostl proti roku 2002 o 1,78 procentního bodu.

Výkony malých a středních podniků v průmyslu se v roce 2003 proti roku 2002 zvýšily o 79 361 mil. Kč, tj. o 9,51 %. Podíl výkonů v malých a středních podnicích v průmyslu na výkonech v průmyslu celkem v ČR vzrostl meziročně o 0,58 procentního bodu.

Účetní přidaná hodnota vytvořená v malých a středních podnicích v průmyslu se v roce 2003 zvýšila proti roku 2002 o 22 220 mil. Kč, tj. o 9,51 %. Podíl účetní přidané hodnoty vytvořené v malých a středních podnicích v průmyslu na účetní přidané hodnotě vytvořené v průmyslu celkem v ČR vzrostl meziročně o 0,52 procentního bodu.

Mzdové náklady bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků v průmyslu vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 8 131 mil. Kč, tj. o 8,19 %. Podíl mzdových nákladů bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků v průmyslu na mzdových nákladech bez ostatních osobních nákladů v průmyslu celkem v ČR vzrostl v roce 2003 o 1,57 procentního bodu.

Investice celkem včetně pozemků malých a středních podniků v průmyslu vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 3 913 mil. Kč, tj. o 7,53 %. Podíl investic celkem včetně pozemků malých a středních podniků v průmyslu na investicích celkem včetně pozemků v průmyslu celkem v ČR vzrostl v roce 2003 o 0,54 procentního bodu.

Stavebnictví

Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků ve stavebnictví v roce 2003 se zvýšil proti roku 2002 o 19 506 podniků, tj. o 25,74 %.

Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích ve stavebnictví se v roce 2003 proti roku 2002 nezměnil. Podíl počtu zaměstnanců v malých a středních podnicích ve stavebnictví na počtu zaměstnanců ve stavebnictví celkem v ČR v roce 2003 vzrostl proti roku 2002 o 0,72 procentního bodu.

Výkony malých a středních podniků ve stavebnictví se v roce 2003 zvýšily proti roku 2002 o 43 187 mil. Kč, tj. o 18,01 %. Podíl výkonů v malých a středních podnicích ve stavebnictví na výkonech ve stavebnictví celkem v ČR vzrostl meziročně o 0,23 procentního bodu.

Účetní přidaná hodnota vytvořená v malých a středních podnicích ve stavebnictví se v roce 2003 zvýšila proti roku 2002 o 8 645 mil. Kč, tj. o 15,15 %. Podíl účetní přidané hodnoty vytvořené v malých a středních podnicích ve stavebnictví na účetní přidané hodnotě vytvořené ve stavebnictví celkem v ČR klesl meziročně o 0,35 procentního bodu.

Mzdové náklady bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků ve stavebnictví vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 2 023 mil. Kč, tj. o 7,04 %. Podíl mzdových nákladů bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků ve stavebnictví na mzdových nákladech bez ostatních osobních nákladů ve stavebnictví celkem v ČR vzrostl v roce 2003 o 0,21 procentního bodu.

Investice celkem včetně pozemků malých a středních podniků ve stavebnictví vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 77 mil. Kč, tj. o 0,99 %. Podíl investic celkem včetně pozemků malých a středních podniků ve stavebnictví na investicích celkem včetně pozemků ve stavebnictví celkem v ČR klesl v roce 2003 o 5,46 procentního bodu.

Obchod

Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků v obchodu v roce 2003 se zvýšil proti roku 2002 o 11 789 podniků, tj. o 4,95 %.

Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích v obchodu vzrostl v roce 2003 proti roku 2002 o 21 tis., tj. o 5,02 %. Podíl počtu zaměstnanců v malých a středních podnicích v obchodu na počtu zaměstnanců v obchodu celkem v ČR v roce 2003 klesl proti roku 2002 o 2,21 procentního bodu.

Výkony malých a středních podniků v obchodu se v roce 2003 zvýšily proti roku 2002 o 32 150 mil. Kč, tj. o 7,19 %. Podíl výkonů v malých a středních podnicích v obchodu na výkonech v obchodu celkem v ČR klesl meziročně o 2,71 procentního bodu.

Účetní přidaná hodnota vytvořená v malých a středních podnicích v obchodu se v roce 2003 zvýšila proti roku 2002 o 22 345 mil. Kč, tj. o 11,88 %. Podíl účetní přidané hodnoty vytvořené v malých a středních podnicích v obchodu na účetní přidané hodnotě vytvořené v obchodu celkem v ČR klesl meziročně o 1,96 procentního bodu.

Mzdové náklady bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků v obchodu vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 6 072 mil. Kč, tj. o 8,47 %. Podíl mzdových nákladů bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků v obchodu na mzdových nákladech bez ostatních osobních nákladů v obchodu celkem v ČR klesl v roce 2003 o 2,27 procentního bodu.

Investice celkem včetně pozemků malých a středních podniků v obchodu vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 3 232 mil. Kč, tj. o 8,73 %. Podíl investic celkem včetně pozemků malých a středních podniků v obchodu na investicích celkem včetně pozemků v obchodu celkem v ČR klesl v roce 2003 o 9,99 procentního bodu.

Služby

Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků ve službách v roce 2003 se zvýšil proti roku 2002 o 125 732 podniků, tj. o 66,26 %.

Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích ve službách vzrostl v roce 2003 proti roku 2002 o 27 tis. tj. o 8,68 %. Podíl počtu zaměstnanců v malých a středních podnicích ve službách na počtu zaměstnanců ve službách celkem v ČR v roce 2003 vzrostl proti roku 2002 o 0,88 procentního bodu.

Výkony malých a středních podniků ve službách se v roce 2003 zvýšily proti roku 2002 o 23 438 mil. Kč, tj. o 5,43 %. Podíl výkonů v malých a středních podnicích ve službách na výkonech ve službách celkem v ČR klesl meziročně o 0,33 procentního bodu.

Účetní přidaná hodnota vytvořená v malých a středních podnicích ve službách se v roce 2003 zvýšila proti roku 2002 o 7 668 mil. Kč, tj. o 4,52 %. Podíl účetní přidané hodnoty vytvořené v malých a středních podnicích ve službách na účetní přidané hodnotě vytvořené ve službách celkem v ČR klesl meziročně o 0,98 procentního bodu.

Mzdové náklady bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků ve službách vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 5 823 mil. Kč, tj. o 9,99 %. Podíl mzdových nákladů bez ostatních osobních nákladů malých a středních podniků ve službách na mzdových nákladech bez ostatních osobních nákladů ve službách celkem v ČR vzrostl v roce 2003 o 0,32 procentního bodu.

Investice celkem včetně pozemků malých a středních podniků ve službách vzrostly v roce 2003 proti roku 2002 o 31 564 mil. Kč, tj. o 88,15 %. Podíl investic celkem včetně pozemků malých a středních podniků ve službách na investicích celkem včetně pozemků ve službách celkem v ČR vzrostl v roce 2003 o 2,34 procentního bodu.

PŘÍLOHA Č. 2

PODROBNÝ PŘEHLED STATISTICKÝCH ÚDAJŮ MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ

(data jsou uvedena za podnikatelskou sféru ČR)

Tabulka 2-1: Počet ekonomicky aktivních malých a středních podniků
(propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Počet podniků			Podíl počtu MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	25 641	131 608	157 249	99,41
Stavebnictví	6 517	88 756	95 273	99,93
Obchod	55 250	194 857	250 107	99,95
Pohostinství	4 689	47 639	52 328	99,96
Doprava	5 173	40 531	45 704	99,79
Peněžnictví	901	28 998	29 899	99,90
Služby	46 691	268 791	315 482	99,96
Zemědělství	3 578	39 167	42 745	98,94
Celkem	148 440	840 347	988 787	99,81

Tabulka 2-2: Počet zaměstnanců v malých a středních podnicích (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Počet zaměstnanců			Podíl zaměstnanců v MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	543	115	658	49,70
Stavebnictví	128	50	178	80,18
Obchod	294	145	439	80,40
Pohostinství	45	64	109	89,34
Doprava	61	27	88	29,93
Peněžnictví	11	4	15	21,74
Služby	252	86	338	81,45
Zemědělství	120	16	136	85,00
Celkem	1 454	507	1 961	62,21

Tabulka 2-3: Výkony malých a středních podniků (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Výkony (mil. Kč)			Podíl výkonů MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	779 070	135 010	914 080	35,37
Stavebnictví	224 456	58 490	282 946	67,02
Obchod	382 763	96 321	479 084	84,35
Pohostinství	30 116	52 507	82 623	87,70
Doprava	148 566	55 630	204 196	45,76
Peněžnictví	27 931	14 482	42 413	24,75
Služby	353 182	101 949	455 131	86,08
Zemědělství	86 827	27 812	114 639	84,32
Celkem	2 032 911	542 201	2 575 112	52,01

Tabulka 2-4: Účetní přidaná hodnota vytvořená v malých a středních podnicích (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Účetní přidaná hodnota (mil. Kč)			Podíl účetní přidané hodnoty v MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	220 308	35 535	255 843	37,52
Stavebnictví	52 608	13 086	65 694	72,52
Obchod	168 392	42 050	210 442	83,22
Pohostinství	11 096	12 305	23 401	84,01
Doprava	27 937	15 751	43 688	26,25
Peněžnictví	7 590	10 896	18 486	16,49
Služby	121 002	56 160	177 162	81,02
Zemědělství	25 035	8 573	33 608	82,64
Celkem	633 968	194 356	828 324	52,06

Tabulka 2-5: Mzdové náklady bez ostatních osobních nákladů v malých a středních podnicích (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Mzdové náklady bez OON (mil. Kč)			Podíl mzdových nákladů bez OON v MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	94 626	12 819	107 445	43,39
Stavebnictví	23 417	7 356	30 773	73,22
Obchod	63 243	14 514	77 757	80,73
Pohostinství	5 600	4 806	10 406	82,57
Doprava	12 054	3 333	15 387	24,80
Peněžnictví	4 908	470	5 378	20,55
Služby	54 373	9 745	64 118	81,93
Zemědělství	16 995	1 917	18 912	83,61
Celkem	275 216	54 960	330 176	56,18

Tabulka 2-6: Investice (včetně pozemků) v malých a středních podnicích (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	Investice (včetně pozemků) (mil. Kč)			Podíl investic v MSP na celkovém počtu podniků v ČR v %
	právnícké osoby 0–249 zam.	fyzické osoby 0–249 zam.	celkem MSP	
Průmysl	51 378	4 483	55 861	30,80
Stavebnictví	6 560	1 266	7 826	65,18
Obchod	32 159	8 093	40 252	68,76
Pohostinství	3 057	2 079	5 136	86,55
Doprava	11 749	5 304	17 053	25,88
Peněžnictví	4 106	1 075	5 181	32,75
Služby	59 969	7 401	67 370	91,09
Zemědělství	12 553	2 382	14 935	84,78
Celkem	181 531	32 083	213 614	49,55

Tabulka 2-7: Srovnání výkonů a účetní přidané hodnoty na 1 zaměstnance v MSP s výkony a účetní přidanou hodnotou na 1 zaměstnance ve velkých podnicích v roce 2003 (propočty MPO z údajů ČSÚ)

2003	výkony na 1 zaměstnance v MSP	výkony na 1 zaměstnance ve velkých podnicích	úč. př. hodnota na 1 zaměstnance v MSP	úč. př. hodnota na 1 zaměstnance ve velkých podnicích
	(Kč)	(Kč)	(Kč)	(Kč)
Průmysl	1 389 179	2 507 713	388 819	639 808
Stavebnictví	1 589 584	3 164 273	369 067	565 886
Obchod	1 091 308	830 850	479 367	396 701
Pohostinství	758 009	891 615	214 688	342 615
Doprava	2 320 409	1 175 005	496 455	595 913
Peněžnictví	2 827 533	2 387 759	1 232 400	1 733 815
Služby	1 346 541	955 571	524 148	539 117
Zemědělství	842 934	888 333	247 118	294 167
Celkem	1 313 163	1 994 749	422 399	640 527

Výkony na 1 zaměstnance v MSP jsou ve službách, peněžnictví, dopravě a obchodu vyšší než výkony na 1 zaměstnance ve velkých podnicích. Účetní přidaná hodnota na 1 zaměstnance v MSP je v obchodu vyšší než účetní přidaná hodnota na 1 zaměstnance ve velkých podnicích. Naopak je tomu např. v průmyslu a stavebnictví.

Tabulka 2-8: Zahraníční obchod podle velikostí podniků v roce 2003

Počet zaměstnanců podniku v roce 2003	Vývoz. objem	Podíl na celkové m vývozu	Rozdíl podílů proti r. 2002	Dovoz objem	Podíl na celkové m dovozu	Změna podílu proti r. 2002
	(mil. Kč)	%	procent. body	(mil. Kč)	%	procent. body
Fyzické osoby 0-249	36 006	2,6	-0,6	52 065	3,6	-0,6
Právníkové osoby						
z toho 0 - 49	157 502	11,5	0,0	317 633	22,0	0,6
50 - 249	273 565	19,9	0,1	348 189	24,2	0,2
250 a více	904 737	66,0	0,5	723 315	50,2	-0,2
Celkem	1 371 810	100,00	0,00	1 441 202	100,00	0,00
MSP 0-249	467 073	34,0	-0,5	717 887	49,8	0,2

Zpřesněné údaje za rok 2002 uzávěrky k 16. 7. 2003

Údaje za rok 2003 jsou zpřesněné podle uzávěrky k 17. 2. 2004

Tabulka 2-9: Podíl MSP na vybraných makroekonomických ukazatelích v %

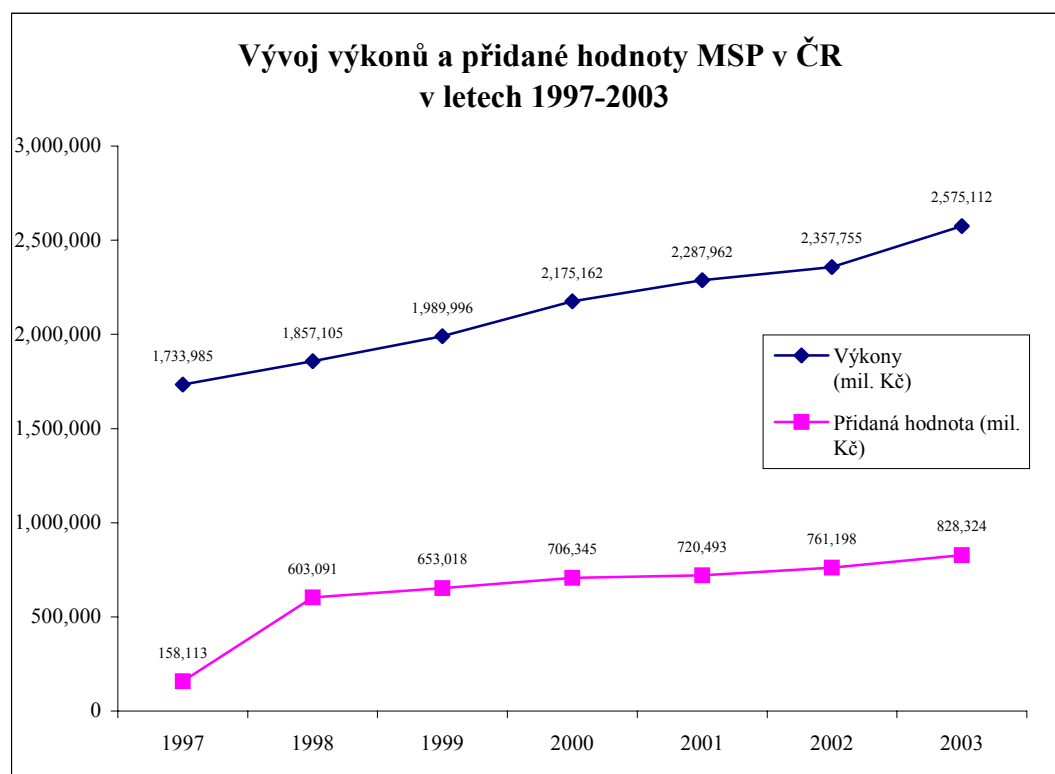
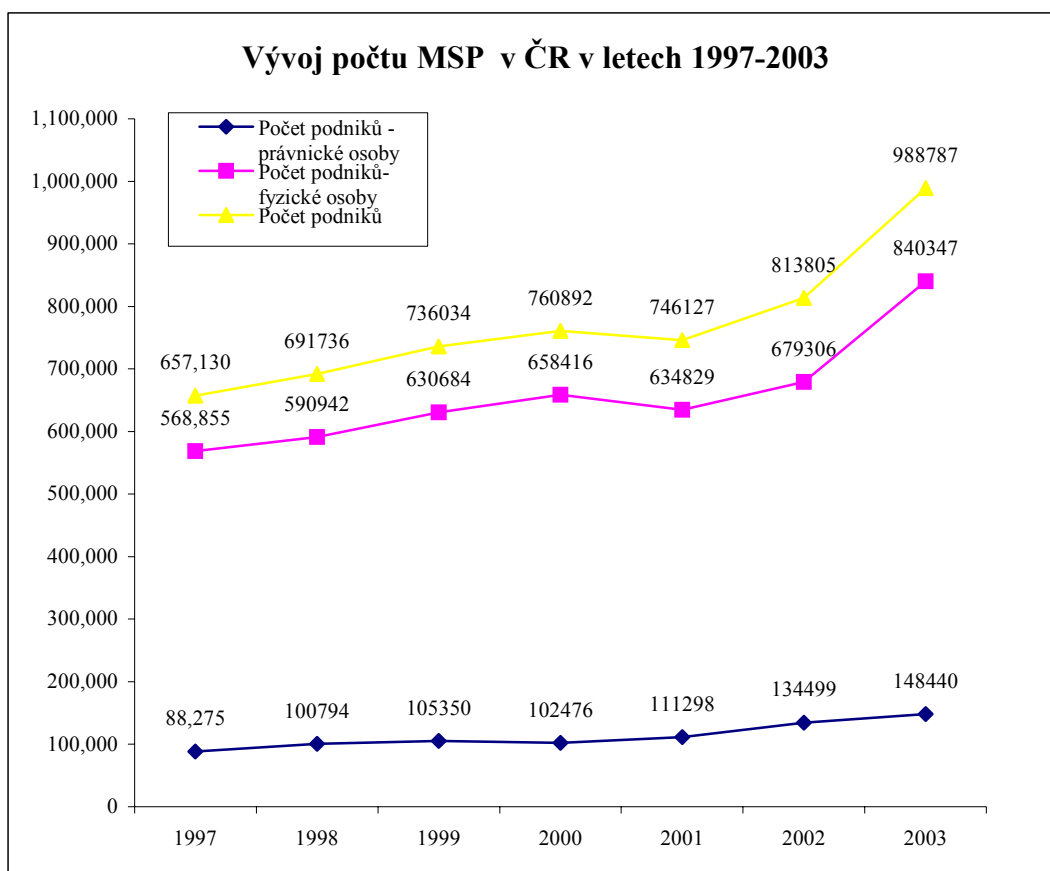
Ukazatel	Rok						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet podniků	99,77	99,78	99,80	99,81	99,81	99,79	99,81
Počet zaměstnanců	59,82	56,35	59,12	59,47	59,73	60,94	62,21
Výkony	52,91	51,73	53,34	52,85	51,44	52,02	52,01
Přidaná hodnota	57,36	51,35	53,03	52,60	51,33	52,69	52,06
Mzdové náklady (bez OON)	1)	1)	54,69	54,67	55,72	55,50	56,18
Investice	1)	1)	41,66	40,56	37,81	44,52	49,55
Vývoz	36,40	36,25	36,54	36,15	35,74	34,16	34,0
Dovoz	48,00	48,84	50,74	49,43	47,12	50,33	49,8
HDP	1)	1)	34,78	34,82	33,57	37,16	1)

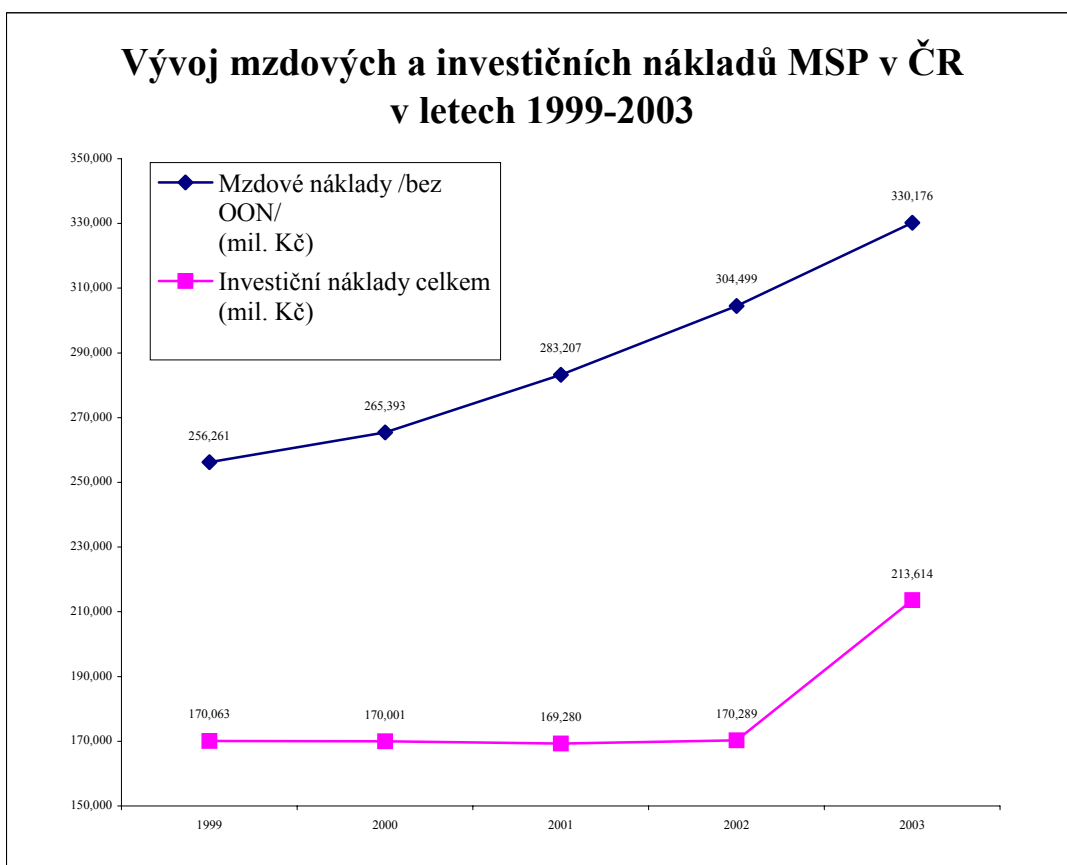
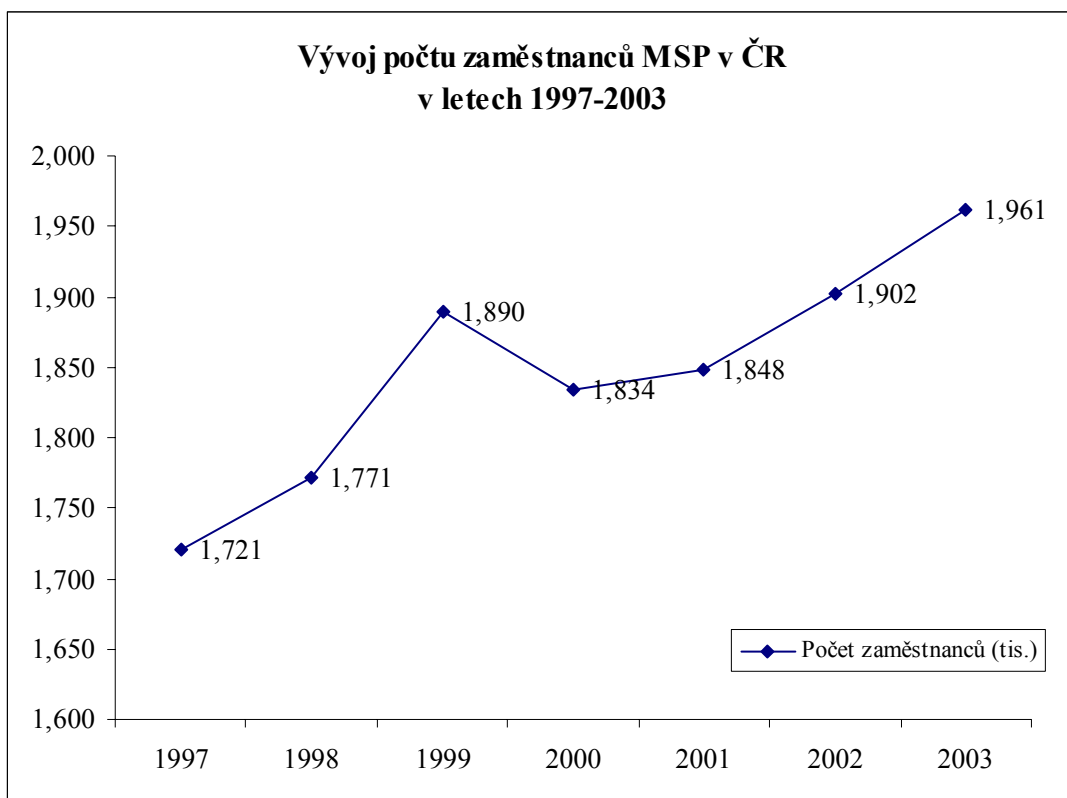
ukazatel HDP podle údajů ČSÚ;

ostatní podíly jsou propočty MPO z údajů ČSÚ

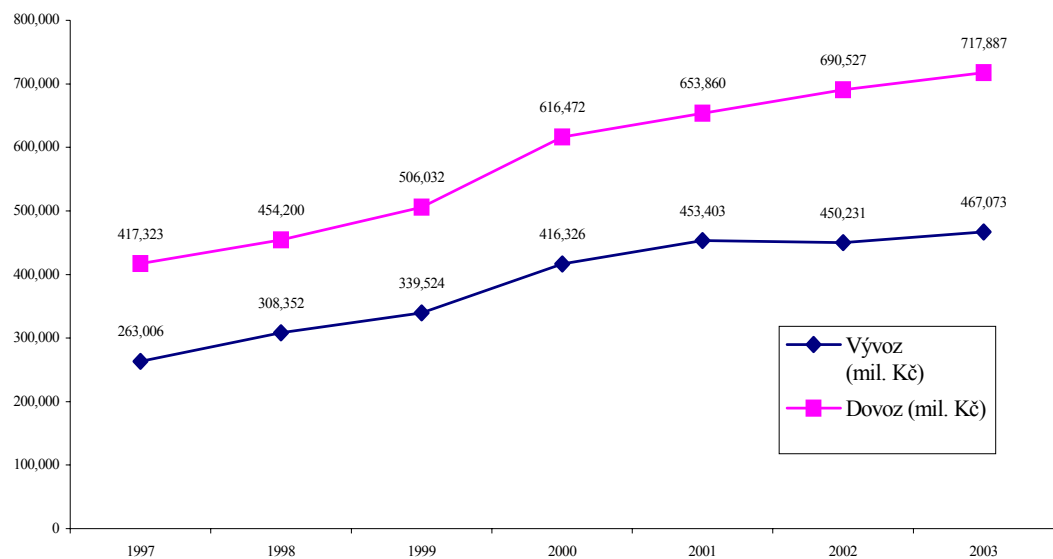
¹⁾ ukazatel za MSP nebyl ČSÚ vykázan

Grafické znázornění vývoje ekonomických ukazatelů MSP

Vývoj zahraničního obchodu MSP v ČR v letech 1997-2003

PŘÍLOHA Č. 3

Časové průběhy statistických odhadů střední hodnoty a směrodatné odchylky poměrových ukazatelů

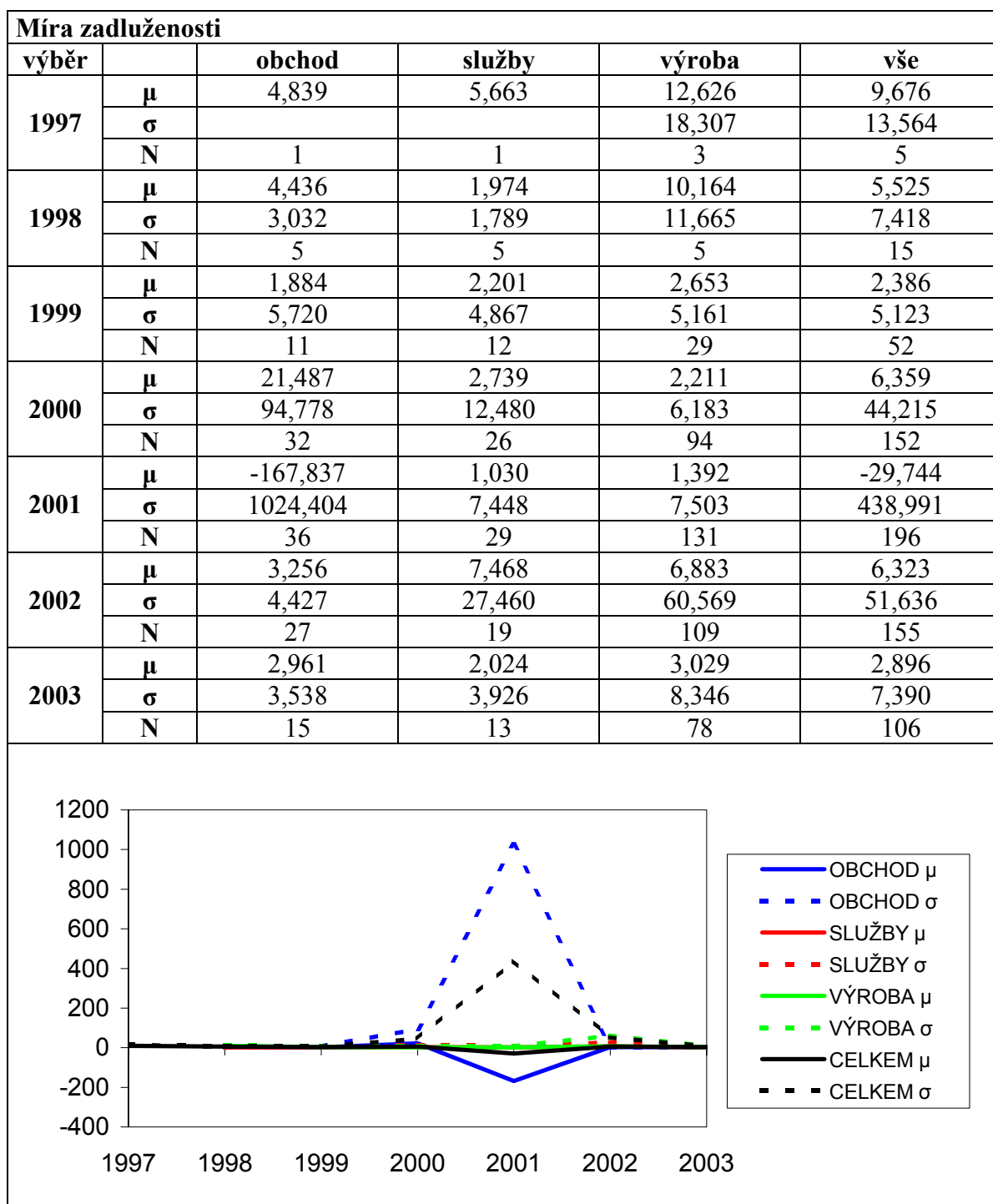
Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatelů zadluženosti v jednotlivých letech

Tabulka 3-1

Celková zadluženost					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	0,825	0,850	0,763	0,793
	σ			0,192	0,142
	N	1	1	3	5
1998	μ	0,731	0,513	0,709	0,651
	σ	0,191	0,307	0,274	0,263
	N	5	5	5	15
1999	μ	0,775	0,579	0,639	0,654
	σ	0,272	0,323	0,271	0,286
	N	11	12	29	52
2000	μ	0,710	0,627	0,627	0,644
	σ	0,236	0,307	0,293	0,285
	N	32	26	94	152
2001	μ	0,657	0,546	0,582	0,591
	σ	0,241	0,291	0,284	0,279
	N	36	29	131	196
2002	μ	0,583	0,483	0,586	0,573
	σ	0,237	0,304	0,282	0,278
	N	27	19	109	155
2003	μ	0,519	0,512	0,562	0,550
	σ	0,299	0,431	0,254	0,285
	N	15	13	78	106

Časový průběh vykazuje slabý rovnoměrný pokles odhadu střední hodnoty pro všechny sledované obory činnosti. Odhady směrodatných odchylek jsou trvale poměrně nízké.

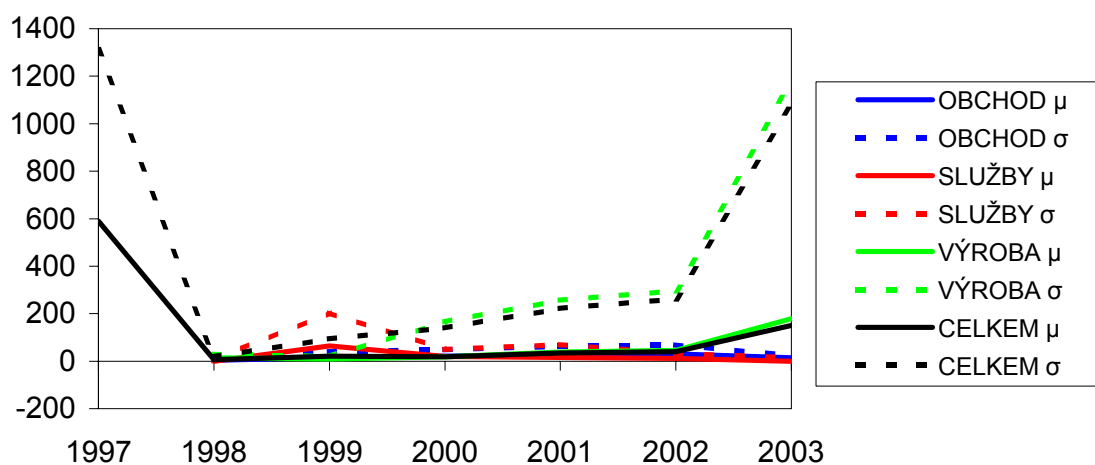
Tabulka 3-2

Z grafu je patrné silné zvýšení odhadu směrodatné odchylky v oblasti obchodu v roce 2001. Původ tohoto nárůstu nebyl určen.

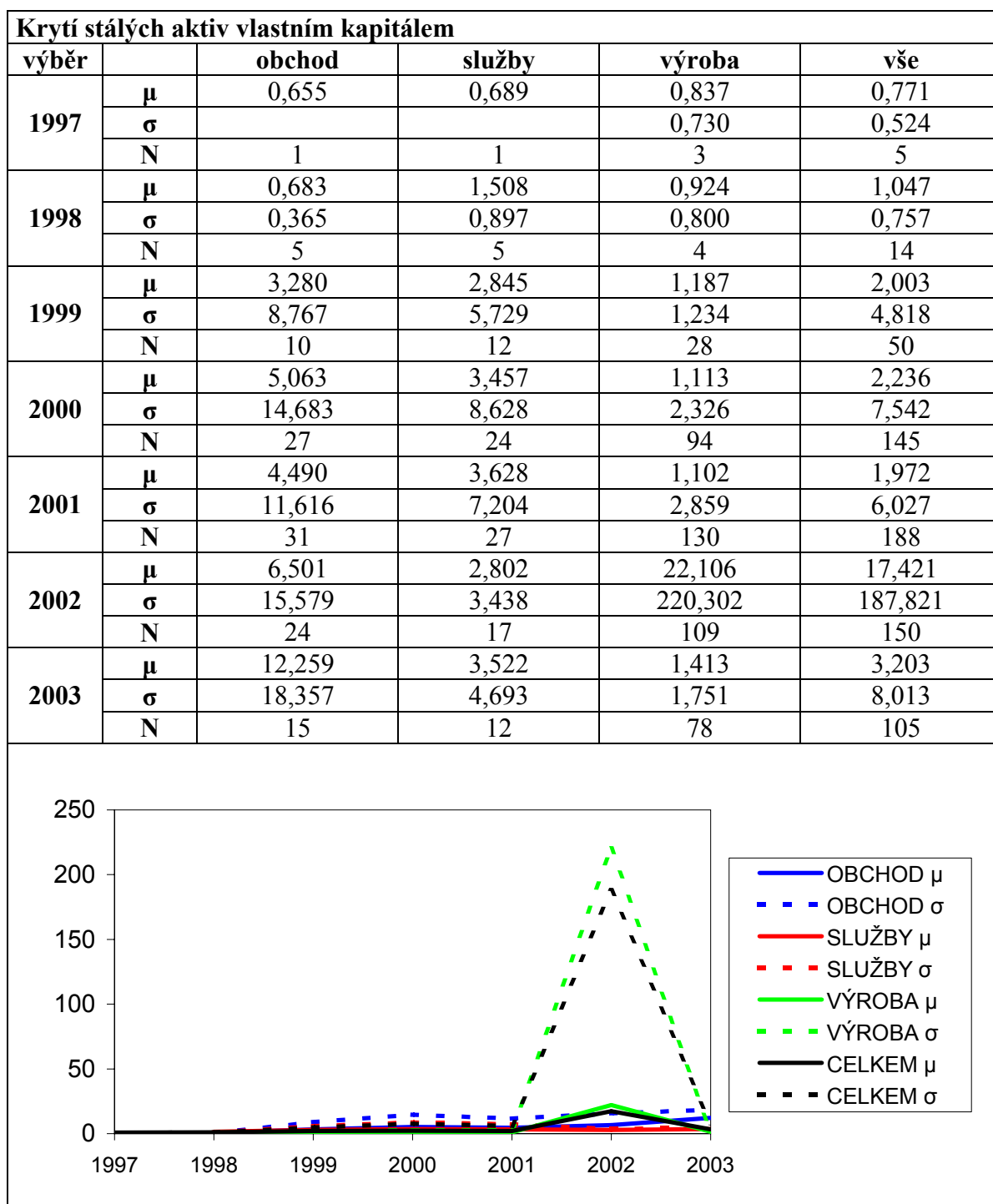
Tabulka 3-3

Úrokové zatížení					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	1,111	6,837	979,894	589,526
	σ			1696,058	1313,026
	N	1	1	3	5
1998	μ	2,880	-0,159	14,496	6,413
	σ	2,290	5,913	28,635	18,143
	N	4	4	5	13
1999	μ	16,150	64,465	8,597	21,520
	σ	39,558	203,248	19,550	94,000
	N	7	9	27	43
2000	μ	20,925	20,291	18,169	18,891
	σ	47,423	49,034	164,801	140,175
	N	16	18	80	114
2001	μ	28,988	16,279	39,099	34,856
	σ	62,451	68,957	256,692	222,059
	N	23	19	115	157
2002	μ	31,114	11,924	44,822	40,058
	σ	68,408	32,602	296,208	262,544
	N	16	11	95	122
2003	μ	14,057	-0,683	179,253	150,145
	σ	24,341	14,428	1176,728	1073,580
	N	7	7	69	83

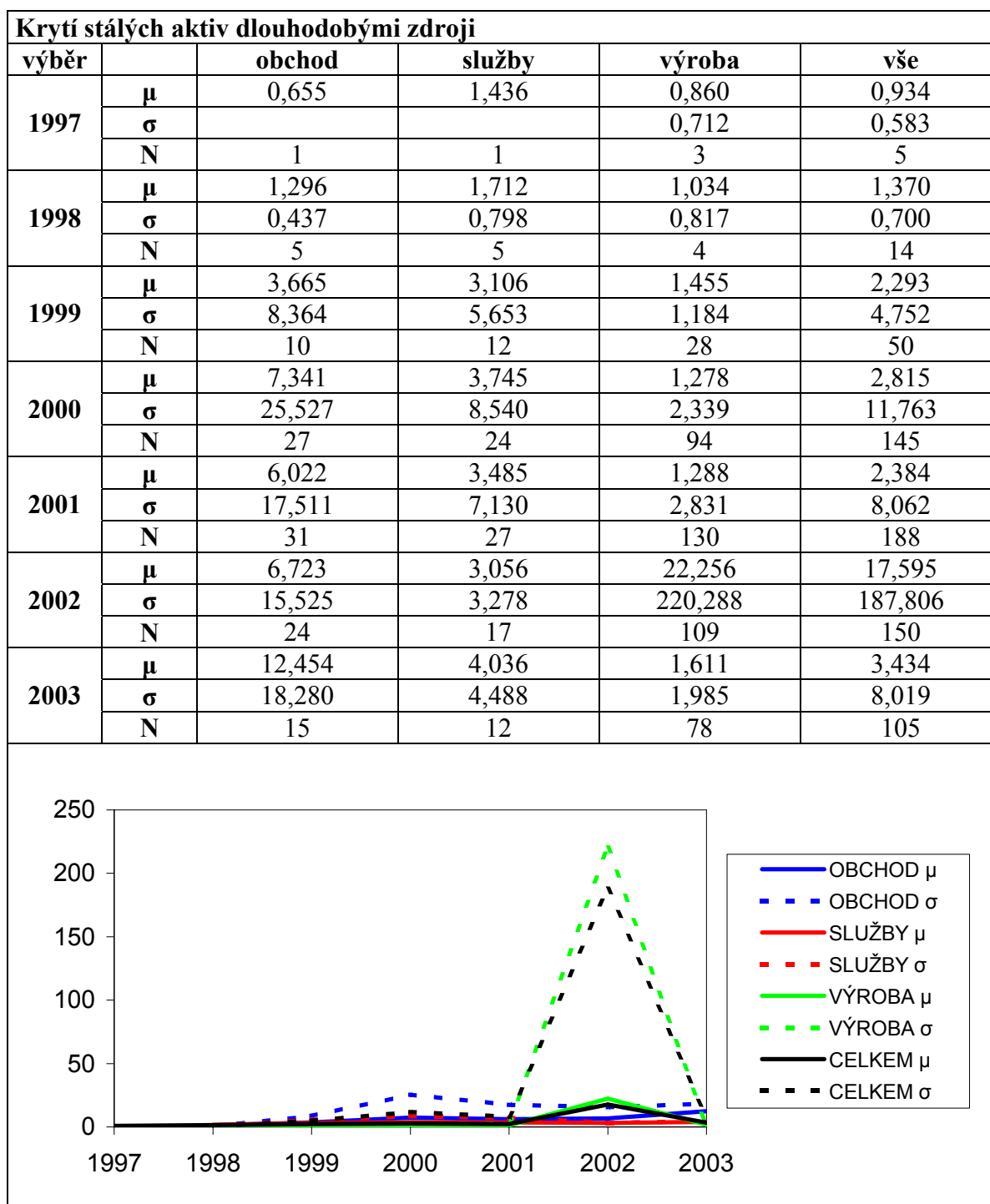
Významná je jen velká hodnota odhadu směrodatné odchylky v oblasti výroby v roce 2003. Původ nárůstu nebyl určen.

Tabulka 3-4

Významná je zvýšená hodnota odhadu směrodatné odchylky v obchodě v roce 2002. Původ nárůstu nebyl určen, ale může mít souvislost s makroekonomickými vlivy, protože se jedná o oblast s nejvyššími investičními nároky.

Tabulka 3-5

Významná je zvýšená hodnota odhadu směrodatné odchylky v obchodě v roce 2002. Původ nárůstu nebyl určen, ale může mít souvislost s makroekonomickými vlivy, protože se jedná o oblast s nejvyššími investičními nároky.

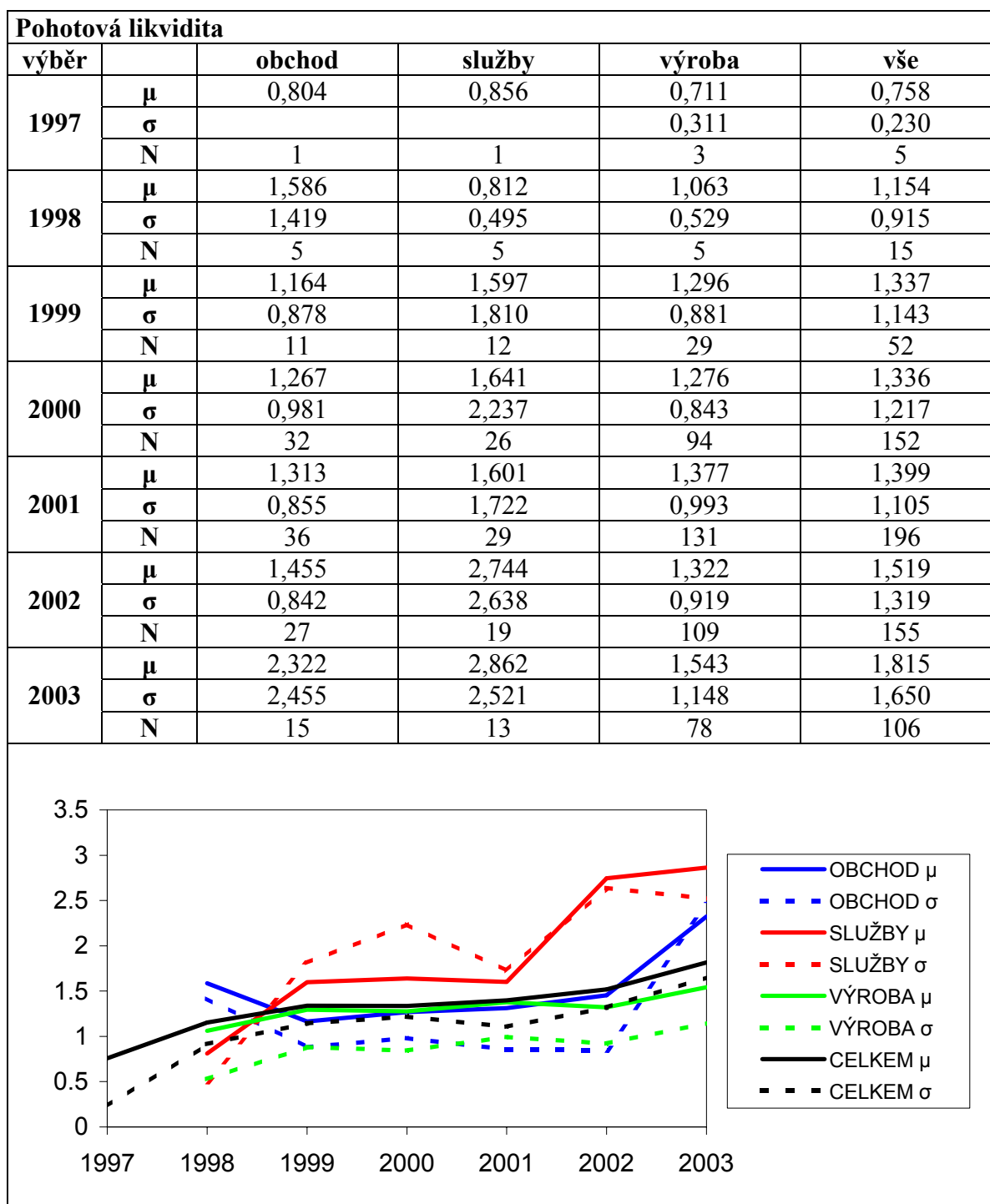
Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatelů likvidity v jednotlivých letech

Tabulka 3-6

Běžná likvidita					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	0,922	1,068	1,098	1,057
	σ			0,165	0,139
	N	1	1	3	5
1998	μ	3,776	1,071	1,459	2,102
	σ	3,908	0,564	0,784	2,482
	N	5	5	5	15
1999	μ	2,860	1,886	2,227	2,282
	σ	3,018	1,931	1,670	2,057
	N	11	12	29	52
2000	μ	2,059	1,934	2,202	2,126
	σ	1,755	2,181	1,846	1,879
	N	32	26	94	152
2001	μ	2,073	1,980	2,257	2,182
	σ	1,509	1,673	1,618	1,602
	N	36	29	131	196
2002	μ	2,394	3,141	2,234	2,373
	σ	1,807	2,875	1,721	1,919
	N	27	19	109	155
2003	μ	3,662	3,090	2,453	2,702
	σ	4,510	2,445	1,797	2,441
	N	15	13	78	106

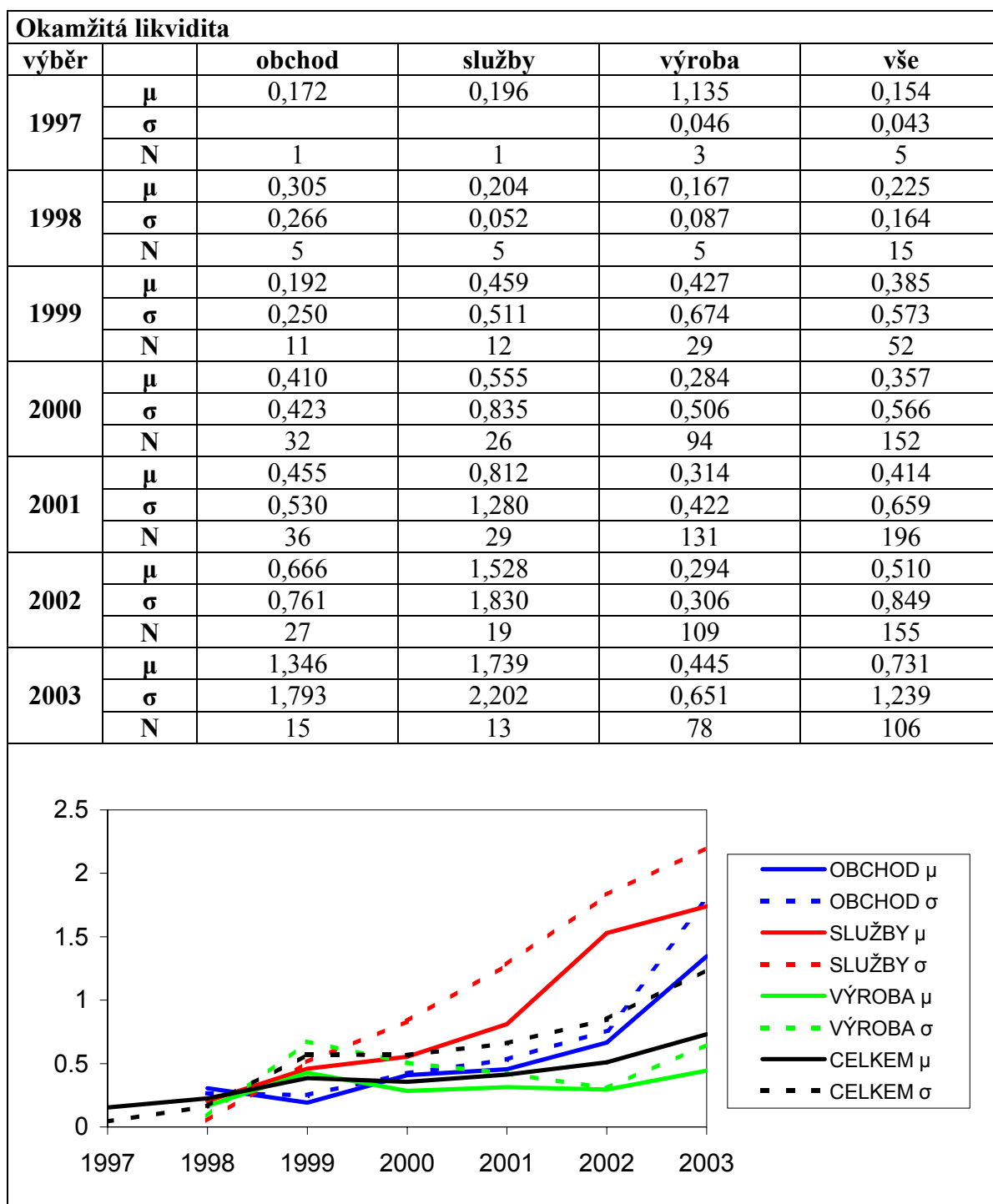
Průběh veličin nevykazuje zřejmé tendence vývoje. Odhad směrodatné odchylky poněkud vzrostl v oblasti obchodu v roce 2003.

Tabulka 3-7

Ukazatel vykazuje tendenci mírného růstu ve všech oborech činnosti. Patrná je poměrně velká hodnota odhadu směrodatné odchylky v oblasti služeb.

Tabulka 3-8

Ukazatel vykazuje tendenci mírného růstu, a to zejména v oboru služeb. Patrná je poměrně velká hodnota odhadu směrodatné odchylky opět v oboru služeb.

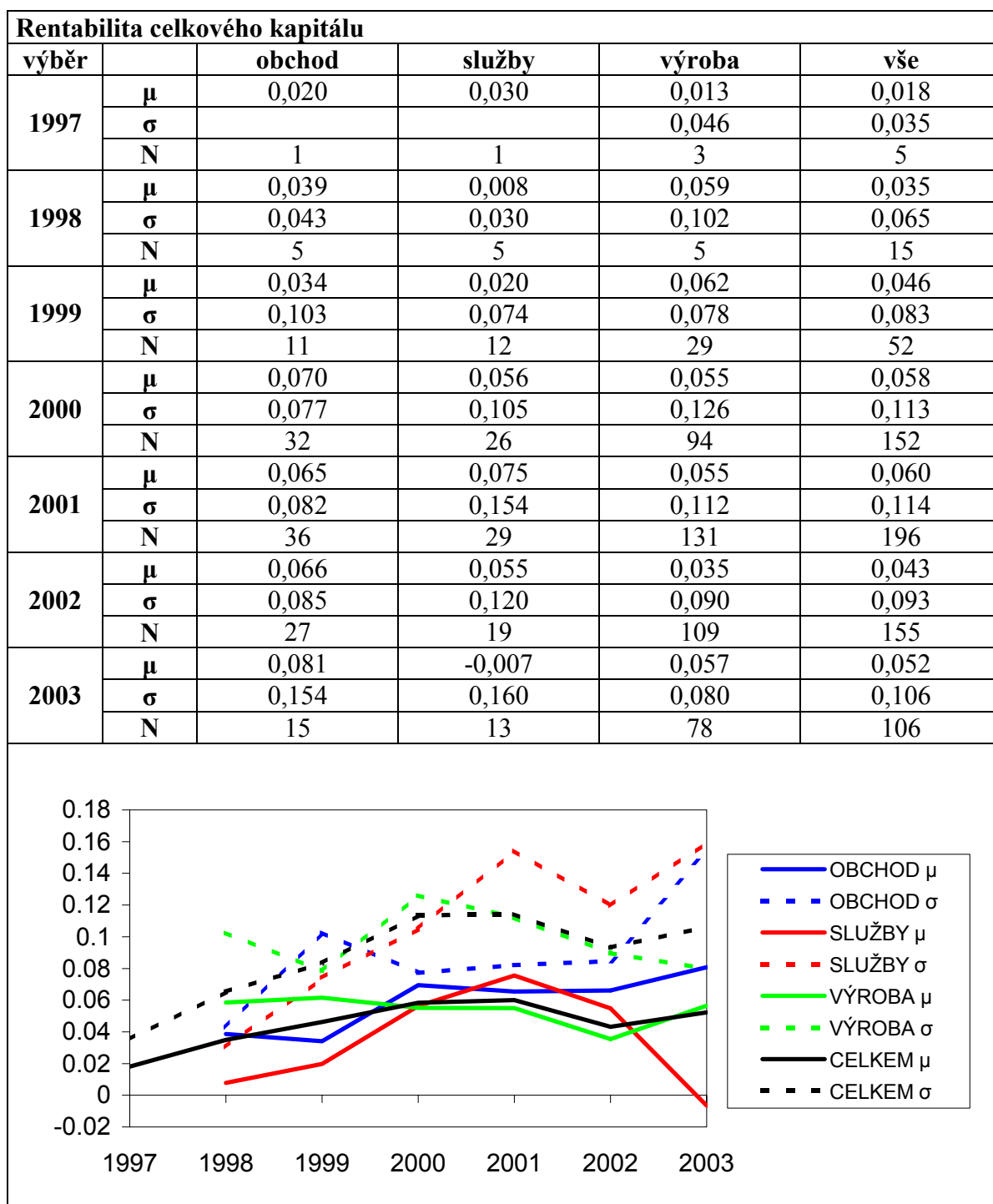
Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatelů rentability v jednotlivých letech

Tabulka 3-9

Rentabilita tržeb					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	0,012	0,019	-0,037	-0,016
	σ			0,095	0,073
	N	1	1	3	5
1998	μ	0,018	0,000	0,032	0,017
	σ	0,017	0,011	0,037	0,026
	N	5	5	5	15
1999	μ	0,006	-0,170	2,374	1,286
	σ	0,027	0,560	15,255	11,373
	N	11	12	29	52
2000	μ	0,021	-0,028	0,685	0,424
	σ	0,023	0,277	5,832	4,596
	N	32	25	93	150
2001	μ	0,019	0,023	0,660	0,447
	σ	0,027	0,093	6,467	5,282
	N	36	29	130	195
2002	μ	0,021	0,034	0,019	0,022
	σ	0,030	0,070	0,080	0,072
	N	27	19	108	154
2003	μ	0,021	-0,012	0,033	0,026
	σ	0,034	0,129	0,066	0,074
	N	15	13	78	106

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti výroby v několika po sobě jdoucích letech.

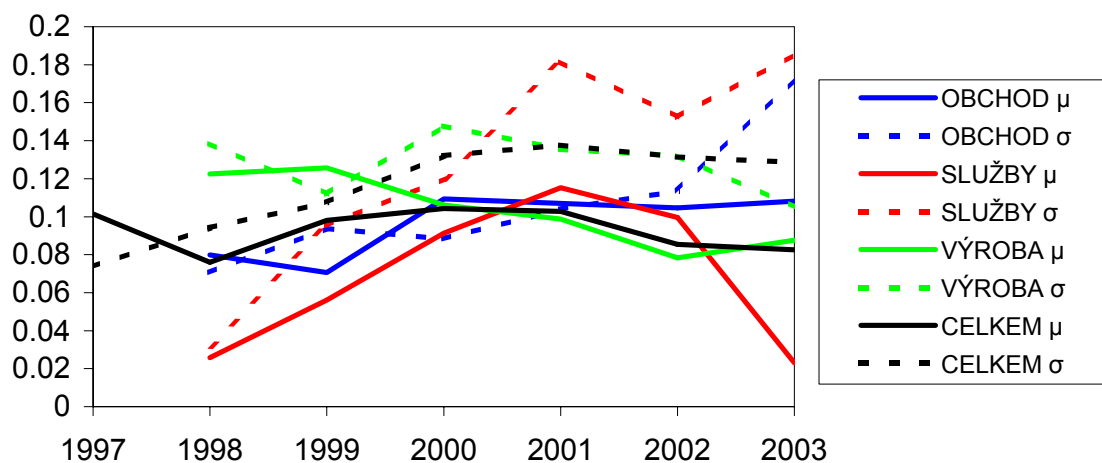
Tabulka 3-10

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje. Totéž platí pro vývoj směrodatné odchylky.

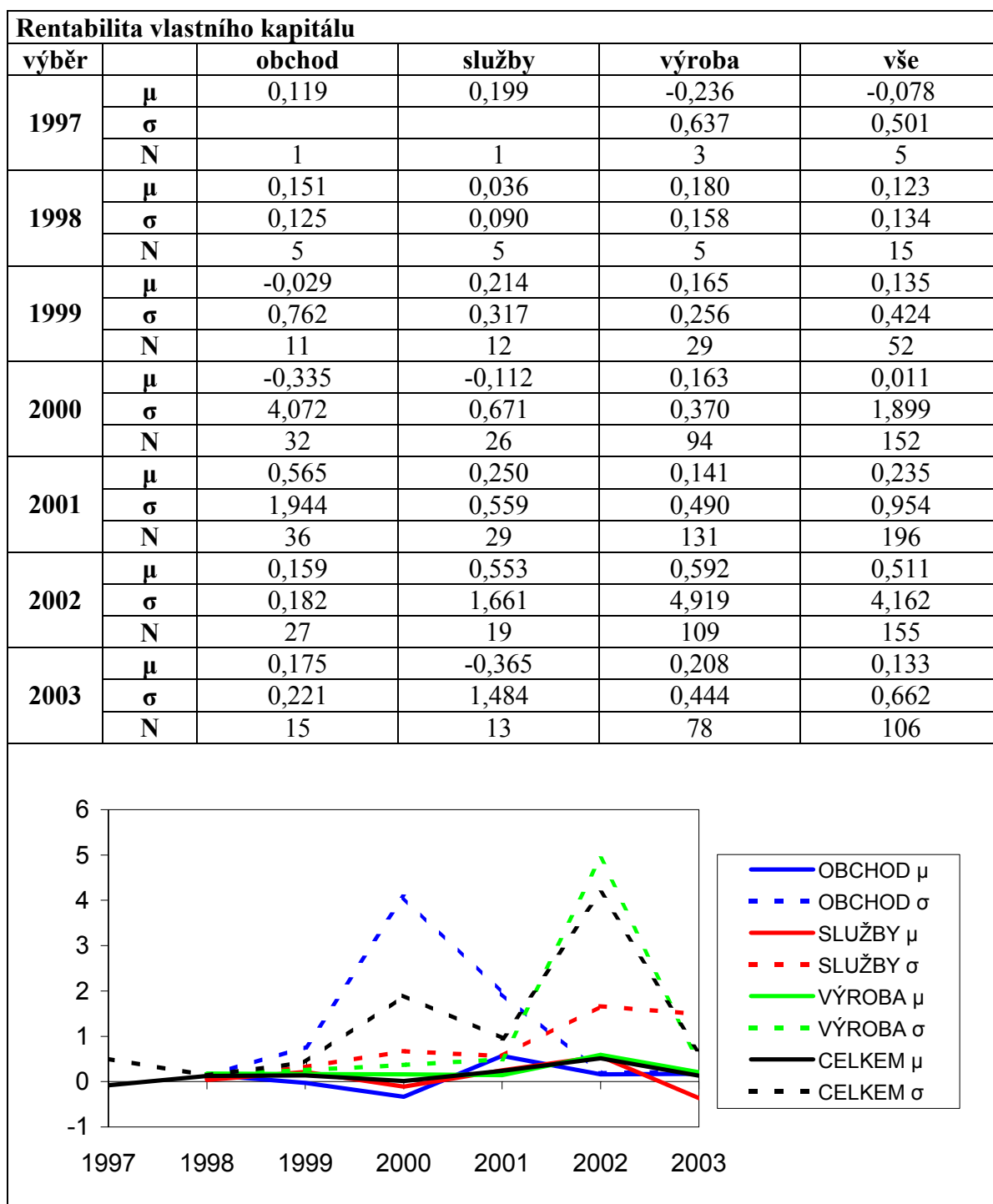
Tabulka 3-11

EBIT/A					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	0,208	0,068	0,077	0,101
	σ			0,061	0,074
	N	1	1	3	5
1998	μ	0,080	0,026	0,123	0,076
	σ	0,071	0,032	0,138	0,094
	N	5	5	5	15
1999	μ	0,071	0,056	0,126	0,098
	σ	0,094	0,095	0,112	0,108
	N	11	12	29	52
2000	μ	0,109	0,091	0,106	0,104
	σ	0,088	0,120	0,148	0,132
	N	32	26	94	152
2001	μ	0,107	0,115	0,099	0,103
	σ	0,104	0,182	0,135	0,138
	N	36	29	131	196
2002	μ	0,105	0,100	0,078	0,085
	σ	0,114	0,152	0,132	0,131
	N	27	19	109	155
2003	μ	0,108	0,023	0,088	0,083
	σ	0,173	0,186	0,105	0,129
	N	15	13	78	106

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje. Totéž platí pro vývoj směrodatné odchylky.

Tabulka 3-12

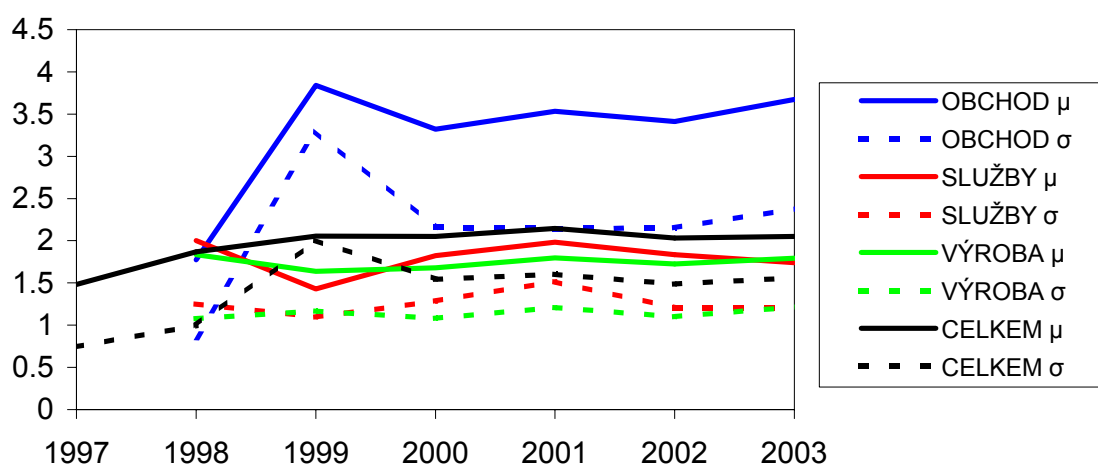

Zajímavé jsou lokální nárůsty odhadu směrodatné odchylky v oblasti obchodu v roce 2000 a ve výrobě v roce 2002. Nárůst v oblasti výroby může opět souviset s makroekonomickými vlivy (viz Tabulka 3-5).

Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky ukazatelů aktivity v jednotlivých letech

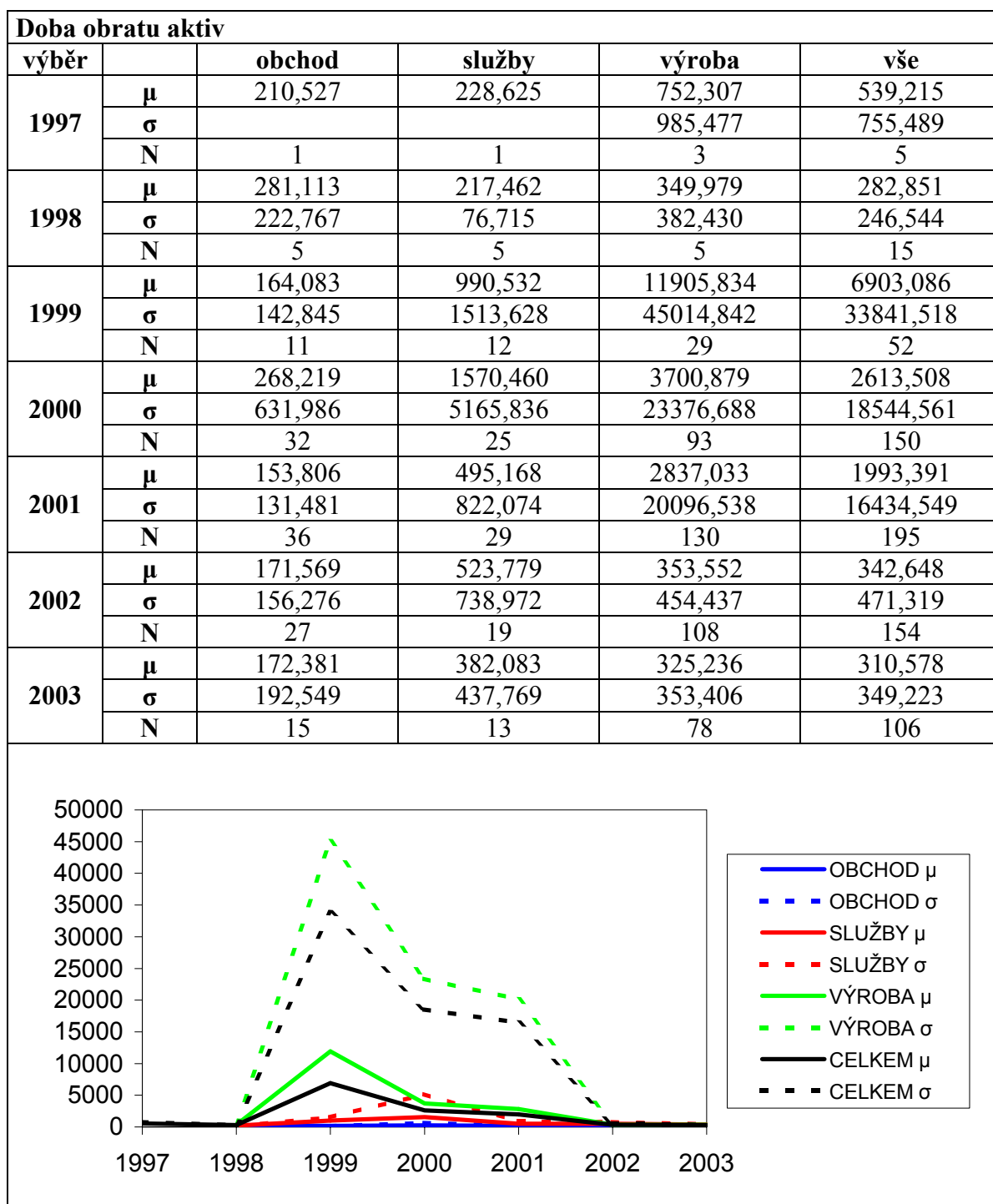
Tabulka 3-13

Obrat aktiv					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	1,710	1,575	1,374	1,481
	σ			1,027	0,742
	N	1	1	3	5
1998	μ	1,773	2,003	1,836	1,871
	σ	0,852	1,252	1,075	0,998
	N	5	5	5	15
1999	μ	3,839	1,429	1,638	2,055
	σ	3,299	1,096	1,169	2,005
	N	11	12	29	52
2000	μ	3,321	1,824	1,681	2,051
	σ	2,159	1,286	1,079	1,544
	N	32	26	94	152
2001	μ	3,532	1,981	1,799	2,144
	σ	2,143	1,516	1,210	1,603
	N	36	29	131	196
2002	μ	3,413	1,834	1,725	2,032
	σ	2,155	1,207	1,101	1,487
	N	27	19	109	155
2003	μ	3,673	1,738	1,791	2,051
	σ	2,375	1,205	1,218	1,563
	N	15	13	78	106

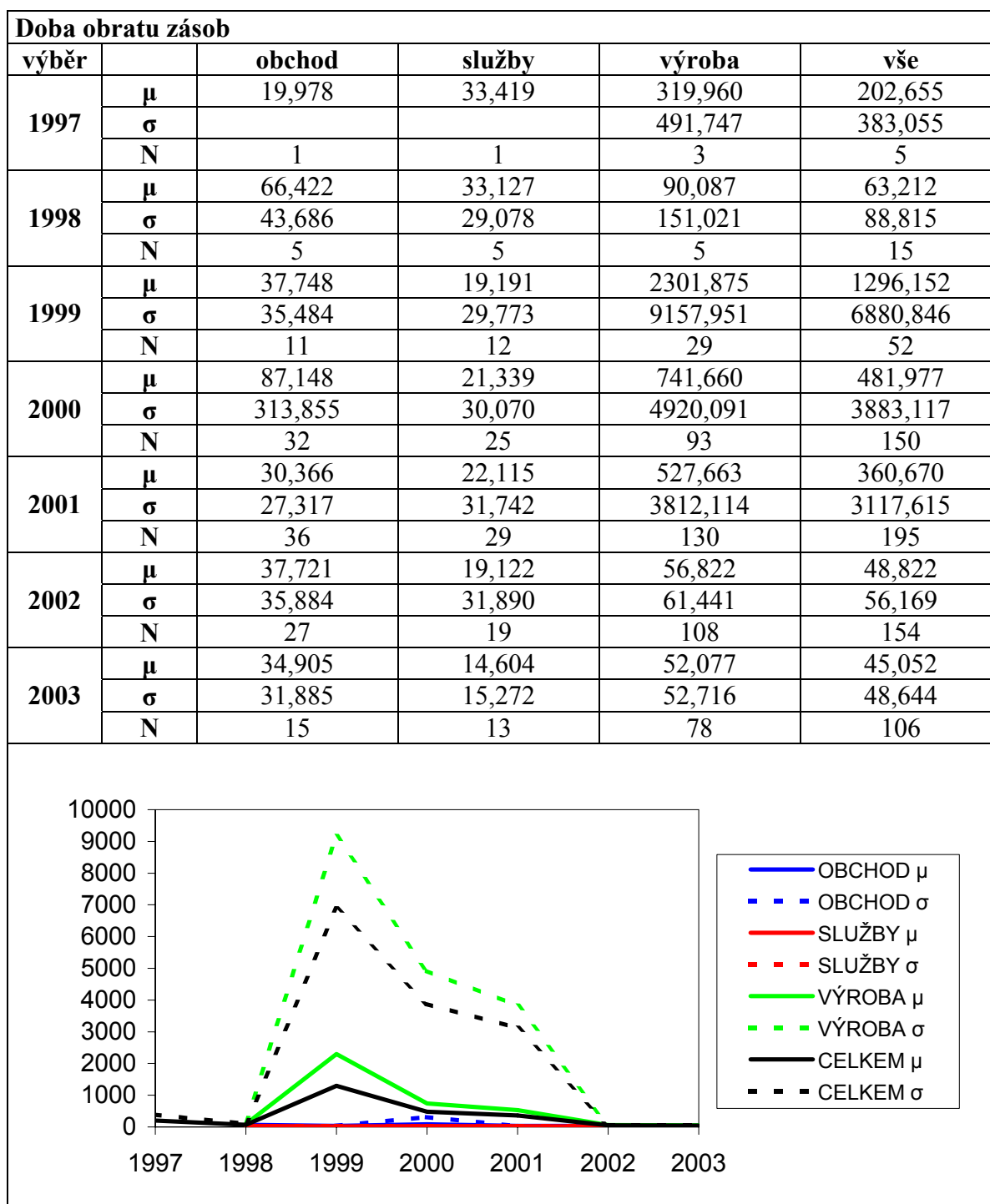

Zdánlivě významný nárůst ukazatele v oblasti obchodu v roce 1999 může souviset s případnou chybou vyplývající z malého počtu vzorků v letech 1997 a 1999.

Tabulka 3-14

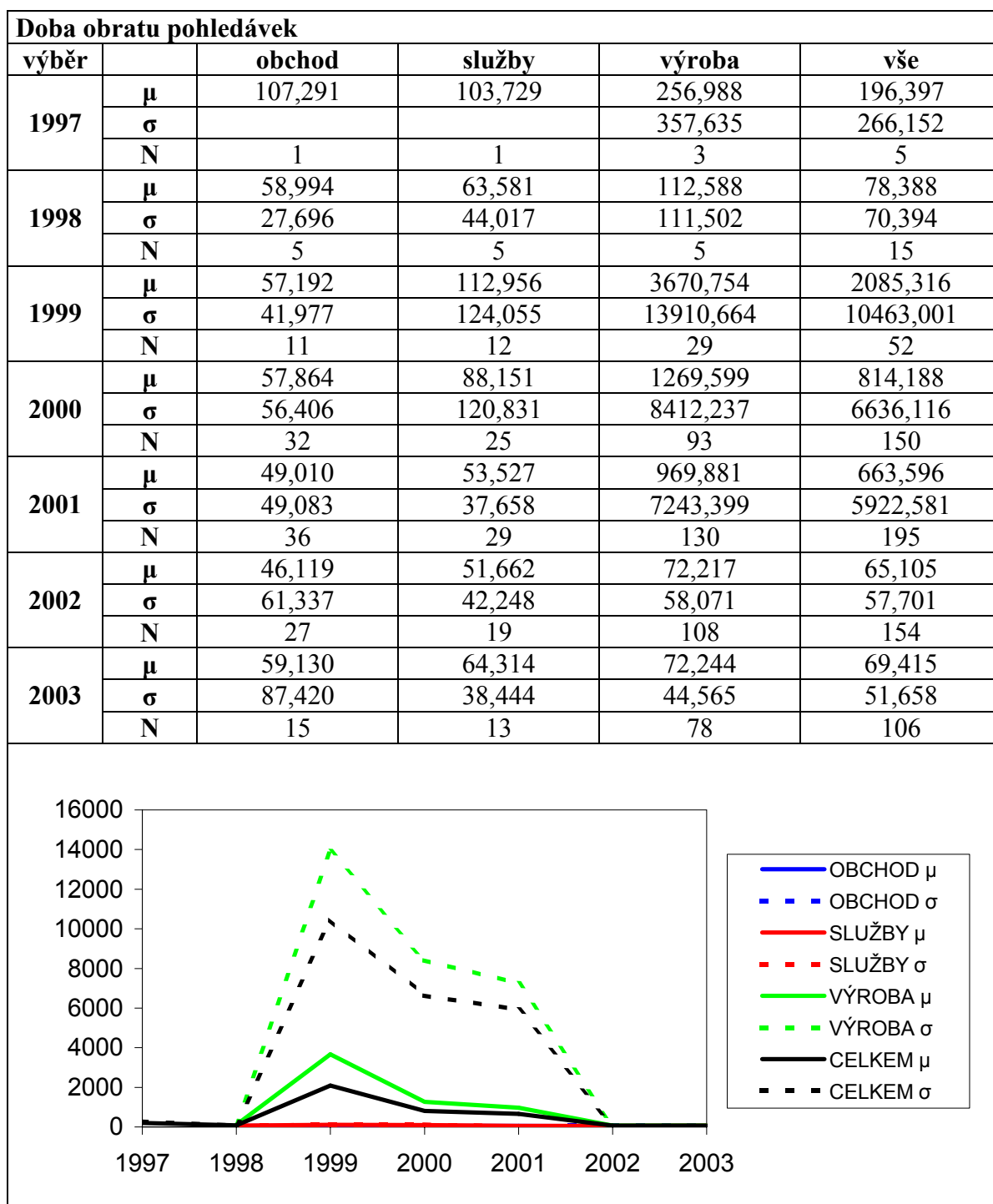

Tabulka 3-15

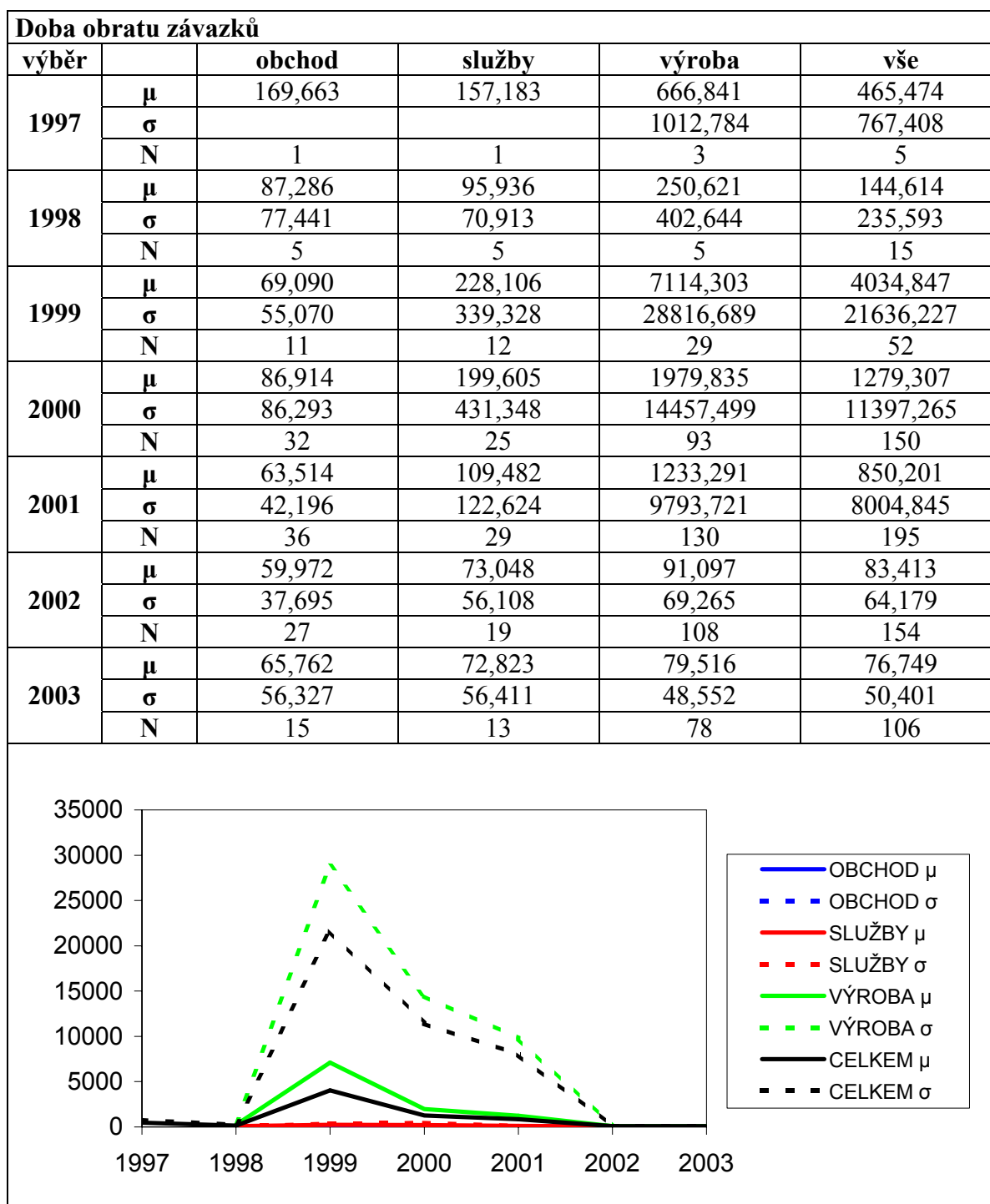
Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti výroby.

Tabulka 3-16

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti výroby.

Tabulka 3-17

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti výroby.

Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky přidané hodnoty na pracovníka a produktivity práce v jednotlivých letech

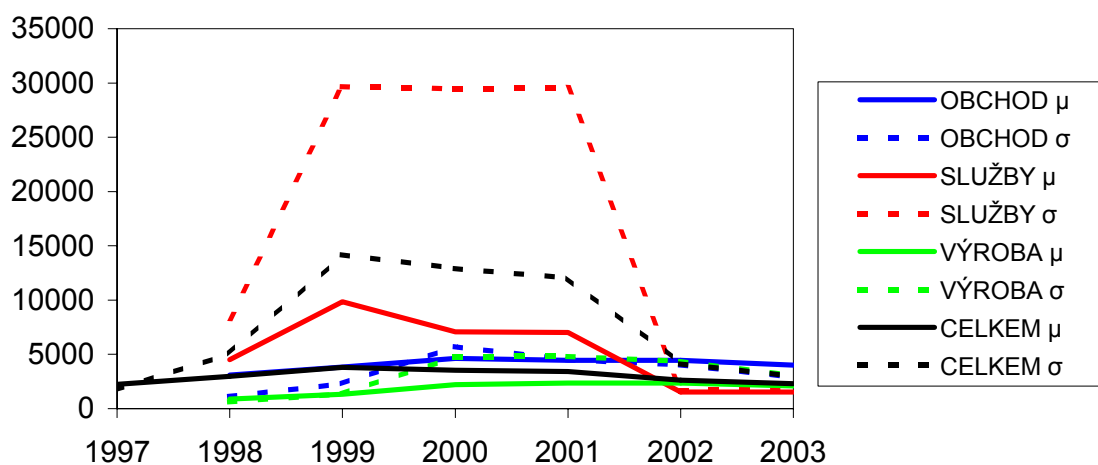
Tabulka 3-18

Přidaná hodnota na pracovníka					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	673,400	504,154	268,331	428,554
	σ			81,574	203,029
	N	1	1	2	4
1998	μ	783,264	595,198	252,791	547,708
	σ	717,462	713,815	184,105	596,182
	N	4	5	4	13
1999	μ	471,755	2459,802	388,982	873,914
	σ	574,102	7015,606	252,308	3362,509
	N	10	11	27	48
2000	μ	851,992	1561,537	551,294	785,096
	σ	2541,311	6103,287	1062,118	2872,451
	N	29	24	88	141
2001	μ	815,460	1608,563	674,378	835,016
	σ	1986,685	6285,479	1807,782	2923,733
	N	33	27	126	186
2002	μ	865,917	457,822	620,893	642,305
	σ	1704,703	402,325	1507,602	1454,392
	N	25	18	106	149
2003	μ	507,007	485,873	599,739	572,652
	σ	816,793	559,179	1210,346	1095,933
	N	15	13	78	106

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti služeb.

Tabulka 3-19

Produktivita práce					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	4410,067	2237,731	1145,300	2234,599
	σ			1442,781	1749,993
	N	1	1	2	4
1998	μ	3105,868	4519,833	891,283	2968,290
	σ	1130,829	8283,452	613,616	5072,772
	N	4	5	4	13
1999	μ	3822,495	9854,847	1323,552	3799,253
	σ	2298,816	29675,806	1343,195	14194,595
	N	10	11	27	48
2000	μ	4643,823	7086,926	2225,483	3550,352
	σ	5715,198	29464,287	4775,292	12915,967
	N	29	24	88	141
2001	μ	4461,475	7027,772	2359,422	3410,031
	σ	4502,407	29587,764	4796,490	12039,294
	N	33	27	126	186
2002	μ	4463,432	1539,862	2356,496	2611,355
	σ	4037,032	1663,509	4351,603	4142,577
	N	25	18	106	149
2003	μ	4012,981	1538,652	2083,370	2289,623
	σ	2881,900	1727,982	3048,573	2964,757
	N	15	13	78	106

Ukazatel nevykazuje zřejmou tendenci vývoje, největší směrodatná odchylka je pozorována v oblasti služeb.

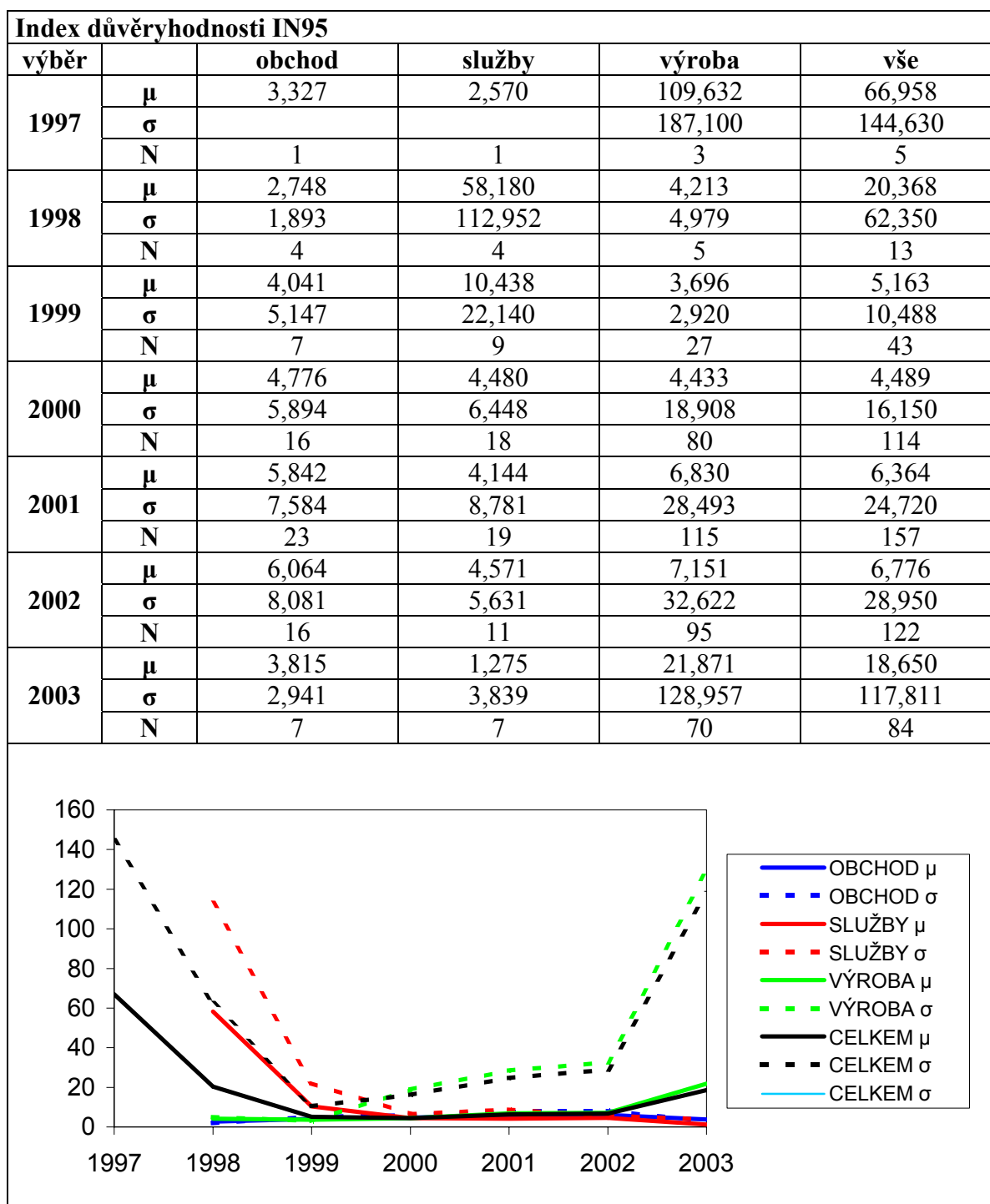
Odhady střední hodnoty a směrodatné odchylky Z-skóre a indexu důvěryhodnosti IN95

Tabulka 3-20

Z-score					
výběr		obchod	služby	výroba	vše
1997	μ	2,411	2,007	1,978	2,070
	σ			1,552	1,114
	N	1	1	3	5
1998	μ	2,569	89,480	2,788	31,612
	σ	1,396	193,716	1,950	111,880
	N	5	5	5	15
1999	μ	4,502	4,484	2,914	3,612
	σ	3,612	7,308	1,745	4,047
	N	11	12	29	52
2000	μ	4,264	2,877	2,746	3,088
	σ	2,350	1,743	1,392	1,790
	N	32	26	94	152
2001	μ	4,575	3,360	2,987	3,334
	σ	2,533	1,840	1,504	1,874
	N	36	29	131	196
2002	μ	4,764	4,365	2,805	3,338
	σ	2,805	4,204	1,381	2,328
	N	27	19	109	155
2003	μ	5,786	3,375	3,045	3,477
	σ	3,913	2,093	1,506	2,266
	N	15	13	77	105

Vysoká hodnota odhadu směrodatné odchylky v oblasti služeb v roce 1998 není významná, protože příslušný výběr obsahoval pouze 5 vzorků.

Tabulka 3-21

Vysoké hodnoty odhadu směrodatné odchylky na počátku sledovaného období nejsou významné z důvodu malého počtu vzorků. V roce 2003 lze pozorovat nárůst odhadů střední hodnoty a směrodatné odchylky v oblasti výroby. Důvod tohoto nárůstu není znám.